

Tisdagen den 9 december

Kl. 10.30

*Ändring i upp-
bördslagen, m. m.*

§ 1 Föredrogs men bordlades åter
finansutskottets betänkanden 1975/76:13-16
skatteutskottets betänkanden 1975/76:22, 25 och 26
socialförsäkringsutskottets betänkanden 1975/76:18 och 19
socialutskottets betänkande 1975/76:24
civilutskottets betänkanden 1975/76:6 och 7

§ 2 Ändring i uppbördslagen, m. m.

Föredrogs skatteutskottets betänkande 1975/76:18 med anledning av propositionen 1975/76:70 om ändring i uppbördslagen (1953:272), m. m. jämte motioner.

I propositionen 1975/76:70 hade regeringen (finansdepartementet) föreslagit riksdagen att anta vid propositionen följande förslag till

1. lag om ändring i kommunalskattelagen (1928:370),
2. lag om ändring i lagen (1972:742) om ikraftträdande av lagen (1972:741) om ändring i kommunalskattelagen (1928:370),
3. lag om ändring i lagen (1947:577) om statlig förmögenhetsskatt,
4. lag om ändring i lagen (1958:295) om sjömansskatt,
5. lag om ändring i taxeringslagen (1956:623),
6. lag om ändring i uppbördslagen (1953:272),
7. lag om ändring i skattebrottslagen (1971:69),
8. lag om ändring i lagen (1971:1072) om förmånsberättigade skattefordringar m. m.,
9. lag om ändring i lagen (1975:185) om ändring i lagen (1946:324) om skogsvårdsavgift.

I propositionen hade bl. a. föreslagits att anstånd med inbetalning av skatt m. m. skulle kunna erhållas, då ansökan gjorts om uppskov med beskattning av realisationsvinst eller intäkt av skogsbruk samt då ansökan gjorts om avräkning av utländsk skatt.

I propositionen hade vidare föreslagits (genom ändring i 20 § kommunalskattelagen) att arbetsgivare inte skulle medges avdrag för belopp som han blivit skyldig att betala på grund av att han underlåtit att verkställa skatteavdrag för arbetstagare.

Tisdagen den
9 december 1975

Ändring i uppbörds-
lagen, m. m.

I detta betänkande behandlades

dels den med anledning av propositionen väckta motionen 1975/76:130 av herr Siegbahn (m), vari hemställts att riksdagen skulle avslå i propositionen föreslagen ändring i 20 § kommunalskattelagen (1928:370),

dels de under allmänna motionstiden vid 1975 års riksmöte väckta motionerna

1975:15 av herr Sjöholm (fp),

1975:318 av herr Löfgren m. fl. (fp, c, m),

1975:689 av herrar Hylander (fp) och Carlström (fp) samt

1975:1097 av herr Wennerfors (m).

Utskottet hemställde

1. att riksdagen med avslag på motionen 1975/76:130 skulle anta vid propositionen fogade förslag till

1. lag om ändring i kommunalskattelagen (1928:370) med den ändringen att ikraftträdandebestämmelserna skulle erhålla av utskottet föreslagen lydelse,

2. lag om ändring i lagen (1972:742) om ikraftträdande av lagen (1972:741) om ändring i kommunalskattelagen (1928:370),

3. lag om ändring i lagen (1947:577) om statlig förmögenhetsskatt,

4. lag om ändring i lagen (1958:295) om sjömansskatt,

5. lag om ändring i taxeringslagen (1956:623),

6. lag om ändring i uppbördslagen (1953:272),

7. lag om ändring i skattebrottslagen (1971:69),

8. lag om ändring i lagen (1971:1072) om förmånsberättigade skattefordringar m. m.,

9. lag om ändring i lagen (1975:185) om ändring i lagen (1946:324) om skogsvårdsavgift,

2. att riksdagen skulle avslå

1. motionen 1975:15,

2. motionen 1975:318,

3. motionen 1975:689,

4. motionen 1975:1097.

Reservation hade avgivits av herr Nilsson i Trobro (m) och fru Troedsson (m) som ansett att utskottet under 1.1 bort hemställa

att riksdagen skulle

a) med bifall till motionen 1975/76:130 avslå propositionen 1975/76:70 i vad avsåg ändring i 20 § kommunalskattelagen (1928:370),

b) med anledning av propositionen hos regeringen begära utredning av möjligheterna att beivra sådan skatteflykt som beskrivits i reservationen.

Fru TROEDSSON (m):

Herr talman! Enligt 75 § i uppbördslagen är arbetsgivare som utan skälig anledning låtit bli att verkställa skatteavdrag tillsammans med arbetstagaren ansvarig för det skattebelopp som inte har dragits av. Beslut om arbetsgivares ansvarighet fattas av lokal skattemyndighet. När sådant beslut fattats kan både arbetsgivaren och arbetstagaren krävas på skattebeloppet. Om arbetsgivaren då tvingas betala skatten får han enligt 76 § i samma lag kräva återbetalning av arbetstagaren. Nu föreslås i propositionen 1975/76:70 att arbetsgivaren inte skall medges avdrag för belopp som han blivit skyldig att betala därför att han har underlåtit att verkställa skatteavdrag för arbetstagare.

Enligt vår uppfattning har regeringen lagt fram det här förslaget utan att ha givit sig tid att tänka igenom vad det innebär. Propositionen innehåller inte heller något enhetligt motiv för den föreslagna åtgärden utan hänvisar endast till en skrivelse från riksskatteverket. I den framhålles att man på sina håll har uppfattningen att belopp för vilket arbetsgivare är ansvarig skulle vara avdragsgillt vid taxeringen. Verket anser att avdragsrätt inte bör föreligga.

Herr talman! Det ligger i sakens natur att någon avdragsrätt vid inkomsttaxeringen inte uppkommer för arbetsgivaren genom att han för arbetstagarens räkning har måst erlägga den felande skatten. Han har ju samtidigt fått en fordran på arbetstagaren på motsvarande belopp. Om arbetsgivaren emellertid inte lyckas få ut sin fordran – t. ex. på grund av bristande solvens – uppkommer däremot en förlust för honom. Denna är enligt gällande rätt avdragsgill. På detta finns också ett regeringsrättsutslag från 1974. Men propositionen underlåter att nämna det, vilket jag tycker är anmärkningsvärt.

Än mer anmärkningsvärd är fortsättningen. Förslaget i propositionen att vägra arbetsgivaren avdrag för förlusten när sådan uppkommer motiveras med att "restavgift, tilläggsavgift m. m., som skall erläggas då betalningsskyldighet inte fullgjorts, inte heller får dras av vid inkomstberäkningen". Detta resonemang ger vid handen att själva skatteinbetalningen skulle vara att betrakta som en sanktion. Det är naturligtvis ett betraktelsesätt som vi inte kan ansluta oss till. Skatt kan självfallet uppfattas som en börda, men någon sanktion är den ändå inte avsedd att vara. Skall man däremot införa ytterligare sanktioner i fall som de här berörda, måste de givetvis konstrueras så, att de drabbar alla försumliga arbetsgivare lika och inte bara helt slumpmässigt dem som inte lyckas få ut sin fordran av arbetstagarna.

Vad säger då utskottet? Utskottet är så till vida låt mig säga hederligare än propositionen att man klarlägger rättsläget och redogör för regeringsrättsutslaget om avdragsrätt för förlust i rörelse också i detta fall. Men när utskottet försöker komplettera förslaget i propositionen med motiv framstår det genast med full klarhet att frågan inte är tillräckligt utredd. Utskottet säger att förslaget givetvis i första hand riktar sig mot sådana förfaranden där arbetsgivare i eget och arbetstagarens intresse

systematiskt underlåtit att dra skatt. Förslaget medför, säger utskottet vidare, att de förmåner som arrangemang av detta slag kan innebära minskar.

Vad är det då för förmåner som avses? Utskottet torde främst avse de fall då arbetsgivare och arbetstagare kommer överens om att inte dra skatt och att skatten, när den avkrävs, skall betalas av arbetsgivaren och att denne i sin tur skall låta bli att kräva arbetstagaren. Vad arbetstagaren då i realiteten erhållit skattefritt motsvarar en betydligt större löneförmån än han taxeras för, samtidigt som arbetsgivaren kommer undan med lägre löneutbetalning, lägre socialförsäkringsavgifter m. m. Det är möjligt att förslaget i propositionen skulle göra sådana skumrasktransaktioner mindre lönsamma. Men det torde i allmänhet ändå inte räcka med det, utan problemet måste angripas i hela sin vidd. Det som från rättssäkerhetssynpunkt ter sig djupt stötande är emellertid att förslaget främst skulle drabba de arbetsgivare som i god tro och utan uppsåt underlåtit att dra skatt och som inte – trots alla försök – lyckas få ut sin fordran på arbetstagaren.

Utskottet kan naturligtvis också med sin skrivning avse det fall då man söker undandra skatt genom att inkomsten i fråga inte deklarerats av arbetstagaren. Det innebär att arbetstagaren gör sig skyldig till falskdeklaration och arbetsgivaren till medhjälp till falskdeklaration. Båda straffas då enligt skattebrottslagen. I den mån domstolsprövningen ger vid handen att varken brottsligt uppsåt eller sådan oaktsamhet som bör medföra straff förelagat, frikänns de åtalade.

Man frågar sig vad som enligt det föreliggande förslaget skall hända i fall som dessa. Eftersom jag ser att herr Johansson i Jönköping står upptagen på talarlistan som – förmodar jag – utskottets talesman, skall jag be att få ställa den frågan till honom.

Utskottet säger – jag framhåller det ännu en gång – att förslaget i första hand riktar sig mot systematiska skatteundandraganden. Är det då meningen att taxeringsmyndigheterna i övriga fall – när varken brottsligt uppsåt eller straffbar oaktsamhet föreligger – skall medge arbetsgivaren avdrag? Om så inte är fallet vill jag ställa en annan fråga: Anser herr Johansson i Jönköping att det från rättssäkerhetssynpunkt är riktigt att förslaget främst kommer att drabba de arbetsgivare som i god tro, utan uppsåt, utan egen vinning, underlåtit att dra skatt och som inte lyckas få ut sin fordran på arbetstagaren trots alla försök?

Jag skall ställa ytterligare ett par frågor. Utskottet säger att förslaget undanröjer vissa tvistefrågor. Vilka tvistefrågor, herr Johansson i Jönköping? Här finns ju en rättspraxis, och att några svårigheter skulle föreligga för en tillämpning i enlighet med denna rättspraxis har jag svårt att inse.

Utskottet anför slutligen att förslaget inte är avsett som en sanktion och att propositionen bör bedömas också med hänsyn till att kostnader på grund av brott inte i allmänhet är avdragsgilla vid beskattningen. Här tycker jag att utskottet sätter krokben för sig självt. Det är ju ändå

så att de kostnader på grund av brott som inte är avdragsgilla just är påföljderna, dvs. restavgifter, böter osv. Att de inte skall vara avdragsgilla är vi helt överens om. Men här är det fråga om en inkomstskatt, och den är inte ett straff. I de fall som vi diskuterar är det fråga om kostnad i en verksamhet, en kostnad som enligt regeringsrättens dom är avdragsgill.

Är det därför inte risk för att förslaget i propositionen, om det antas, innebär ett flagrant avsteg från den princip som eljest gäller i fråga om beskattning av rörelse, nämligen att fordringar som avskrivs som värdelösa skall vara avdragsgilla som förlust för arbetsgivaren?

Herr talman! Från moderat håll är vi fullt på det klara med att det förekommer åtskilliga försök till skatteundragande och att dessa på alla sätt bör beivras. Men vi är inte beredda att tillstyrka ett förslag som helt slumpmässigt skulle drabba dem som handlat i god tro och som inte, trots alla försök, lyckats få ut sin fordran på arbetstagaren – detta samtidigt som det är tveksamt om förslaget verkligen i större utsträckning skulle motverka de systematiska försök till skatte- och avgiftsundragande som uppkommit. I stället vill vi förorda en allsidig utredning av möjligheterna att bättre beivra skatteflykt av detta slag. Utredningen bör givetvis överväga vilka förändringar i sanktionssystemet som eventuellt kan visa sig erforderliga.

Med detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till den vid skatteutskottets betänkande fogade reservationen.

Herr SJÖHOLM (fp):

Herr talman! Får jag börja med en bild ur skattevardagen, som jag upplever den när jag inte är här.

Det gäller en s. k. fri företagare, som alltså har B-skatt och som kanske inte har någon stor inkomst – han har företaget på fickan, som det heter. Då gör han numera, sedan vi har lagt om sjukförsäkringen, så att han sjukskriver sig. Det kan ju tyvärr, som alla här vet, var och en göra litet som han vill; det är lätt att skaffa ett sjukintyg. Sedan hämtar denna person från försäkringskassan 4 500 kr. i månaden skattefritt.

Och i de allra flesta fall kommer vederbörande aldrig att betala ett öre i skatt på dessa pengar, för det tillgår så att han preliminärdeklarerar en mycket hög inkomst. Han säger: Nu kommer jag att få ett bra år – jag kommer upp i 70 000 kanske. Sedan sjukskriver han sig, som sagt, och hämtar ut pengarna från försäkringskassan.

Detta är ju ett oskick – något helt otillbörligt. Jag har levit i föreställningen att riksdagen var till för att stoppa sådant, men man får tydligen revidera sin uppfattning.

Jag tycker först och främst att det skulle vara självklart att alla medel som staten betalar ut skall staten tillgodogöra sig skatt på, om det kan ske utan komplikationer, och det kan det i detta fall. Redan när man införde källskatten var man ju enig om – och den enigheten har förstärkts alltmer – att man skulle försöka få så många som möjligt in under A-

Tisdagen den
9 december 1975

*Ändring i uppbörds-
lagen, m. m.*

skattesystemet, alltså där det görs preliminärskatteavdrag av arbetsgivare eller utbetalare. Och framför allt skall naturligtvis staten, som jag nyss sade, se till att man får skatt på de pengar man betalar ut.

Mot den bakgrunden har jag både i fjol och i år motionerat om att man även för B-skattare skulle göra preliminäravdrag enligt tabell när man betalar ut sjukpenningen. Visserligen är de B-skattare, men kalla dem för A-skattare och dra skatt.

Det vore mycket enkelt, som sagt. Men då säger utskottet att det skulle kompliceras därigenom att det skulle kunna bli dubbelbetalning. Utskottet menar att för en person som är sjukskriven skulle försäkringskassan dra enligt A-skattetabellen, och sedan går vederbörande och betalar in hela sitt B-skattebelopp för terminen. Det är helt verklighetsfrämmande, för det gör naturligtvis inte en ordentlig B-skattebetalare som har ordning på sina affärer. Han betalar givetvis bara in mellanskillnaden. Låt oss säga att beloppet för varje B-skattetermin är 1 200 kr. Sedan har vederbörande varit sjukskriven och det har dragits 500 kr. av försäkringskassan, vilket vederbörande får vetskap om. Han betalar då givetvis in 700 kr. nästa termin, och allting klaffar. Så enkelt är det.

Det allra värsta som skulle kunna hända är ju att en sådan B-skattare får betala in för mycket pengar. Men dessa pengar får han ju tillbaka, omgående t. o. m. Det blir en överkreditering på den aktuella B-skatteterminen. Ganska kort tid därefter kommer det ett meddelande till kronofogdemyndigheten att vederbörande har betalt in för mycket, och då skall kronofogdemyndigheten se till att pengarna, om han missat tidigare B-skatt, tas till det – annars får han tillbaka pengarna. Det händer ingenting som inte är under kontroll.

Så enkelt är det. Det är tydligen för enkelt för att skatteutskottet skall fatta det riktigt. Jag kan inte se det på annat sätt, för det blir inga komplikationer numera, när vi har det så bra ordnat att debetsedelnummeret sammanfaller med personnummeret. Alla pengar som betalas in på ett visst debetsedelnummer kommer numera till rätt debetsedel. Förr i tiden hände det att pengar var ute och fladdrade utan att man visste var de hörde hemma, men det förekommer inte nu. Klockt nog sammanfaller debetsedelns nummer med personnummeret.

Det är deprimerande att inte kunna få igenom ett sådant här, som jag tycker, självklart förslag, nämligen att staten skall se till att få in skatt på de pengar som staten själv betalar ut – om det kan ske utan minsta komplikationer, och det kan det. Jag har erfarenhet av detta, och dessutom har jag talat med många människor som sysslar med dessa ting. De har varit helt eniga med mig; det blir inga komplikationer.

Utskottet förordar i stället ett komplicerat förslag, som går ut på att om vederbörande är sjukskriven mer än sextio dagar skall man lägga om från B- till A-skatt. Men man behöver inte lägga om någonting. Det spelar ingen roll om det heter B-skatt eller A-skatt. Gör skatteavdrag bara! Det kommer alltid till rätt person. Men skatteutskottet vill tydligen att det skall få fortsätta att människor skor sig på samhällets bekostnad

genom att hämta ut feta bidrag från försäkringskassan utan att betala skatt för dem.

Herr talman! Jag skulle gärna ha velat yrka bifall till motionen men kan inte göra det, eftersom det inte finns någon lagtext. Jag nödgas därför avstå från detta. Men jag tillkännager min utomordentligt stora besvikelse över att skatteutskottet har intagit den ställning som utskottet har gjort.

Får jag sedan, utan att så att säga falla utskottets talesman i ämbetet, bemöta litet av vad fru Troedsson sade. Hon talade mycket om arbetsgivare, som i god tro underlåter att göra avdrag. Vad är det för god tro? Alla arbetsgivare vet ju att det skall göras skatteavdrag. Därför är det fel uttryck när man säger att arbetsgivaren handlar i god tro. Han åsidosätter ju de bestämmelser som finns i lag och författning, alltså att han skall göra avdrag, och det måste vara helt oriktigt att bryta mot författningen i det avseendet.

Vidare finns det en rent praktisk komplikation. Om en arbetsgivare har underlåtit att dra skatt av en arbetstagare och sedan inte kan få in beloppet igen, så skulle han enligt den moderata reservationen ha rätt att yrka avdrag härför i sin deklaration. Arbetsgivaren har då gentemot arbetstagaren en regressrätt som i praktiken sträcker sig över sex år. Men om han så småningom får in pengarna, skall han då deklarerat dem som inkomst, om han tidigare har fått göra avdrag för dem? Det kanske han t. o. m. lider men av, eftersom det kan hända att han då har större inkomst, och om han då lägger till dessa pengar till sin inkomst får han högre skatt på dem än vad han tjänade när han fick göra avdrag.

Nej, hela källskattesystemet bygger på att arbetsgivaren verkställer avdrag, och det systemet skall vi inte underminera. Jag upprepar alltså vad jag sade tidigare, att staten naturligtvis i första hand borde se till att staten själv gör skatteavdrag när så kan ske.

Fru TROEDSSON (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill svara herr Sjöholm, att när jag talade om arbetsgivare som i god tro underlåtit att göra skatteavdrag, så avsåg jag sådana fall – herr Sjöholm känner säkert väl till dem, ty de förekommer ofta – då arbetstagaren säger att han har B-skatt. Jag är helt på det klara med att arbetsgivaren då har skyldighet att kolla den uppgiften, men herr Sjöholm vet lika väl som jag att detta görs många gånger inte, utan arbetsgivaren tror på uppgiften och underlåter att kontrollera den.

Sedan är det alldeles riktigt att om arbetsgivaren inte kan få tillbaka den fordran som han har på arbetstagaren, så avskrivs beloppet som förlust i rörelsen. Som jag sade i mitt förra anförande finns det också ett regeringsrättsutslag på detta, som klart anger att det är en avdragsgill förlust i rörelsen. Det utslaget gällde ett fall där arbetstagaren hade gått i konkurs.

Nr 38

Tisdagen den
9 december 1975

*Ändring i uppbörds-
lagen, m. m.*

Tisdagen den
9 december 1975

*Ändring i uppbörds-
lagen, m. m.*

Herr SJÖHOLM (fp) kort genmäle:

Herr talman! Nu verkar det som om fru Troedsson reducerade god tro till bara tro, och det är ett framsteg. Om arbetstagaren säger att han har B-skatt, så skulle arbetsgivaren tro på det. Men det kallar jag inte för god tro, ty arbetsgivaren vet ju att en sådan uppgift får han inte lita på. Alla arbetstagare kan komma och säga: Jag har B-skatt, så dra ingen skatt på mig.

Det får väl fru Troedsson ändå hålla med om, att så kan inte systemet få fungera.

Fru TROEDSSON (m) kort genmäle:

Herr talman! Ja, visst vore det önskvärt om alla arbetsgivare hade reda på att de alltid måste kontrollera uppgiften att arbetstagare har B-skattsedel. Men många arbetsgivare är inte så vana vid sådana här frågor och känner inte till punkt och pricka till de bestämmelser som gäller utan tror arbetstagaren på hans ord och underlåter därför att kontrollera om vederbörande har B-skattsedel.

Herr JOHANSSON i Jönköping (s):

Herr talman! Jag hade egentligen kunnat avstå från att yttra mig nu sedan fru Troedsson och herr Sjöholm har gjort upp även om reservationen. Men låt mig ändå säga några ord.

Den proposition som behandlas i föreliggande betänkande tillhör inte de kontroversiella. Det är också bara på en av punkterna som det avgivits en reservation, och den gäller, som fru Troedsson sade, ett förslag om ändring av en paragraf i uppbördslagen.

Bakgrunden är i korthet följande, som fru Troedsson också refererade. Om en arbetsgivare utan särskild anledning underlåtit att göra skatteavdrag är arbetsgivaren jämte arbetstagaren ansvarig för skatten till det belopp som svarar mot vad som inte avdragits. Om arbetsgivaren i sådant fall betalar skatten får han självfallet återkräva det beloppet av arbetstagaren.

Riksskatteverket, som rimligtvis bör kunna dessa frågor och även har stor praktisk erfarenhet av dem, har hos finansdepartementet påtalat att man på en del håll har uppfattningen att ett belopp som arbetsgivaren på detta sätt är ansvarig för i vissa fall skall kunna vara avdragsgillt vid taxeringen. Riksskatteverket har uttalat att sådan avdragsrätt inte bör föreligga. Det förslaget har finansministern gjort till sitt. Han föreslår alltså en klar och entydig bestämmelse om att sådan rätt till avdrag inte skall finnas och att arbetsgivaren är skyldig att av alla sina anställda dra preliminärskatt.

Skatteutskottets ledamöter, så när som på två, har tillstyrkt förslaget. Det är alltså en ganska stor och kraftig majoritet i utskottet för propositionens förslag.

Syftet med förslaget är att åstadkomma en klar och entydig bestämmelse och att därmed ta bort de möjligheter till skatteflykt som den

tidigare bestämmelsen visat sig erbjuda.

Nu är det tyvärr så – det sade också fru Troedsson – att det i stor utsträckning förekommer att arbetsgivare och arbetstagare träffar överenskommelse om anställning som innebär att skattefrågan klaras upp – eller inte klaras upp, vilket man vill – på ett sådant sätt att det aldrig sker någon inbetalning av preliminärskatt. Utskottsmajoriteten menar därför att det måste vara en stor fördel att få en klar och entydig bestämmelse om ansvaret i sådana fall. För de arbetsgivare som fullgör sina skyldigheter i detta avseende kan den ändringen inte rimligtvis medföra några svårigheter.

Man skulle i detta sammanhang kunna ta upp hela det stora problemet med den grå arbetskraften. Jag är medveten om att vi inte löser det problemet med den nu föreslagna ändringen i paragrafen, men det ändringsförslag som här föreligger är ett steg på vägen när det gäller att förhindra skatteflykten.

Fru Troedsson kom in på frågan om rättsäkerheten, och det är en mycket angelägen fråga. Jag kan bara svara att om vi inför en alldeles klar och entydig bestämmelse om arbetsgivarens skyldighet att dra preliminärskatt för sina anställda med A-skatt och att, då det gäller B-skatt, kontrollera att arbetstagarens uppgifter är riktiga, så bör det inte uppstå vare sig rättsäkerhetsproblem eller några andra problem.

Jag yrkar alltså, herr talman, bifall till utskottets förslag.

När det gäller herr Sjöholms motion och anförande vill jag gärna säga att utskottet både fattat motionens syfte och tagit motionen på stort allvar. Jag skall erkänna att jag personligen redan förra året kände starka sympatier för denna motion, som herr Sjöholm också då hade väckt. Vi bör på alla möjliga sätt söka förhindra skatteflykt, och det är vad herr Sjöholm vällovligt är ute efter.

När utskottet trots detta inte tillstyrker motionen beror det på att vi efter att ha tagit kontakt med riks försäkringsverket och lokala försäkringskassor har fått sådana upplysningar om samarbetet mellan försäkringskassorna och de lokala skattemyndigheterna att vi tror att kontrollen nu är tillfredsställande. Jag kan tillägga att efter det att årets motion väckts har nya rutiner införts för att klara kontrollen. Jag har personligen förhört mig om hur det går till på den lokala försäkringskassan, och enligt de uppgifter jag har fått verkar kontrollen nu vara betryggande. Man kan nämligen inte, som herr Sjöholm gör i sitt anförande, helt bortse från den komplikation som kan uppstå när den som har B-skatt själv skall betala in skatt även på sjukpenning och kassan skall betala in skatt enligt A-skattetabellen. Herr Sjöholm säger att då är det bara för B-skattebetalaren att betala in mellanskillnaden, men självklart uppstår där ett administrativt arbete som kan medföra vissa oklarheter.

De uppgifter som vi har fått om samarbetet och om den kontroll som finns – det har hållits speciella konferenser på senaste tiden mellan de lokala skattemyndigheterna och försäkringskassornas folk – tyder alltså på att man nu tar detta på mycket stort allvar och är överens om att

Nr 38

Tisdagen den
9 december 1975

Ändring i uppbörds-
lagen, m. m.

verkligen förhindra den skatteflykt – om det nu handlar om det – som kan bli följden av att en person på det sätt som herr Sjöholm redovisat anmäler en för stor tänkt inkomst under det närmaste året och sedan inte betalar in B-skatten. Man kan på ett mycket tidigt stadium, långt tidigare än herr Sjöholm förutsatte, göra en kontroll. Om den uppgivna, tänkta eller beräknade inkomsten inte stämmer med tidigare års inkomster kan man pröva skäligheten av de uppgifter som vederbörande har lämnat. Det finns alltså all anledning att förutsätta att den kontrollen nu skall vara tillfredsställande.

Jag yrkar alltså bifall till utskottets hemställan.

Fru TROEDSSON (m):

Herr talman! Herr Johansson i Jönköping sade att anledningen till att förslaget hade lagts fram var en skrivelse från riksskatteverket, där man säger att man på många håll i landet har uppfattningen att belopp för vilka arbetsgivare är ansvarig skulle vara avdragsgilla vid taxering. Hade det i så fall inte varit angeläget för riksskatteverket att gå ut med information om rättsläget? Detta är ändå, såvitt jag förstår, fullt klarlagt genom regeringsrättens dom.

Sedan säger herr Johansson att för arbetsgivare som efter bästa förmåga följer föreskrifterna om skatteavdrag torde frågan sakna nämnvärd betydelse. Det kan vi vara helt överens om. Och låt mig säga att jag inget högre skulle önska än att alla arbetsgivare verkligen följde de föreskrifter som föreligger. Men vi vet alla att det förekommer åtskilliga fall där arbetsgivaren av okunnighet, av slarv men utan uppsåt underlåter att dra skatt. Om man i sådana fall vill ha en ytterligare sanktion bör man väl framlägga förslag om sanktion i liknande fall i stället för att, som det faktiskt blir om förslaget godtas av kammaren, införa en sanktion som mycket slumpmässigt drabbar dem som inte kan få ut sin fordran av arbetstagaren. Jag ställer mig mycket tveksam till förslaget just därför att det kommer att drabba de arbetsgivare som utan uppsåt och utan tanke på egen vinning av okunnighet, eller låt oss säga av slarv, har underlåtit att dra skatt. Det kan dock bli fråga om ganska betydande belopp.

Jag frågade också om det inte är äventyrligt att man går ifrån den princip som gäller i företagsbeskattningen, nämligen att fordringar som avskrivs därför att de inte kan drivas in skall vara avdragsgilla. Man kan ta ett annat exempel. Antag att arbetstagaren verkligen betalar tillbaka skatten till arbetsgivaren och att detta underlättas genom att arbetsgivaren ger arbetstagaren kredit på varor i sitt företag! Skulle den fordran som därvid uppstår sedermera avskrivas på grund av insolvens hos arbetstagaren är den såvitt jag förstår avdragsgill i vanlig ordning. Detta styrker vad jag tidigare sade om att förslaget borde ha tänkts igenom ytterligare.

Jag vill än en gång framhålla att det hade varit utomordentligt angeläget att få en allsidig utredning om alla dessa slag av systematiskt skatteun-

dandragande och att det hade varit önskvärt med förslag som verkligen rättvist och likformigt angrep dessa företeelser som vi alla vill undvika.

Nr 38

Tisdagen den
9 december 1975

*Ändring i uppbörds-
lagen, m. m.*

Herr SJÖHOLM (fp):

Herr talman! Först till fru Troedsson! Vi har haft källskattesystem i snart trettio år. Då får man ändå fordra att arbetsgivare vid det här laget vet att de skall göra avdrag om arbetstagaren inte kan visa att han betalar B-skatt. Slarv och okunnighet kan inte vara en ursäkt för att man bryter mot författningarna. Det har aldrig ansetts att obekantskap med lagar och författningar skulle utgöra något slags ursäkt från rättslig synpunkt. Det skulle vara ganska äventyrligt om vi gick ifrån den principen.

Sedan till herr Johansson i Jönköping. Herr Johansson kan ändå inte bestrida att systemet skulle klaffa utan minsta komplikationer. Bemöt mig på den punkten! Det skulle inte bli den minsta komplikation. Herr Johansson säger att den av mig föreslagna ändringen skulle medföra administrativt merarbete. Nej, inte ett dugg. Däremot skulle det system med kontroll från försäkringskassan av inkomstens storlek som herr Johansson pläderar för bli administrativt dyrbart. Och det systemet hjälper inte heller mycket. Man kanske på det sättet kan pressa ned den uppgivna inkomsten med några tiotusental kronor, men man drar ju ändå inte skatt på återstoden. Skattesvinnet blir litet mindre, men det hela blir ändå lika otillbörligt.

Faktum kvarstår. Jag har som sagt en viss erfarenhet av detta, och jag har talat med många fögderichefer, som är helt eniga med mig om att det enda rationella systemet är att dra skatt. Om det kallas A-skatt eller B-skatt spelar ingen roll – det kommer ändå på rätt debetsedel. Det är en bokstavsträldom om man anser att man inte kan dra skatt därför att det kallas B-skatt. Varför kan man inte göra så här, när det inte medför den minsta komplikation? Huvudprincipen måste vara att staten skall dra skatt på de medel som staten betalar ut, när det kan ske utan komplikationer. I detta fall kan det ske utan komplikationer – det har herr Johansson inte kunnat bestrida.

Herr JOHANSSON i Jönköping (s):

Herr talman! Jag kan bemöta herr Sjöholm med att citera ur hans egen motion, där herr Sjöholm säger: "Den komplikation som kan uppstå om skatteavdrag verkställs vid utbetalning av sjukpenning till B-skattare är att dubbelbetalning kan komma att ske." Längre fram i motionen heter det: "Risken för att detta skall komma att inträffa är dock kraftigt överdriven." Herr Sjöholm har alltså själv i sin motion påpekat att det finns risker för en komplikation. Den risken har jag genom herr Sjöholms egen förträffliga motion uppmärksammat, och jag tror att den i verkligheten också finns.

Sedan till fru Troedsson. Det är riktigt att jag i mitt första anförande åberopade riksskatteverkets skrivelse till departementet. Det må förlåtas

mig om jag har ett visst förtroende både för riksskatteverkets och för finansdepartementets kunskaper, erfarenheter och förmåga att bedöma de här frågorna. Jag anser alltså att vi har anledning att förlita oss på att man där gjort en riktig bedömning. Men trots detta har skatteutskottet på den här punkten gjort en kritisk prövning.

Sedan återkom fru Troedsson till – och på den punkten har herr Sjöholm redan bemött henne – att om en arbetsgivare inte följer bestämmelserna på grund av slarv eller okunnighet, så blir det besvärligt för vederbörande. Men jag vidhåller att om lagtexten innehåller en klar och entydig bestämmelse om att arbetsgivaren är skyldig att dra preliminärskatt, bör det rimligtvis inte uppstå några sådana problem. Om han eller hon sedan på grund av slarv eller andra skäl inte gör de avdrag som man är skyldig att göra får vederbörande självfallet stå sitt kast i detta liksom i andra sammanhang då man inte följer de bestämmelser som finns.

Herr SJÖHOLM (fp):

Herr talman! Anledningen till att jag tog upp denna eventuella komplikation var att jag ville mota Olle i grind. Det var vid detta förhållande som utskottet låste fast sig förra året, och jag ville då redan i motionen ta udden av det argumentet. Att jag sedan i motionen har skrivit att risken för komplikation är överdriven är bara ett uttryck för mitt vanliga, försiktiga sätt att uttrycka mig – jag vill inte gå så bryskt fram – men det finns ingen komplikation. Det har jag påvisat, och det har inte bemötts.

Fru TROEDSSON (m):

Herr talman! Om arbetsgivaren inte följer bestämmelserna så får han stå sitt kast, sade herr Johansson i Jönköping. Det tyder på ett sanktionstänkande.

I vissa fall kan arbetsgivaren få tillbaka skatten av arbetstagaren. Då blir det så att säga ingen påföljd för honom. I andra fall kan han inte få det. Då skulle det alltså uppstå en fordran som till sist måste avskrivas och som inte får dras av vid deklarationen. Kan det verkligen vara rimligt att två arbetsgivare som är lika försumliga i detta avseende skall drabbas så olika? Om man vill ha en sanktion här bör den utformas så att den drabbar alla försumliga arbetsgivare lika och inte bara dem som inte kan få ut skattebeloppet av arbetstagaren.

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. 1.1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels utskottets hemställan med den ändring däri som föreslagits i reservationen av herr Nilsson i Trobro och fru Troedsson, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan fru Troedsson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller skatteutskottets hemställan i betänkandet nr 18 mom. 1.1 röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit utskottets hemställan med den ändring däri som föreslagits i reservationen av herr Nilsson i Trobro och fru Troedsson.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fru Troedsson begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 273
Nej - 47
Avstår - 2

Mom. 1.2-1.9 och 2

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

§ 3 Föredrogs

Skatteutskottets betänkanden

1975/76:21 med anledning av propositionen 1975/76:78 om inskränkt skattskyldighet för företagareförening som erhåller statsbidrag

1975/76:24 med anledning av propositionen 1975/76:40 med förslag om ändring i tulltaxan (1971:920), m. m.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa betänkanden hemställt.

§ 4 Den allmänna arbetsgivaravgiften inom det inre stödområdet

Föredrogs skatteutskottets betänkande 1975/76:19 med anledning av propositionen 1975/76:16 om tillfällig nedsättning av den allmänna arbetsgivaravgiften inom det inre stödområdet jämte motioner.

I propositionen 1975/76:16 hade regeringen (finansdepartementet) föreslagit riksdagen att anta vid propositionen fogat förslag till lag om tillfällig nedsättning av den allmänna arbetsgivaravgiften inom det inre stödområdet.

I propositionen hade lagts fram förslag till ändringar i fråga om uttaget av allmän arbetsgivaravgift med anledning av riksdagens principbeslut att sänka den allmänna arbetsgivaravgiften från 4 % till 2 % inom det inre stödområdet. Det lägre avgiftsuttaget skulle enligt förslaget gälla under år 1976 för samtliga arbetsgivare utom stat och kommun (inbegripet landstingskommun).

I detta sammanhang hade behandlats dels de med anledning av propositionen väckta motionerna 1975/76:28 av herr Sellgren (fp),

Nr 38

Tisdagen den
9 december 1975

---

*Den allmänna
arbetsgivaravgiften
inom det inre
stödområdet*

Tisdagen den
9 december 1975

*Den allmänna
arbetsgivaravgiften
inom det inre
stödområdet*

1975/76:46 av herr Fagerlund m. fl. (s), vari hemställts att riksdagen skulle avslå propositionen 1975/76:16,

1975/76:47 av herr Helén m. fl. (fp), vari hemställts att riksdagen beslutade

att den allmänna arbetsgivaravgiften sänktes till 2 % för alla arbetsgivare i inre stödområdet fr. o. m. den 1 januari 1976,

att denna sänkning gällde tills vidare, samt
att i övrigt anta propositionen 1975/76:16,

1975/76:48 av herr Hermansson m. fl. (vpk), vari hemställts att riksdagen beslutade att

1. i första hand anta av motionärerna framlagt förslag till lag om nedsättning av den allmänna arbetsgivaravgiften, innebärande en ej tidsbegränsad och hela landet omfattande nedsättning till 2 % av arbetsgivaravgift som utgivits av kommun eller landstingskommun,

2. i andra hand – därest yrkandet under 1 icke skulle vinna riksdagens bifall – anta av motionärerna framlagt förslag till lag om tillfällig nedsättning av den allmänna arbetsgivaravgiften inom det inre stödområdet, innebärande en för år 1976 till det inre stödområdet begränsad nedsättning till 2 % av arbetsgivaravgift som utgivits av kommun eller landstingskommun,

1975/76:49 av herr Nordgren m. fl. (m), vari hemställts att riksdagen med avslag på regeringens förslag till lag om tillfällig nedsättning av den allmänna arbetsgivaravgiften inom det inre stödområdet skulle anta av motionärerna framlagt förslag till lag om nedsättning av den allmänna arbetsgivaravgiften inom det inre stödområdet, innebärande i huvudsak att nedsättningen skulle gälla tills vidare och omfatta alla arbetsgivare,

1975/76:50 av herr Åsling m. fl. (c), vari hemställts att riksdagen vid behandlingen av propositionen 1975/76:16 beslutade

1. att nedsättningen av den allmänna arbetsgivaravgiften inom det inre stödområdet skulle omfatta alla slag av verksamhet, inkl. sådan som bedrevs av stat och kommun,

2. att nedsättningen inte skulle tidsbegränsas utan gälla tills vidare,

dels de under allmänna motionstiden vid riksmötet 1975 väckta motionerna

1975:714 av herr Winberg m. fl. (m) och

1975:1039 av herr Bohman m. fl. (m) såvitt nu var i fråga (punkten L).

Utskottet hemställde

1. beträffande nedsättning av den allmänna arbetsgivaravgiften för kommuner i hela landet att riksdagen skulle avslå förstahandsyrkandet

i motionen 1975/76:48 i denna del.

2. beträffande nedsättning av den allmänna arbetsgivaravgiften i det inre stödområdet m. m. att riksdagen skulle med avslag på motionerna 1975:1039 punkten L, 1975/76:28, 1975/76:46, 1975/76:47, 1975/76:48 i vad den inte behandlats under 1 ovan, 1975/76:49 och 1975/76:50 anta det vid propositionen fogade förslaget till lag om tillfällig nedsättning av den allmänna arbetsgivaravgiften inom det inre stödområdet med den ändringen att 2 § skulle erhålla följande såsom utskottets förslag betecknade lydelse:

Regeringens förslag

2 § Utan hinder av vad som föreskrives i 4 § första stycket andra meningen lagen (1968:419) om allmän arbetsgivaravgift skall, såvitt gäller *verksamhet* som *bedrivits* inom det inre stödområdet, allmän arbetsgivaravgift, som beräknas med ledning av taxeringen till statlig inkomstskatt år 1977, utgå med två procent av den avgiftspliktiga inkomsten.

Utskottets förslag

2 § Utan hinder --- skall, såvitt gäller *inkomst av jordbruksfastighet eller rörelse* som *enligt bestämmelserna i kommunalskattelagen (1928:370) om rätt beskattningsort är att hänföra till kommun* inom det inre stödområdet, --- den avgiftspliktiga inkomsten.

3. beträffande övriga yrkanden om differentiering av beskattningen att riksdagen skulle avslå motionen 1975:714 i den mån den inte tillgodosetts genom vad utskottet hemställt under 2.

Reservation hade avgivits av herrar Magnusson i Borås (m) Josefson (c), Mundebo (fp), Sundkvist (c), Nilsson i Trobro (m), Olsson i Järvsö (c) och Hallenius (c) som ansett att utskottet under 2 bort hemställa att riksdagen skulle med avslag på motionerna 1975:1039 punkten L, 1975/76:28 och 1975/76:46, med bifall till motionerna 1975/76:47, 1975/76:48 i vad den inte behandlats under 1, 1975/76:49 och 1975/76:50 i vad avsåg det i propositionen 1975/76:16 föreslagna undantaget för kommuner och med avslag på propositionen i denna del anta det vid propositionen fogade förslaget till lag om tillfällig nedsättning av den allmänna arbetsgivaravgiften inom det inre stödområdet med den ändringen att 1 och 2 §§ skulle erhålla följande såsom reservanternas förslag betecknade lydelse:

Utskottets förslag

1 § Utan hinder av vad som föreskrives i 2 § första stycket första meningen lagen (1968:419) om all-

Reservanternas förslag

1 § Utan hinder av --- (=utskottet) --- utgivits av staten.

Nr 38

Tisdagen den
9 december 1975

*Den allmänna
arbetsgivaravgiften
inom det inre
stödområdet*

Tisdagen den
9 december 1975

*Den allmänna
arbetsgivaravgiften
inom det inre
stödområdet*

män arbetsgivaravgift skall allmän arbetsgivaravgift för år 1976 utgå med två procent för lön eller naturaförmån till arbetstagare, vilken under nämnda år utfört sitt arbete huvudsakligen inom det inre stödområdet. Vad nu har sagts gäller dock icke lön eller naturaförmån som har utgivits av staten eller kommun.

Utskottets och reservanternas förslag

2 § Utan hinder av --- (= utskottet) --- den avgiftspliktiga inkomsten.

Till betänkandet hade fogats ett särskilt yttrande av herrar Magnusson i Borås (m), Josefson (c), Mundebo (fp), Sundkvist (c), Nilsson i Trobro (m), Olsson i Järvsö (c) och Hallenius (c).

Herr MAGNUSSON i Borås (m):

Herr talman! Regeringen har nu lagt fram en proposition om den tekniska lösningen för nedsättning av arbetsgivaravgiften inom det inre stödområdet, som riksdagen beslöt under vårriksdagen i år.

Sysselsättningen har under en längre tid varit ett problem för det s. k. inre stödområdet. Detta har inte minst medfört problem för alla de människor som är bosatta inom det här området. Sålunda har det varit svårt för kommunerna att trots bidrag från staten kunna upprätthålla en service som kan anses rättvis vid jämförelse med andra delar av landet. Därför har vi också varit eniga här i riksdagen om att vissa regionalpolitiska stödåtgärder bör komma till. Dessa stödåtgärder har närmast haft till syfte att stimulera till ökad näringspolitisk verksamhet för att skapa bättre försörjningsmöjligheter inom glesbygdsområdena.

När arbetsgivaravgiften sedan infördes kom den att motverka den här politiken, och det är därför av ett visst intresse att företag som t. ex. använder mycken manuell arbetskraft i så stor utsträckning som möjligt har verksamhet inom dessa områden.

Den under den senaste tiden starkt vikande konjunkturen har medfört att vi funnit anledning stimulera aktiviteterna för att hålla så hög sysselsättning som möjligt. Det är givetvis av vikt att den åtgärd som har föreslagits i propositionen, nämligen en nedsättning av arbetsgivaravgiften med 2 % inom det inre stödområdet, inte blir tillfällig. Då företagsskatteberedningen emellertid har till uppgift att utreda problemet med arbetsgivaravgifterna, har vi i utskottet enats om att tillstyrka att den föreslagna tidsbegränsningen till den 31 december 1976 godkänns av riksdagen.

I motioner har föreslagits att även kommuner och landsting bör erhålla rätt att erlægga den lägre avgiften. Som jag redan har sagt finns starka motiv för att låta kommunerna i glesbygden få rätt till denna nedsättning av arbetsgivaravgiften. Härtill kommer att verksamhet inom ett visst område naturligtvis bör ha samma skatteberäkning oavsett vem som bedriver verksamheten.

Herr talman! Jag yrkar bifall till hemställan i skatteutskottets betänkande nr 19 med den lilla ändring däri som föreslås i den till betänkandet fogade reservationen, vilken innebär att även kommuner och landsting får del av denna nedsättning av arbetsgivaravgiften.

I detta anförande instämde herrar Nordgren (m) och Hovhammar (m).

Herr OLSSON i Järvsö (c):

Herr talman! Riksdagens beslut i maj, då man beställde en tillfällig sänkning av arbetsgivaravgiften inom det inre stödområdet, får ses som en av åtgärderna för att öka sysselsättningen i samband med den nedåtgående konjunkturen. De bedömningar som finansutskottet gjorde under våren, då oppositionen kanske var något mer pessimistisk än regeringspartiet, har visat sig vara realistiska.

Även om antalet sysselsatta i stort har kunnat hållas uppe rätt bra, visar ändå alla bedömningar att vi nu står inför en kraftig lågkonjunktur, som efter hand kommer att medföra stora sysselsättningssvårigheter. Nu som tidigare kommer särskilt skogslänen att drabbas hårdare. I oktober månad ökade antalet arbetslösa i skogslänen med 1 000 personer. Ökningen för storstadsområdena var bara 100 och för riket i övrigt 600. 1 000 flera arbetslösa i skogslänen är särskilt kännbart, eftersom man där har betydligt färre lediga platser anmälda.

Såsom en följd av riksdagens beslut i våras har regeringen nu framlagt en proposition. Sedan har det varit litet olika turer i behandlingen av detta ärende. I ett skede verkade det som om socialdemokraterna tänkte underlåta att stödja propositionen. Under behandlingen i skatteutskottet har de ändå stannat för att tillstyrka regeringsförslaget om en sänkning av arbetsgivaravgiften inom det inre stödområdet beträffande företagen. De har dock inte velat gå så långt som att tillåta att även kommuner och landsting skulle få del av denna sänkning.

Att socialdemokraterna inte vill räkna in kommuner och landsting enligt skatteutskottets betänkande har flera olika orsaker. Bl. a. sägs att riksdagsbeslutet i maj har tolkats olika. Men i finansutskottets betänkande nr 25 står det klart att det är fråga om att sänka den allmänna arbetsgivaravgiften inom det inre stödområdet. Det står inget undantag angivet, och då kan ju riksdagsbeslutet inte tolkas på annat sätt än att det gäller alla som är skyldiga att erlægga arbetsgivaravgift.

Enligt vår mening talar flera skäl för att nedsättningen skall gälla också kommuner och landsting.

Rent allmänt sett hälsar vi sänkningen med stor tillfredsställelse, efter-

som sysselsättningen ju är svagare i det inre stödområdet. Men kommunerna spelar en stor roll i det här sammanhanget. Vi har kunnat se i samband med länsplaneringsarbetet hur den offentliga sektorn är den som i fortsättningen i huvudsak beräknas ge de nya arbetstillfällena, medan alla övriga sektorer beräknas stagnera eller minska. Det är alltså uppenbart att kommunerna spelar en betydande roll som sysselsättningsgivare.

Vi har också kunnat konstatera att kommuner och landsting inte har kunnat infria förväntningarna under den senaste tiden. De har inte kunnat anställa tillräckligt många i vård, service och andra sektorer av verksamheten. Vad beror det på? Jo, det beror på att ekonomin har satt en spärr för utvecklingen. Kommuner och landsting har helt enkelt inte haft råd att öka antalet anställda. I höst har många kommuner och landsting måst bryta den skattestopsöverenskommelse som träffats mellan regeringen och kommunförbunden därför att man inte har velat stoppa den offentliga sektorns utbyggnad på angelägna områden. Kommunerna spelar också en betydande roll för servicen till näringslivet i övrigt. Även indirekt betyder alltså kommunernas egen verksamhet en hel del för sysselsättningen.

För kommunerna inom det inre stödområdet betyder en nedsättning av arbetsgivaravgiften ganska mycket. För den kommun som jag tillhör, Ljusdal, skulle det innebära ett inkomstbortfall av ungefär 700 000 kr. om man inte får någon sänkning. Faktiskt har kommunernas budgetmakare räknat med en sänkning och byggt de förslag som har lagts till fullmäktige om utdebitering nästa år på att man skulle få den här nedsättningen. För hela stödområdet gör det enligt uppgifter som vi har fått fram i skatteutskottet ungefär 38 miljoner, och det är alldeles klart att det har en betydande effekt för sysselsättningen inom området.

Utskottet pekar på att om vissa kommuner nu får en nedsättning av arbetsgivaravgiften så riskerar vi att andra kommuner känner sig missgynnade. Det är riktigt att skatteutjämningsbidraget ger en högre skattekraft per invånare i stödområdet och framför allt det inre stödområdet, men varför har man konstruerat detta system? Jo, därför att dessa kommuner har en rad svårigheter att kämpa med – avståndsfaktorn, klimatet, brist på industritradition och industriutbyggnad, låg genomsnittsinkomst, ofördelaktig befolkningsfördelning osv. Det är ju ett känt förhållande att just dessa bygder har levererat många unga människor till uppbyggnaden av samhälle och näringsliv på många andra orter i landet. Trots skatteutjämningsystemet finns stora svårigheter kvar, och jag tror inte att det föreligger någon risk för en snedfördelning, om förslaget i reservationen genomförs.

Utskottet har vidare anfört att det pågår en utredning om differentierade arbetsgivaravgifter. Det är riktigt, och det är klart att den utredningen har att på sikt pröva de här frågorna ur olika synpunkter. Men frågan om nedsättning av arbetsgivaravgiften även för kommuner och landsting inom stödområdet är ändå inte mer komplicerad än att

vi bör kunna besluta att genomföra en ändring utan en stor utredning. Propositionen visar ju att det är fullt möjligt att göra det utan större tekniska svårigheter. För utredningen måste det vara intressant att få se reservanternas förslag genomfört. Det kan ge många goda erfarenheter för utredningen i dess arbete.

Utskottet har på ett ställe litet tillspetsat skrivit: "Utskottet vidhåller dock sin tidigare principiella inställning om det olämpliga i differentierade avgifter och erinrar om att det aktuella riksdagsbeslutet tillkom genom lottnings."

Vi har funnit anledning att i ett särskilt yttrande kommentera den skrivningen. Vi har inte velat reservera oss eftersom utskottsbetänkandet i viss utsträckning bygger på kompromisser. Vi har kunnat uppnå positiva resultat, som vi ser det. Men det är ändå ganska märkligt att skatteutskottet uttalar sig så bestämt emot en sådan här lösning, när det pågår en utredning. Det är inte vanligt att skatteutskottet gör det. Man brukar låta utredningarna arbeta. Vi har sagt att vi har intresse av att pröva denna fråga. Därför tycker vi att det förslag vi nu diskuterar kan vara ett led i utredningsarbetet; det blir en försöksverksamhet.

Jag vill, herr talman, yrka bifall till reservationen.

Herr MUNDEBO (fp):

Herr talman! Det är numera en allmän uppfattning bland alla ekonomer och flertalet politiker att beskattningen skall kunna användas som ett medel i konjunkturpolitiken. Den skall kunna varieras, höjas eller sänkas, vid olika tidpunkter.

För ett par år sedan hade vi t. ex. en tillfällig sänkning av momsens. Den var betydelsefull för konsumtionen och sysselsättningen och därmed för hela samhällsekonomin. Naturligtvis bör även löneskatten, den allmänna arbetsgivaravgiften, kunna varieras. Riksdagen beslutade också i maj 1975 att sänka arbetsgivaravgiften inom det inre stödområdet från 4 till 2 % fr. o. m. januari 1976. Det är lagtexten om denna nedsättning som vi nu skall fastställa.

Skälet till att riksdagsmajoriteten förordade denna nedsättning var att den relativa arbetslösheten i skogslänen var väsentligt högre än i andra delar av landet. Därför menade finansutskottet att det var angeläget att pröva olika former för stimulans av sysselsättningen inom de områdena.

Utvecklingen under hösten och situationen inför vintern visar också att tillgången på arbete är sämre där än i övriga delar av landet. Därför finns det anledning att vid sidan av olika regionalpolitiska insatser också pröva beskattningen som ett medel för att stimulera sysselsättningen. En sänkning av arbetsgivaravgiften betyder ju sänkta kostnader för arbetskraften. Därigenom kan vi få fram nya arbetstillfällen.

Det är ändå med påfallande ointresse som regeringen nu lagt fram lagförslaget om en tillfällig nedsättning av den allmänna arbetsgivaravgiften. Regeringens proposition bär verkligen prägeln av "härtill nödd och tvungen". I en motion går flera socialdemokrater emot regeringens

Tisdagen den
9 december 1975

*Den allmänna
arbetsgivaravgiften
inom det inre
stödområdet*

förslag. Det är verkligen ovanligt att socialdemokrater här i kammaren motionerar om avslag på regeringspropositioner. Nu har detta alltså hänt, och det i fråga om ett förslag som skulle kunna medverka till att förbättra sysselsättningen i stora delar av landet.

I skatteutskottet deklarerade den socialdemokratiska utskottsmajoriteten att man vidhåller sin tidigare principiella inställning om det olämpliga i differentierade avgifter. Det är att vara mer doktrinär än den mest doktrinäre.

I debatten om en minskning av momsens för ett par år sedan förekom liknande inslag. Det var principiellt olämpligt att sänka momsens. Det skulle inte få någon effekt. Det var krångligt, etc. Men det fick effekt. De administrativa problemen gick att klara. Momsen visade sig vara ett användbart instrument. Ungefär så kan det också vara med löneskatten. Låt oss därför pröva vilka effekter en tillfällig sänkning kan få.

Regeringen har gjort ett par begränsningar i det beslut som riksdagen fattade i våras. Man vill inte att den sänkta löneskatten skall gälla stat och kommun. Man säger att vad riksdagen tänkte sig i våras var att stimulera sysselsättningen inom näringslivet och att en löneskattesänkning skulle påverka reglerna för skatteutjämningsbidragen. Det fanns emellertid ingen begränsning i riksdagsbeslutet i våras. Detta gällde alla arbetsgivare, hela arbetsmarknaden inom det inre stödområdet.

Som inrikesutskottet konstaterar i sitt yttrande vid detta betänkande, bör den offentliga sektorn vara med för att man skall nå den fulla effekten av avgiftssänkningen. Landsting och kommuner har ju numera många anställda. Det finns också projekt som måste vänta därför att kommunernas ekonomi inte möjliggör att man nu sätter i gång. Kanske kunde en sänkning av den allmänna arbetsgivaravgiften vara av sådan ekonomisk och inte minst psykologisk betydelse att man nu skulle sätta i gång arbetena. Jag kan heller inte finna att de nuvarande reglerna för skatteutjämningsbidragen skulle vara tillräckliga motiv för att undanta landsting och kommuner. De bidragen är ju inte direkt kopplade till kommunernas utgifter.

Regeringen har också stannat för att lagen skall gälla bara för år 1976. Enligt min mening borde riksdagen inte ha bundit giltighetstiden utan prövat den längre fram mot bakgrund av då rådande sysselsättningsläge. Vi har emellertid med hänsyn till att denna fråga prövas inom företagsskatteberedningen och att den utredningens betänkande väntas under 1976 accepterat en tidsbegränsning. Nu hoppas jag att företagsskatteberedningen i god tid under 1976 kommer att presentera ett allsidigt material som belyser olika former av differentiering av arbetsgivaravgiften.

Frågan huruvida arbetsgivaravgiften för framtiden skall vara enhetlig eller differentierad torde säkerligen återkomma till riksdagen flera gånger.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen av herr Magnusson i Borås m. fl.

Herr HAGBERG i Borlänge (vpk):

Herr talman! Det kapitalistiska samhället innebär att företag och ibland hela branscher slås ut. Det gäller för företagen att hänga med i en hög-produktiv verksamhet som skall ge kraftig profit. Gör man inte detta blir resultaten nedläggningar eller sammanslagningar av företag, som i sin tur innebär att kapitalistiskt olönsamma regioner drabbas av svårigheter med sysselsättningen. Ett annat resultat är att företag i dessa regioner profiterar på arbetslöshet genom att pressa ned lönenivån och samtidigt erhålla statligt stöd.

De kapitalistiska s. k. marknadskrafterna har initiativmakten över investeringsutveckling och -inriktning. Men detta innebär inte att de som har denna makt tar konsekvenserna av den regionala snedbalans som de själva skapat. Nej, det blir tvärtom staten i kraft av sin sopkvastmakt som går in med olika stödmediciner. I dag finns en mängd sådana stödmediciner till dess förfogande.

Moderaternas lottseger i våras har nu blivit en proposition om sänkt arbetsgivaravgift för företagen inom det inre stödområdet. Det måste betraktas som ett ytterligare bidrag till det här medicinskåpet.

Det måste vara starkt betänkligt ur fördelningssynpunkt att subventionera kapitalet. Vi inom vänsterpartiet kommunisterna var i våras starka motståndare till förslaget om en sänkt arbetsgivaravgift för företag inom det inre stödområdet, och vi är det också i dag. Subventionerna till företagen är, som vi ser dem, ineffektiva och kommer inte att ge regionalpolitiskt och sysselsättningsmässigt positiva effekter. Subventionerna i det här fallet kommer att hamna i företagsägarnas fickor.

De privata företagen har under de senaste åren haft rekordartade vinster. Samtidigt som de haft det har kommuner och landsting brottats med allt större ekonomiska problem. Propositionen i anledning av borgarnas lottseger i våras undantar kommuner och landsting från en sänkning av arbetsgivaravgiften. Detta måste vara tänkt tvärtemot vad som är motiverat av faktiska ekonomiska omständigheter. Som en följd av de s. k. marknadskrafternas makt över investeringsutveckling och -inriktning kommer – om man ser in i framtiden – antalet sysselsatta inom den egentliga industrin genom högeffektiva rationaliseringar att totalt minska. Tillgången på arbete kommer därför med nuvarande samhällssystem att till stor del vara beroende av den offentliga sektorns expansion. Att de ekonomiska förutsättningarna för kommuner och landsting då blir än sämre i förhållande till det privata näringslivet innebär endast ökade sysselsättningsproblem och försämrade kommunal service, fritidsverksamhet m. m.

Kommunerna och landstingen har redan i dag en sämre situation när det gäller arbetsgivaravgifterna. De driver inte någon vinstgivande verksamhet och kan följaktligen inte heller, som det privata näringslivet, dra av dessa avgifter vid beskattningen. Följden blir att skattebetalarna får bära hela denna börda som läggs på kommuner och landsting. Åtgärder från statsmakterna har på de senaste åren också ytterligare försämrat

Tisdagen den
9 december 1975

*Den allmänna
arbetsgivaravgiften
inom det inre
stödområdet*

den ekonomiska situationen för kommuner och landsting. Skatteomläggningen har direkt ökat utgifterna för kommuner och landsting – detta samtidigt som företagen har fått en förhållandevis god uppgörelse och klarar sig lindrigt undan. Avsättningarna till den särskilda investeringsfonden och arbetsmiljöfonden har även bidragit till att minska kommunernas och landstingens skatteunderlag när det gäller bolag. Kommunernas enda möjlighet att öka sina ekonomiska resurser är att beskatta eller ta ut taxor och avgifter av kommunernas invånare. Detta blir och är särskilt kännbart för låg- och mellaninkomsttagare i och med att kommunalskatten för dem är den tyngsta direkta skatten.

Vpk har tidigare i år föreslagit att kommuner och landsting skall helt befrias från arbetsgivaravgift. Vår inställning är att om någon differentiering skall ske av arbetsgivaravgiften bör kommuner och landsting gynnas – och inte bara i det inre stödområdet utan i hela landet. Detta kan då ses som ett steg mot att helt befria kommuner och landsting från arbetsgivaravgift. I motionen 1975/76:48 yrkas i andra hand att om inte arbetsgivaravgiften för kommuner och landsting sänks i hela landet skall den sänkas i det inre stödområdet.

Herr talman! Företagen har, som jag redan sagt, under de senaste åren kunnat kapa åt sig rekordvinster. Det har också företag inom det inre stödområdet gjort – de har dessutom till sitt förfogande en mängd stödformer för att bota de sjukdomar som de själva har skapat. Den form av stöd som en sänkning av arbetsgivaravgiften innebär är därför fördelningspolitiskt helt felaktig. Däremot har kommuner och landsting drabbats hårt av skatteomläggningar, fondavsättningar, nya pålagor och en starkt stigande inflation. Skall arbetsgivaravgiften sänkas skall den endast sänkas för kommuner och landsting. Jag yrkar därför bifall till motionen 1975/76:48 av herr Hermansson m. fl.

Jag vill även på vpk-gruppens vägnar avge en röstförklaring avseende den kommande voteringen och vårt ställningstagande till reservationen. I den voteringen kommer andrahandsyrkandet i vpk-motionen 1975/76:48 att ställas mot reservationen. Andrahandsyrkandet innebär att kommuner och landsting skall få sänkt arbetsgivaravgift med 2 % enligt motionens förslag. Reservationen yrkar att både företag, landsting och kommuner skall få sänkt arbetsgivaravgift. Som jag redan tidigare har sagt kan vi inte bidra till att företagen får sänkt arbetsgivaravgift. I denna valsituation – då utskottet också föredrar en sänkt arbetsgivaravgift för företagen – kan vi inte rösta på något av dessa förslag utan kommer att lägga ned våra röster.

Herr FAGERLUND (s):

Herr talman! Den proposition vi nu behandlar är ju ett beställningsarbete från riksdagen. Herr Mundebo tycker att det är konstigt och ovanligt att socialdemokrater i en motion yrkar avslag på en proposition. Ja, jag erkänner villigt att det är ovanligt att vi gör så. Men här är det faktiskt lotten som har hjälpt de borgerliga till en seger, och jag skall

motivera varför vi anser att vi måste yrka avslag.

I propositionen föreslås en nedsättning av arbetsgivaravgiften i inre stödområdet. Nedsättningen skall vara tillfällig och icke omfatta kommuner och landsting. Skatteutskottets majoritet tillstyrker propositionen, och det finns en reservation från skatteutskottets borgerliga ledamöter med förslag att nedsättningen även skall omfatta kommuner.

I motionen 1975/76:46 har jag och några medmotionärer yrkat avslag på propositionen. Detta avslagsyrkande har också biträttats av den socialdemokratiska minoriteten i inrikesutskottet. Det är i anledning av denna motion och de avvikande meningarna i inrikesutskottet som jag vill göra några kommentarer till det förslag som nu föreligger. Jag kommer att yrka bifall till motionen 46, som alltså innebär avslag på hela propositionen.

Vårt ställningstagande är helt och hållet baserat på vår åsikt att regionalpolitiken bör bedrivas med riktade åtgärder och icke med generella. Denna vår uppfattning grundas på övertygelsen att vi genom att stödja där det bäst behövs får ut den största effekten av de pengar som vi vill och kan satsa för att skapa regional balans och öka sysselsättningen. Det skattebelopp som staten genom propositionens förslag avhänder sig kan man uppskatta till ca 75 milj. kr., och skulle reservanterna vinna, kommer summan att stiga till över 100 milj. kr.

Hur går egentligen det borgerliga förslaget – och propositionens förslag – ihop med det ställningstagande som finansutskottet gör i sitt betänkande nr 16, som vi skall behandla på onsdag, att ökade utgifter bör kompenseras med förslag om inkomstförstärkningar för statens vidkommande? Om man gör skatteminskningar, blir resultatet detsamma för statsfinanserna som vid en utgiftsökning.

Herr Olsson i Järvsö har talat om kommunernas finanser. Har aldrig herr Olsson i Järvsö någon som helst tanke på statens finanser? Han behöver ju bara se på långtidsutredningens resultat. Då tycker jag att han som riksdagsman borde ägna en stilla tanke åt hur även staten skall få sina finanser att gå ihop.

Hur slår då dessa generella åtgärder? Här har talats om sysselsättning och att det skall bli så bra. Jag skall inte ta upp aspekterna som gäller konkurrens mellan olika företag, utan jag skall ta upp vad åtgärderna betyder för olika företag.

Företagsstrukturen i inre stödområdet skiljer sig icke från vad som gäller för landet i övrigt. I inre stödområdet finns företag med hyggliga vinster, t. ex. såväl statliga som privata gruvföretag. Men det finns också företag som brottas med svårigheter, t. ex. den utlokaliserade textilindustrin. Det finns stora såväl som små företag. I inre stödområdet finns det privata företagare som lämnar service – läkare, tandläkare och advokater för att nämna några.

Med detta vill jag bara bevisa att vi inte kan dra en strikt gräns här i Sverige mellan dåliga och bra företag. Men alla dessa företag skall nu enligt förslaget få en sänkning av arbetsgivaravgiften med 2 %. Vad be-

tyder detta för det lilla företaget, som man så ofta talar om? Vi kan ta ett företag med tio anställda, en omsättning på 1 300 000 kr. och en lönesumma på 500 000 kr. Från detta belopp skall vi dra det grundbelopp som man icke betalar arbetsgivaravgift på, och det blir 180 000 kr. Kvar står summan 320 000 kr. 2 % på detta blir 6 400 kr.

Tror de som propagerar för det aktuella förslaget att den som driver detta företag går ut och anställer en ny löntagare? En hel del av er är ju företagare. Summan 6 400 kr. skall också ses i förhållande till sysselsättningsstödet som de två första åren utgår med 7 500 kr. per nyanställd årsarbetare.

Inom inre stödområdet finns ca 40 advokater och 75 privatpraktiserande tandläkare. Jag har inte fått uppgifter om hur många privatpraktiserande läkare det finns. Utan att direkt gå in på medelinkomsterna för de nämnda grupperna, så är jag övertygad om att den skattereduktion som de får kommer att betydligt överstiga en halv miljon kronor. Herrar reservanter och ni som har tryckt på i det här ärendet! Hur många sysselsättnings-tillfällen får vi för detta belopp på mellan en halv och en miljon kronor? Inget – det törs jag bestämt hävda i detta sammanhang.

Jag har förut nämnt sysselsättningsstödet. I dag kan vi säga att om man i stället använde dessa 75 à 100 miljoner till att förbättra sysselsättningsstödet skulle det få en helt annan effekt. Enligt den senaste redovisningen kostade sysselsättningsstödet 30 miljoner. Det belopp som vi nu lägger ut generellt över hela området är tre gånger så stort. Men vi inom inrikesutskottets socialdemokratiska grupp anser att allt detta måste diskuteras i ett större sammanhang. Nästa år får riksdagen förslag om en ny regionalpolitik, och jag kan inte anse att det är befogat att nu utan någon som helst utredning införa tveksamma, för att inte säga missriktade åtgärder i regionalpolitiken. Regionalpolitik och sysselsättningspolitik är för allvarliga ting för att handhas på det lättvindiga sätt som det här är fråga om.

Det finns även en motion i detta sammanhang från folkpartisten herr Sellgren. Han har tagit upp gränsdragningsproblematiken. Vi har brottats med detta i inrikesutskottet under alla år sedan det tillkom ett inre och ett allmänt stödområde. Vi har försökt att luckra upp det hela och försökt hjälpa till för att inte gränsdragningsproblemen skall bli för svåra. I dag är ni redo att besluta att t. ex. KemaNord i inre stödområdet skall få 2 % sänkning av sina arbetsgivaravgifter, medan småföretagen i kustområdets inland inte får ett enda öres sänkning. Hur går det ihop med allt ert tal om att ni vill slå vakt om småföretagen? Nu är ni redo att ge sådana här stora företag en nedsättning i arbetsgivaravgiften.

Låt mig också säga några ord om reservationen vid utskottsbetänkandet, vilken gäller nedsättning av arbetsgivaravgiften för kommunerna och landstingen.

Riksdagsmännen från södra Sverige – om vi drar en linje som sträcker sig från Jönköpings län över Kronobergs, Kalmar, Blekinge och Hallands län samt de två Skånelänen – var för ungefär en vecka sedan kallade

till en konferens här i riksdagshuset. Där presenterades en utredning vars förslag hade sammanställts i en broschyr på vilken det stod: "Därför behövs ett nytt system för skatteutjämning." I ingressen till broschyren heter det:

"Skattestödet fördelas främst efter geografiska principer. Ju längre norr-ut en kommun ligger desto större blir skattestödet. Denna form av regionalpolitik missgynnar många kommuner i mellersta och södra Sverige."

Jag skall inte gå in på utredningens bakgrund. Men hur de borgerliga ledamöterna som sitter i resp. länsavdelningars styrelser inom Kommunförbundet eller är aktiva kommunalpolitiker kan stödja reservationen vid utskottsbetänkandet övergår mitt förstånd. Någon konsekvens i ställningstagandena kan man väl ändå fordra!

Jag vill uppmana herr Olsson i Järvsö att åka ner till sin partivän Sven Gustafsson i Tingsryd, ordförande i länsavdelningen inom Kronobergs län, och tala med honom om hans svårigheter att få kommunens finanser att gå ihop. Och han är en av dem som slagit fast att kommunerna i inre stödområdet har det bättre ställt, men han är ändå utan vidare redo att ge dem ännu mer.

Det skulle vara mycket att tillägga, men låt mig sluta med att bara säga att under mina 16 år i riksdagen har vi aldrig stått så nära ett beslut, där vi använder 100 milj. kr. på ett rent ut sagt dåligt sätt när det gäller både statens finanser och att åstadkomma regional balans och sysselsättning i det område som vi vill stödja.

Herr talman! Jag yrkar bifall till motionen 46, vilket innebär avslag på propositionen och på utskottets hemställan i skatteutskottets betänkande nr 19.

I detta anförande instämde fru Hörnlund, herrar Nilsson i Växjö, Nilsson i Kalmar och Karlsson i Ronneby, fru Johansson i Hovmantorp och fru Ludvigsson samt herrar Hjorth och Ulander (samtliga s).

Herr MAGNUSSON i Borås (m) kort genmäle:

Herr talman! Herr Fagerlund vill inte vara med om att förstärka aktiviteterna i det inre stödområdet utan sade att detta är illa använda pengar. Men här skapar man ju en allmän aktivitet, som kan vara till utomordentligt stor nytta.

Jag skall inte ta upp någon längre debatt med herr Fagerlund om den saken utan vill bara säga att vad herr Fagerlund anförde innebär ju ett underkännande av den allmänna politik som också regeringen bedriver i och med att landet har indelats i olika stödområden. Vi har här ett inre stödområde, där vi anser att vissa speciella åtgärder behöver vidtas. Det har ju också vid åtskilliga tillfällen föreslagits åtgärder som har gällt enbart för detta inre stödområde, t. ex. frisläppningen av vissa investeringsfonder. Man har tydligen även i regeringen ansett det vara påkallat

Tisdagen den
9 december 1975

*Den allmänna
arbetsgivaravgiften
inom det inre
stödområdet*

att vidta de åtgärderna för att hjälpa företagsamheten i det inre stödområdet.

Herr OLSSON i Järvsö (c) kort genmäle:

Herr talman! Det är klart att vi också tänker på statens inkomster, inte bara på kommunernas. Men det allra sämsta alternativet är väl att ha arbetslösa människor, herr Fagerlund. Såvitt jag förstår har vi också alla varit ense om att åtgärder från statens sida för att minska arbetslösheten alltid är lönsamma.

Vidare sade herr Fagerlund att detta är mycket dåligt använda pengar. Men om staten fördelar sina resurser över landet så att den regionala fördelningen blir någorlunda rättvis, är inte det riktigt, herr Fagerlund? Om det sedan också i södra Sverige finns kommuner som är missgynnade i det nuvarande skatteutjämnningssystemet, så skall vi givetvis ta upp den frågan. Men jag tror inte att herr Fagerlund kan ifrågasätta de stora svårigheter som det inre stödområdet har jämfört med andra delar av landet. Jag vill här bara peka på de stora avstånden och bristen på industriell tradition, som gör att man där har mycket färre kvinnor anställda inom industrin osv.

Utjämnningssystemet är som sagt en fråga som vi får ta upp och diskutera senare.

Herr FAGERLUND (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Magnusson i Borås sade att jag inte ville vara med om att förstärka aktiviteterna i det inre stödområdet. Men jag har suttit med i inrikesutskottet ända från tillkomsten av inre stödområdet och alltid försökt att på alla sätt stödja aktiviteterna där. Vad vi diskuterar här i dag är emellertid om vi skall strö ut pengarna utan effekt, eller om vi skall slussa dem dit där de bäst behövs. Och ingen har tagit upp exemplet med den nära en miljon kronor som går till tandläkare, advokater och läkare. Jag vill inte diskriminera dem. De sköter sitt jobb. Men vad blir det för sysselsättningseffekt av den miljonen, herr Magnusson? Noll och ingenting – det är jag övertygad om.

Syftet med att vi har dessa landsdelar uppdelade i olika stödområden är ett helt annat. Där sätter vi in riktade åtgärder såsom sysselsättningsstöd, som jag har nämnt, utbildningsbidrag, lokaliseringsslån, högre lokaliseringsbidrag, osv., för att företagen skall anställa folk och sysselsätta dem.

Jag har redan till herr Olsson i Järvsö sagt att det förslag beträffande kommunerna som han förespråkar är en dålig reform. Han tar nu återigen upp den saken. Jag tycker inte jag har någon anledning att gå in på den diskussionen. Jag har redan sagt att herr Olsson får föra den med sina partivänner i södra Sverige. Där finns också kommuner som icke har industriell tradition och en undersysselsättning av kvinnor. Men det här förslaget förstärker dessa orättvisor, som herr Olssons partivänner har varit med om att påvisa. Det är det jag har velat säga.

Herr MAGNUSSON i Borås (m) kort genmäle:

Herr talman! Herr Fagerlund är tvärsäker på att de selektiva åtgärder han är beredd att ställa sig bakom skulle komma att bli till nytta. Det kan han inte bevisa. Det finns ingenting som säger att inte en generell åtgärd, som den som vi nu föreslår, skulle komma att få betydligt större betydelse. En sådan åtgärd sätter fart på mycket av näringslivet inom ett sådant här område. Det torde visa sig att generella åtgärder är bättre.

Om vi uteslutande skall lita till de selektiva åtgärder som herr Fagerlund är förespråkare för, finns det ingen som helst anledning att ha landet indelat i regioner.

Herr OLSSON i Järvsö (c) kort genmäle:

Herr talman! Herr Fagerlund sade i sitt första inlägg att 2 % ger så liten effekt. Nu säger han att vårt förslag innebär att man strör ut pengar utan effekt. Vi har motsatt uppfattning om det.

Jag tror att det kan ha stor psykologisk effekt på näringslivet, om man också någon gång sänker arbetsgivaravgiften; den har ökat ständigt och i stegrande takt. Jag tror alltså att en sänkning skulle ha gynnsam effekt på företagen i stödområdet. Varje åtgärd får för övrigt ses som en del av en serie åtgärder som tillsammans bör ha god inverkan för en ökad sysselsättning, och det finns många uttalanden av företag i detta område som styrker den uppfattningen att en sänkning av arbetsgivaravgiften skulle ha en sådan effekt.

Herr FÄGERLUND (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Magnusson i Borås säger att jag inte kan bevisa att de riktade åtgärderna har betytt någonting. Här finns folk från Östersund som säkert skulle kunna vittna om att de riktade åtgärder som vidtagits i Östersund – t. ex. för LM Ericsson och Vinetta – har betytt mycket för sysselsättningen.

Även herr Magnusson talar ju ofta här i riksdagen för riktade åtgärder, t. ex. för att vi skall stödja textilindustrin. Vad är det om inte riktade åtgärder?

Herr Olsson i Järvsö säger att sänkta arbetsgivaravgifter skulle få en psykologisk effekt. Jag tycker att vi i detta sammanhang skall komma ihåg att arbetsgivaravgifter och sociala avgifter ständigt och jämt varit en del av lönerörelsen. Om det inte hade varit så, hade lönerna med all säkerhet varit 4 % högre. Skulle jobbarna i det inre stödområdet då ha haft 2 % lägre lön för att man skulle stödja företagen där?

Herr WÄRNBERG (s):

Herr talman! Utskottsmajoriteten tycker egentligen lika illa om de i propositionen föreslagna åtgärderna som herr Fagerlund och hans medlemmar. Vi tror inte särskilt mycket på differentierade skatter efter ett geografiskt mönster, vare sig som konjunkturpolitiskt medel eller som ett försök att åstadkomma ekonomisk likställighet mellan olika fö-

Tisdagen den
9 december 1975

*Den allmänna
arbetsgivaravgiften
inom det inre
stödområdet*

retag – man kan kalla det regionalpolitik. Utskottets majoritet har också i flera betänkanden gjort uttalanden som väl styrker detta.

Herr Mundebo sade att vi en gång i tiden var lika stora motståndare till den differentierade mervärdeskatten men att effekten ju blev god. Utskottsmajoriteten anser sig inte ha fått något som helst bevis för att effekten blev god av sänkningen av mervärdeskatten och att vi alltså hade fel, utan vi tror att det före som efter mervärdeskattens sänkning har varit samma rulljans och samma fart på omsättningen. Dessutom var sänkningen av mervärdeskatten tekniskt besvärlig. Man kan t. o. m. säga att effekten var skadlig på samhällsekonomin i stort, eftersom staten avhändes betydande skattesummor som nu gör att vi har ett så stort underskott i budgeten.

Utskottsmajoriteten har alltså varit i en mycket svår situation. När vi nu har tillstyrkt propositionen har det varit efter inte så liten vanda. Å andra sidan måste skatteutskottet på samma sätt som finansministern respektera beslut som fattas i riksdagen, åtminstone under ett och samma år. Längre tid respekterar ju aldrig de borgerliga partierna riksdagsbeslut – ibland inte ens så lång tid.

En avgörande faktor för att vi har accepterat propositionen har också varit att minoriteten i utskottet har släppt sitt krav att nedsättningen av avgiften skall gälla t.v. och gått med på att den skall gälla endast för år 1976.

Jag har alltså svårt att utveckla någon större entusiasm för regeringsförslaget utan nöjer mig med att med det anförda tillstyrka det. Förslaget gäller då även kommuner och landsting. Man kan diskutera om det förra riksdagsbeslutet skulle avse stat, kommuner och landsting – det kan vara en tolkningsfråga. I vad gäller staten är det en självklarhet att beslutet inte skulle göra det. Det finns ingen mening i att ta ur den ena fickan och lägga i den andra.

I fråga om kommuner och landsting säger utskottet att man vid ändringar i skattelagstiftningen undvikit att påverka kommunernas ekonomi. Om utskottet tror att regionalpolitik och konjunkturpolitik påverkas litet och på ett konstigt sätt av differentierade arbetsgivaravgifter – och det kan jag ta fram flera exempel på – gäller detta i så mycket högre grad kommuner och landsting. Kommunernas ekonomi påverkas mest av den kommunala skatteutjämningen. Den är så konstruerad att kommuner norrut har fått en stark kompensation för sitt geografiska läge, kanske för stor enligt uppfattningen i många kommuner söderut, som vi hört herr Fagerlund utveckla. Nu ändras den bilden ytterligare i samma riktning. Jag kan förstå herr Hagbergs i Borlänge syn att kommunerna som helhet måste hjälpas att få sitt stora utgiftsbehov täckt, men detta måste ske i ett helt annat sammanhang än det föreliggande. F.ö. arbetar en kommunalekonomisk utredning med detta, och en nytillsatt utredning skall också se över den kommunala skatteutjämningen.

Jag tvivlar mycket starkt på att en ettårig sänkning av arbetsgivaravgiften i de berörda kommunerna kommer att få någon konjunktur-

politisk effekt alls. Däremot medger jag utan vidare att dessa kommuner får ca 40 milj. kr. bättre ekonomi. Men jag är inte säker på att alla dessa pengar hamnar hos de rätta kommunerna. Det finns många fattiga kommuner utanför inre stödområdet. Skillnaden i skattekraft mellan en svag kommun söderut och en stark kommun norrut kan vara 80 skattekronor per invånare. Det rör sig om en skatteutjämning vid 35 % skillnad, och jag ifrågasätter om den skillnaden verkligen berättigar till att ännu större skillnad skapas.

Med det sagda ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr OLSSON i Järvsö (c) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill ge herr Wärnberg en eloge för att han står pall när det blåser och tillstyrker propositionen.

Herr Wärnberg upprepar det i debatten tidigare fällda påståendet att det kanske blir fel kommuner som blir delaktiga av den sänkta arbetsgivaravgiften och att man sålunda i alltför stor utsträckning gynnar vissa kommuner i det inre stödområdet. Jag hävdar bestämt att det är fel att uttala sig på det sättet. De som gör det bör studera förhållandena i det inre stödområdet ytterligare och se problemet på längre sikt.

Men det är en diskussion som vi får ta senare. Jag vill med detta inte påstå att det inte i södra Sverige finns kommuner som behöver en bättre ekonomi. Men det är fel att säga att man här gynnar det inre stödområdet i överkant. Den som påstår det känner inte till förhållandena där.

Herr MUNDEBO (fp) kort genmäle:

Herr talman! Låt mig beröra två avsnitt i herr Wärnbergs inlägg.

När det först gäller principfrågan om differentiering av avgifter gör herr Wärnberg en snabb och hård bedömning av effekten av den tillfälliga minskningen av momsen för drygt ett år sedan. Effekten var skadlig; det blev ingen omsättningshöjning, säger herr Wärnberg. Den uppfattningen får inte stöd i rapporter från exempelvis konjunkturinstitutet eller ens i regeringens propositioner om den ekonomiska politiken. Det blev ju en effekt på omsättningen och på sysselsättningen. Det är självfallet svårt att avgöra hur mycket den ena eller den andra faktorn betydde, men att såväl omsättningen som sysselsättningen förändrades kan vi avläsa i den ekonomiska statistiken.

När det sedan gäller frågan om en differentiering av den allmänna arbetsgivaravgiften vill jag uttrycka förhoppningen att företagsskatteberedningens ordförande inte ser på frågan om en avgiftsdifferentiering med samma principiella fastlåsthet som skatteutskottets ordförande. Företagsskatteberedningen skall pröva hela frågan förutsättningslöst och allsidigt. Går man till den prövningen med principiellt fastlåsta standpunkter blir prövningen ganska meningslös.

Låt mig sedan kommentera vad herr Wärnberg sade om statsmakterna

Tisdagen den
9 december 1975

*Den allmänna
arbetsgivaravgiften
inom det inre
stödområdet*

och den kommunala ekonomin. Detta finns även i skatteutskottets betänkande, där det heter:

”Statsmakterna har under senare år undvikit att vid ändringar av beskattningsreglerna påverka kommunernas ekonomi.”

Så är det nog inte. Jag vill bara påminna om att när vi för ett par år sedan införde beskattning av sjukförsäkringsförmånerna – då tillkom alltså nya skatteregler – fick reglerna en utformning som gav en klar effekt på kommunernas ekonomi. Här tar staten hand om alla skatteinkomsterna och kommunerna får alltså inte någonting. Staten tjänar och kommunerna förlorar när människor är sjuka.

Herr WÄRNBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Det sista har jag ingen anledning att polemisera mot. Vad som i detta fall blev resultatet hör liksom inte hit.

Jag vill bara deklarerat att jag har den principiella inställning som utskottets majoritet har. Men i företagsskatteberedningen måste vi gå till verket utan några som helst förutfattade meningar. Vi måste där behandla den här frågan utan att ta hänsyn till alla uttalanden som gjorts. Utredningen skall vara förutsättningslös – den saken är klar. Arbetet bedrivs också i den andan.

Däremot kan jag inte glädja herr Mundebo med att säga att företagskatteberedningen kommer att vara färdig med sitt arbete i god tid under 1976. Företagsskatteberedningen har aldrig sagt att den kommer att bli färdig med sitt arbete i god tid 1976, utan bara att utredningen kan väntas föreligga under år 1976. Man kan nog räkna med att utredningen kommer att framläggas först under de sista dagarna av år 1976.

Momssänkningens effekt på sysselsättningen är mycket svår att bedöma. Jag tror inte att man kan stå upp och klart säga att det här var till nytta för sysselsättningen. Det kanske var det – det vill jag inte bestrida – men man kan inte påstå det med säkerhet. Sysselsättningen har nämligen varit hög både före och efter den tiden. Hur mycket av de pengar vi gav ut från statsverket genom att man skapade ett löpande underskott som hamnade i andra länders valutareserver vet vi inte mycket om. Vi gör det inte, eftersom importen också fick en fruktansvärd fart ungefär vid samma tidpunkt. Det är alltså mycket svårt att säga om momssänkningen varit lycklig för sysselsättningen. Jag vill inte direkt ta avstånd från den möjligheten, men jag vill ändå peka på att vi fick ett stort, gapande hål i statens finanser. Det bör man göra klart för sig.

Herr MUNDEBO (fp) kort genmäle:

Herr talman! Nej, det är inte möjligt att exakt avgöra hur mycket den ena eller den andra faktorn betydde. Men vad vi kan konstatera är att såväl konsumtion som sysselsättning förändrades under perioden och att mycket talar för att momssänkningen var betydelsefull i det sammanhanget. Det var herrar Wärnberg och Fagerlund som stod för de tvärsäkra omdömena. I det föregående inlägget menade herr Wärnberg

att effekten var skadlig – en bedömning utan några som helst reservationer. Jag är glad att herr Wärnberg i det senare inlägget förde in några reservationer. Jag hade varit gladare om herr Wärnberg ännu tydligare hade visat sig vara medveten om att momsänkningen ändå var en bidragande faktor. Jag har inte försökt bedöma hur stor dess inverkan var utan har bara sagt att den var en bidragande faktor liksom att jag tror att en nedsättning av arbetsgivaravgiften i det inre stödområdet för nästa år kan bli betydelsefull för sysselsättningen inom de delarna av landet.

När det gäller statsmakterna och den kommunala ekonomin menade herr Wärnberg vidare att exemplet från sjukförsäkringen inte hörde hit. Jo, det gör det, eftersom det visar att skatteutskottets konstaterande att statsmakterna har undvikit att påverka den kommunala ekonomin inte är korrekt.

Herr finansministern STRÄNG:

Herr talman! Att jag begär ordet beror närmast på att jag i någon mån vill komplettera vad som sagts både av herr Fagerlund och av herr Wärnberg. Jag var frestad att kasta mig in i diskussionen om effekten av momsänkningen. Jag skall emellertid avstå från det, då jag har fört den tidigare. Vi gjorde emellertid en iakttagelse, nämligen att den intermittenta momsänkningen under några sommarmånader ställde till rätt mycket av hamstringseffekter och störningar i den reguljära handeln.

Vi har aldrig sålt så många privatbilar någon enskild månad som vi gjorde september 1974, när varje försäljare kunde använda argumentet att man skulle skynda sig att köpa medan momsen var sänkt. Jag är vittnesgill, eftersom jag talade med några lurade bilköpare. Försäljarna sade till sina kunder: Om du väntar med att köpa bilen, blir den 3 000–4 000 kr. dyrare.

Men det var intressant att se vad som hände i oktober månad med samma vara. Vi har aldrig sålt så få bilar under någon oktober månad som var fallet 1974. Handeln med kapitalvaror försköts ganska kraftigt på grund av momsförändringarna. Det var väl närmast på det området som dessa hade någon egentlig inverkan. Dagligvaruhandeln präglas däremot av andra inköpsvanor och en regelmässig kontinuerlig konsumtion, och där förekom följaktligen varken någon ökning eller någon sänkning i handeln med smör, margarin, mjölk, bröd och potatis på grund av momsens sänkning. Jag skall inskränka mig till dessa synpunkter som komplement till den momsdebatt som har förts.

Låt mig sedan göra den iakttagelsen att en regeringsproposition sällan mötts med så mycket av olust inom regeringspartiets egna led som just denna proposition. Så särdeles överraskad över det är jag naturligtvis inte heller. Jag skall gärna erkänna att det ligger åtskilligt av sanning i herr Mundebos påstående att gamle biskop Brasks historiska ord "härtill är jag nödd och tvungen" i stor utsträckning är tillämpliga på finansministern i detta fall.

Tisdagen den
9 december 1975

---

*Den allmänna
arbetsgivaravgiften
inom det inre
stödområdet*

Beslutet om en tillfällig och partiell nedsättning av arbetsgivaravgiften fattades av vårriksdagen, och det har ju mer man har studerat frågan allt tydligare framgått att det skedde på dåliga premisser. Det gick så att säga av bara farten, och på oppositionshåll var man nog inte helt på det klara med verkningarna av beslutet. Men så länge vi har en riksdag, där fru Fortuna avgör vad som är riksdagsopinionen och riksdagens mening, var det för mig själv och regeringen inget annat att välja på än att skriva den proposition som nu framlagts.

Vid det tillfället fick man ju anledning att sätta sig ned och fundera igenom både konsekvenserna av beslutet och huruvida förslagen egentligen var sakligt motiverade eller inte. Vi hade väldiga besvärligheter med en konsekvens, nämligen att det i gränstrakterna mellan det inre och det yttre stödområdet finns inte bara tandläkare utan även rörmokare, elektriker och småföretagare som arbetar med entreprenadverksamhet. Deras reguljära verksamhetsområde avgränsas inte av en imaginär kommungräns utan de har sina kunder på båda sidor om gränsen. Då uppstod ju frågan: Hur skall man debitera dem som delvis arbetar inom och delvis utom stödområdet? Skall de föra en särskild dagsverkslista på varje anställd och räkna efter hur många timmar varje anställd gör per år inom resp. utom det inre stödområdet och sedan redovisa antingen 2 % eller 4 % i arbetsgivaravgift för dessa arbetsprestationer?

Om man skall vara verkligt korrekt och exakt i följsamheten skall man presentera riksdagen ett sådant förslag, som i all sin nakenhet avslöjar hur galet riksdagsbeslutet är.

Följaktligen fick vi skriva en proposition innebärande att den som har sin mantalsskrivningsort och sin huvudsakliga verksamhet inom stödområdet för hela sin verksamhet blir debiterad med den lägre arbetsgivaravgiften medan den som är bosatt och mantalsskriven utanför stödområdet blir debiterad den högre arbetsgivaravgiften. oavsett att båda kliver över gränsen och arbetar inom varandras områden. Därmed har man naturligtvis rört till en del i den konkurrensneutralitet som företagare med visst fog kan kräva.

Det var en av svårigheterna. Nu har vi lagt fram ett förslag som innebär att man beroende på var man huvudsakligen utfört sitt arbete och var man är mantalsskriven debiteras antingen den lägre eller den högre arbetsgivaravgiften. I sista hand får experterna i riksskatteverket bry sina hjärnor med att avgöra hur debiteringen skall utformas i de fall där arbetet bedrivs ungefär i lika stor utsträckning på vardera sidan om gränsen – 49 % på den ena och 51 % på den andra eller 50 % på vardera sidan. Så kan det emellertid bli när man skall omsätta dessa partiella medgivanden i praktiken.

Att vi undantog staten var, som herr Wörnberg sade, helt naturligt. Det har bara ett redovisningstekniskt intresse. Min ståndpunkt att kommunerna skulle undantas intog jag efter ett ganska nogsamt övervägande, där jag ingående studerade den kommunala ekonomin inom och utom inre stödområdet. Jag blev själv överraskad över att så mycket hade

hänt under de senaste åren, framför allt sedan vi förelade riksdagen de senaste förslagen till regler för den kommunala skatteutjämningen.

Vi har en medelskattkraft här i riket som utslagen per invånare är 164 kr. 59 öre, räknat efter 1975 års taxering. Högsta skattkraften i riket har Danderyds kommun med 273 kr. Därnäst kommer Lidingö med 253, Solna med 251, Stockholm med 243 och Pajala med 239 kr. Sedan kommer Sundbyberg med 236 och därefter Övertorneå med 234 kr. Man kan fortsätta vidare i den här intressanta botaniseringen, och man konstaterar då att det inte finns någon kommun i Norrbottens län som i dag, tack vare den effektiva skatteutjämningen, har lägre skattkraft än 200 kr. per invånare. Medelskattkraften i riket är som sagt 164:59.

I Västerbotten, där man inte har precis samma region med den högsta gränsen för anpassningen av de statliga skattetilläggen, ligger talen litet lägre. Lägst i Västerbottens län är skattkraften 181 kr. Det är också den lägsta skattkraften i Jämtlands län i någon kommun och den lägsta skattkraften i Västernorrlands län i någon kommun. Vi har en skattkraft i Malmö som ligger på 190 kr. och en skattkraft i Göteborg som ligger på 188 kr., så man kan väl göra en jämförelse mellan dem och de sämsta kommunerna i Jämtland och Västerbotten samt i Västernorrland. Norrbotten ligger definitivt väsentligt högre än både Göteborg och Malmö och även högre än rikets övriga kommuner, med undantag av, som jag här anförde, ett tiotal kommuner. Med bland detta tiotal finns även ett par Norrbottenskommuner, av dem som ligger allra högst.

Men vad som dessutom är synnerligen intressant när man botaniserar närmare i detta material är att man finner att vad som hänt under de senaste årens utveckling är att en eftersläpning har ägt rum i södra och mellersta Sverige. Detta har nogsamt uppmärksammats bland dessa kommuner; det har gjorts specialutredningar inom Landstingsförbundet, och detsamma har även gjorts inom Kommunförbundet. Man har presenterat mig dessa utredningar, och det var resultatet av dessa som blev avgörande för att vi under den gångna veckan offentliggjorde direktiven till den nya kommunala skatteutjämningskommitté som är tillsatt samt redogjorde för de väsentliga inslagen i dessa direktiv och deras utformning.

Intressant i detta sammanhang är – om jag går till Kronobergs län; jag skall vara artig mot herr Fagerlund och börja med det – att det egentligen bara är en enda kommun som kommer upp emot 160 kr., men dock inte upp till 164 kr., som är medelskattkraften i riket, medan alla de andra kommunerna stannar på 156 kr. Där hamnar de genom att staten går in och fyller på med skattebidrag upp till 95 % av rikets medelskattkraft. I Kalmar län är det också bara en enda kommun som orkar upp till nivån för medelskattkraften i hela riket; alla de övriga ligger på de där 156 kronorna – med något undantag – tack vare att staten fyller på upp till 95 % av medelskattkraften i riket. Samma historia är det i Blekinge län, likaså i Kristianstads län och i Skaraborgs län, där praktiskt taget alla kommunerna håller sig strikt och lojalt till de 156 kronorna, där de hamnar genom att staten fyller upp med bidrag

Nr 38

Tisdagen den
9 december 1975

---

*Den allmänna
arbetsgivaravgiften
inom det inre
stödområdet*

Tisdagen den
9 december 1975

*Den allmänna
arbetsgivaravgiften
inom det inre
stödområdet*

till 95 % av medelskattekraften i riket. Detta har föranlett att jag i de nya skatteutjämningsdirektiven särskilt har understrukt att någonting har hänt och att man följaktligen får vara uppmärksam på detta.

Nu har vi en latitud i skillnaden mellan vad staten går in med för att kompensera de sydsvenska och de mellansvenska kommunerna. Gränsen är 95 % av medelskattekraften i det lägsta fallet. Skatteutjämningsbidragen längst uppe i norr anpassas till 130 % av medelskattekraften i riket. Denna latitud på 35 % torde otvivelaktigt nu framstå som alltför hög. Jag är medveten om att det är dyrare att administrera kommunerna i glesbygden, där det blir dyrare att hålla varje medborgare med den erforderliga kommunala servicen än i mera tätbefolkade bygder, och framför allt naturligtvis i städerna, men jag börjar tvivla på att den här latituden på 35 % är den riktiga. Jag säger därför i direktiven till skatteutjämningsutredningen: Det här är en fråga som ni nu får sätta er ner och se närmare på utifrån dagens förhållanden. Dessutom har jag understrukt att det inte bara är den grova, rent geografiska indelningen som bör vara avgörande, utan att man också måste ta hänsyn till befolkningssituationen och till om det finns ett starkt inslag av folkpensionärer och ett lågt inslag av produktiva, aktiva skattebetalare. Det blir således en mera individuell prövning och inte den grova uppdelningen i regioner, även om jag givetvis samtidigt har varit angelägen om att understryka att man inte får ge sig in i detaljer och petisser.

Denna synpunkt låg följaktligen i bakgrunden när jag gjorde undantaget i propositionen även för kommunerna. Jag fann det inte motiverat att med den effekt som skatteutjämningsen har i dag, och med – vågar jag nog säga – den rätt missgynnade ställning som kommunerna i södra Sverige och delar av mellersta Sverige har, ytterligare accentuera den dåliga harmoni som härvidlag föreligger.

Att ta in kommunerna i inre stödområdet och lindra skattebördan för dem med ett par procent av arbetsgivaravgiften är, som jag ser det, en utveckling åt fel håll. Det betyder självfallet inte att jag sätter ut armbågarna mot Norrlandskommunerna, men man bör ju se hela det kommunala kollektivet från så objektiva och så rättvisa utgångspunkter som det finns möjligheter till.

Det har anförts i debatten här att denna lättnad för kommunerna skulle kunna ge flera arbetstillfällen. Jag tror emellertid inte på detta. Jag tror det egentligen inte heller när det är fråga om den privata verksamheten. LKAB, som är den största arbetsgivaren inom det inre stödområdet, har aldrig haft så dåliga affärer och så dålig vinst att företaget inte kunnat anställa folk när detta varit befogat med hänsyn till efterfrågan på dess produkter; tvärtom har bolaget tidigare varje år inleyvererat vinstmedel till statskassan – numera sker det som bekant i form av koncernbidrag till Statsföretag AB. Där får man följaktligen inte någon effekt med en föreslagen förändring eller liberalisering. Det finns också andra exempel: Jag tror inte att L M Ericssons i Östersund anställningspolitik påverkas av det här medgivandet och inte heller att Vinettas anställningspolitik

gör det. Jag skulle också kunna nämna en del andra företag.

Jag tror inte heller de små företagen gör det – och det med en argumentation som jag tycker herr Fagerlund redovisade mycket utförligt. Och det är nog ännu svårare att tänka sig att kommunerna skulle nämnvärt påverkas av en sådan lättnad vid sin personalanställning. Kommunerna får ju alltid räkna med att om de anställer folk, så är det en fast anställning på den kommunala löneplanen, med kommunala åtaganden för tjänstepensioneringen och sociala förmåner; man anställer i kommunerna inte folk tillfälligt under bara ett år, med de konsekvenser som varje ansvarsmedveten kommunal församling måste vinnlägga sig om vid bedömningen, om man skall öka den reguljära arbetsstyrkan i kommunen eller inte. Jag tror att det är ren nullitet, om man inbillar sig att kommunerna skulle anställa flera fasta kommunalarbetare eller sjuksystrar eller vårdbiträden eller vad det än kan gälla för personaluppsättning inom den kommunala kompetensen.

Som herr Fagerlund sade i sitt senaste inlägg har den här frågan om arbetsgivaravgiften ändå ett samband med de sistlidna lönerörelserna. Det har varit fråga om att växla löner och arbetsgivaravgifter. Om man skall vara sakligt korrekt, är det inte heller riktigt att justera det sammanhanget, som gäller för landets alla kommuner, bara för en del av dem, genom ett sådant här speciellt och partiellt beslut.

Nu har vi tillsatt den nya utredningen om den kommunala skatteutjämnningen med statsrådet Hans Gustafsson som ordförande och med politisk representation från alla partier, och den får i uppdrag att se över de skevheter som f. n. finns. Här har också nämnts att vi nästa år skall fundera närmare på hur regionalpolitiken skall utformas. Jag tycker följaktligen, herr talman, att de rent sakliga övervägandena talar för att man nöjer sig med regeringsförslagets utformning och avstår från att göra den här operationen för kommunerna inom det inre stödområdet. Den passar nämligen inte ihop med en objektiv, allmän och rätlinjig syn på statens förhållande kontra kommunerna i riket i allmänhet.

Herr OLSSON i Järvsö (c):

Herr talman! När finansministern nu går in i debatten tar han upp större delen av sitt anförande med att förklara hur skatteutjämnings-systemet har verkat hittills. Han gör också rakt på stubben ett ganska sensationellt uttalande, nämligen att 135 % av skatteunderlaget i övre Norrland är för högt!

Låt oss ändå först titta på siffrorna, låt dem som har utredningsuppdraget studera dem närmare! Det här är väldigt viktiga frågor, inte minst för oss i Norrland. Jag kan inte inse att man bör ta snabba bedömningar av hur skatteutjämningsystemet har verkat till intäkt för ett beslut om att avstå från att sänka arbetsgivaravgiften i det inre stödområdet. Enligt min mening finns det inga skäl till att göra så, för vi har alldeles för dåligt underlag för att nu kunna säga att det utgår för högt skatteutjämningsbidrag till Norrland, i all synnerhet till de översta delarna

Tisdagen den
9 december 1975

*Den allmänna
arbetsgivaravgiften
inom det inre
stodområdet*

av Norrland.

Det fordras att vi studerar förhållandena litet grann. Jag skulle också rakt på stubben kunna säga att vi har väldigt mycket ogjort när det gäller kommunernas service och näringslivets utbyggnad i de här områdena. Titta på genomsnittsinkomsten t. ex., titta på den kommunala standarden för människorna! Det är ju inte fråga om vad man har för skattekraft per invånare, utan det är fråga om hur man för de pengar man får in kan ordna en tillräcklig service för sitt samhälle. Grundkostnaderna för samhällsservicen blir ju betydligt högre i de områden där det är glest mellan människorna, där det är långa avstånd, där det är kallt och där man har många traditionella besvärigheter. Där har t. ex. inte skett tillräcklig industrialisering som så att säga är någonting att sätta i botten när man skall bygga ut näringslivet och lägga en god grund för ekonomin. Man får alltså kämpa vidare för att få den industriservice – den infrastruktur, som man kallar det – som gör klimatet någorlunda tjänligt för att starta företag osv. Därför är det fel att angripa problemet på det här sättet som finansministern gjorde i sitt anförande.

Vad gäller effekten kan vi "tro" på båda sidor. Finansministern tror inte att en sänkning av arbetsgivaravgiften får någon effekt, många tror å andra sidan att den kan ha sin effekt. Se på kommunerna – vad är det som är reglerbart där när man gör upp en budget? Jo, i hög grad är det personalkostnaderna. Man kan anställa flera eller man måste knappa in. Personalkostnaderna är den dryga delen i budgeten. Den delen blir givetvis åtstramad i ett läge där man har mindre pengar att röra sig med. Blir det 700 000 kr. mer för Ljusdals kommun, är jag säker på att det kommer att ge effekt mera på sysselsättningen än på någonting annat. Jag är alltså alldeles övertygad om att vårt förslag får sin största effekt just på sysselsättningen.

Herr MUNDEBO (fp):

Herr talman! Finansministern bekräftade att när propositionen skrevs kände han med en viss inlevelse igen biskopen Brasks situation. Emellertid har många av de åtgärder som finansministern känt sig nödd och tvungen till visat sig vara bra för svensk ekonomi.

Bara några ord till om momssänkningen! När man började diskutera den kallades den omöjlig och olämplig, och också i dag använde herr Sträng en del kritiska formuleringar. Jag vill citera ett par rader ur finansplanen för 1975, där finansministern själv inför regeringssammanträdet den 3 januari, och några dagar senare alltså inför kammaren, erinrar om den sänkning av mervärdesskatten med 3 procentenheter som skedde under tiden 1 april–15 september 1974 och fortsätter med följande ord:

"Effekten av stimulanspolitiken blev tydlig för den privata konsumtionen. För helåret 1974 har beräknats en ökning av den privata konsumtionen med 4,5 %. 1973 var ökningstakten knappt 2 %."

Några sidor längre fram erinrar finansministern om sysselsättnings-

effekterna och säger att vi "under 1974 kunnat notera den högsta sysselsättning vi någonsin haft".

I finansplanen finns det alltså klart utsagt att momssänkningen hade en effekt på konsumtionen och därmed också sysselsättningen.

Det är tänkbart – jag säger alltså inte att det är självklart – att en differentierad arbetsgivaravgift skulle visa sig få en liknande gynnsam effekt och kunna medverka till att skapa nya arbetstillfällen inom det inre stödområdet. Kanske får man i 1977 års finansplan läsa att effekten av nedsättningen av den allmänna arbetsgivaravgiften blev tydlig för sysselsättningen inom det inre stödområdet.

I ett tidigare inlägg har jag nämnt vad denna nedsättning skulle kunna betyda för en enda kommun: 700 000 kr. Det låter kanske inte mycket när man tänker på statsbudgetens totala omfattning, men nedflyttad till lokal nivå, för en kommun, kan en sådan sänkning vid sidan av andra insatser medverka till att skapa nya jobb. Varför skulle vi avstå från att ta den chansen att ge fler människor nya jobb?

Herr HAGBERG i Borlänge (vpk):

Herr talman! Finansministern avslutade sitt inlägg med att säga att han hade en rätlinjig syn i fråga om kommunalskatten. Men den rätlinjigheten finner man inte om man ser på propositionen, och lyssnade man till herr Wärnberg fann man ingen som helst rätlinjighet där heller.

Här är det ju fråga om vilken respekt man skall ha för riksdagens lotteri. Herr Fagerlund vill inte att man skall ha någon respekt för lotten, men det vill herr Wärnberg. Det är kanske där striden står bland socialdemokraterna. Frågan är också vilka konsekvenserna blir för dem som bor i det inre stödområdet och tvingas leva under kommunernas dåliga ekonomi.

Jag delar herr Strängs syn på kommunernas roll inom och utom det inre stödområdet, men samma sak gäller ju för bolagen och företagen. Vi har hög- och lågvinstföretag både innanför och utanför detta stödområde. Vill man hävda rätlinjigheten, tycker jag att man också i det här avseendet skulle rösta emot propositionen. Jag delar också uppfattningen att subventionerna till företagen inte kommer att ge någon positiv effekt.

Jag anser att finansminister Sträng har fel när han säger att en sänkning av arbetsgivaravgiften generellt för kommunerna inte skulle få någon större betydelse. Kommunerna har en väldigt hård press på sig enbart för att behålla sina anställda, och de eftersträvar hela tiden hårda rationaliseringar på grund av det ekonomiska läget – kanske ännu hårdare än inom den privata sektorn.

Det är bakgrunden till problemet, och därför vore det följdriktigt att stödja vårt förstahandsyrkande om att som en etapp sänka arbetsgivaravgiften för kommunerna i hela landet till 2 %. Det skulle ha en positiv effekt för kommunerna och även för sysselsättningen.

Nr 38

Tisdagen den
9 december 1975

---

*Den allmänna
arbetsgivaravgiften
inom det inre
stödområdet*

Tisdagen den
9 december 1975

*Den allmänna
arbetsgivaravgiften
inom det inre
stödområdet*

Herr MAGNUSSON i Borås (m):

Herr talman! Jag förstår att finansministern inte riktigt känner igen sig själv här i dag när han har lagt fram en proposition som innebär skattesänkning.

Finansministern talar om de tekniska problem som han hade att brottas med för att kunna klara propositionen, och jag vill gärna ge honom en elege för att de frågorna har fått en ganska elegant och bra lösning.

Det är mycket möjligt att skattekraften har ökat i kommunerna, men där har kommunalskatteutjämningsbidraget spelat en stor roll. Vad man önskar är att kommunerna av egen kraft och med den aktivitet som kan åstadkommas där skapar bättre förutsättningar i glesbygderna. Det är det vi menar att den generella åtgärden skulle kunna åstadkomma.

Finansministern tror inte att en sänkning med 2 % spelar någon större roll, men den blir i alla fall en stimulans. Det är klart att stimulansen skulle bli bättre om arbetsgivaravgiften helt togs bort. Den skulle också bli bättre om man även för framtiden kunde garantera denna nedsättning. Det var därför vi föreslog att riksdagen inte skulle tidsbegränsa nedsättningen utan att den skulle gälla t. v. Vi har kompromissat på den här punkten och kommit till resultatet att tidsbegränsningen är lämplig med hänsyn till att företagsskatteberedningen arbetar med problemet.

Jag tror att ändringen kommer att innebära en litet större aktivitet i det inre stödområdet. Finansministern sade själv att det är hårt att arbeta i glesbygderna för kommunerna. Det är det givetvis även för människorna som bor där och för dem som bedriver näringsverksamhet där.

Herr finansministern STRÄNG:

Herr talman! Jag var helt inställd på att herr Olsson i Järvsö skulle skynda till och säga: Se på finansministern – nu vill han göra det besvärligare för de fattiga Norrlandskommunerna.

Jag underströk i mitt inlägg att kommunerna i glesbygderna ansvarar för en dyrare service för den enskilde medborgaren än i tätorterna och framför allt i städerna. Jag underströk också att jag anser latituden på 35 % vara tillräcklig. Nu skall vi undersöka om den är rätt avvägd. Så mycket vågar jag emellertid säga att den är helt tillräcklig, och det finns ingen anledning att utvidga den ytterligare genom att sänka arbetsgivaravgiften med ett par procent i stödområdet.

Herr Mundebo citerade ur den statsverksproposition som var aktuell för ett år sedan. Visst gör jag gällande att stimulanspolitiken gav effekt under 1974, men den innehöll ett brett register av åtgärder, där den tillfälliga nedsättningen under tre månader av mervärdesskatten enligt min mening spelade en helt underordnad roll.

Herr OLSSON i Järvsö (c):

Herr talman! Jag kunde inte uppfatta finansministerns första anförande på annat sätt än att han sade att 135 % av medelskattekraften för övre Norrland är för högt. Nu förklarar han att det är tillräckligt. Det är en

korrigerig i rätt riktning.

Sedan säger finansministern att det är självklart att kommunerna i glesbygdsområdena har dyrare service. Det är väl också ett medgivande att vi har rätt. Tiden är ännu inte inne för att ta en omprövning av skatteunderlagsreformerna till intäkt för att sätta oss emot en sänkning av arbetsgivaravgiften för det inre stödområdet. Vi måste ha en ordentlig utvärdering av skatteutjämningsystemet först.

En sak att tänka på när man börjar göra sådana här jämförelser är att vi har så mycket att ta igen i det inre stödområdet. Vi för fortfarande en ojämn kamp gentemot södra delen av landet i många avseenden. Ta som exempel bara trycket från utlandet. I hur stor omfattning kan inte södra delen av landet t. ex. utnyttja kontakterna med utlandet i fråga om både turism och ekonomi? Där är vi verkligen handikappade i större delen av Norrland. Vi har mycket att ta igen och därför tror jag det krävs lång tid ännu innan vi kan säga att skatteutjämningsbidragen är för höga för det inre stödområdet.

I början sade finansministern också något om att det fanns en del tekniska svårigheter med denna proposition. Jag vill som herr Magnusson i Borås säga att de ändå lösts på ett hyggligt sätt, som jag ser det. Vad gäller kommunerna lär det inte tekniskt sett vara svårare att lösa även den delen av problemet och låta kommunerna följa med i beslutet om sänkning av arbetsgivaravgiften.

Överläggningen var härmed slutad.

Herr TALMANNEN: Propositioner ställs först på bifall till eller avslag på det i motionen nr 46 av herr Fagerlund m. fl. framställda yrkandet om avslag på regeringens proposition nr 16. Om detta yrkande avslås företas utskottets hemställan till avgörande momentvis.

Det i motionen nr 46 av herr Fagerlund m. fl. framställda yrkandet om avslag på regeringens proposition nr 16

Propositioner gavs på dels bifall till, dels avslag på detta yrkande, och förklarades den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Fagerlund begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren avslår det i motionen nr 46 av herr Fagerlund m. fl. framställda yrkandet om avslag på regeringens proposition nr 16 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit nämnda motionsyrkande.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Fagerlund begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Nr 38

Tisdagen den
9 december 1975

*Den allmänna
arbetsgivaravgiften
inom det inre
stödområdet*

*Den allmänna
arbetsgivaravgiften
inom det inre
stödområdet**Utskottets hemställan**Mom. 1*

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 48 av herr Hermansson m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Hagberg i Borlänge begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller skatteutskottets hemställan i betänkandet nr 19 mom. 1 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 48 i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Hagberg i Borlänge begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 294
Nej - 21
Avstår - 8

Mom. 2

Propositioner gavs på bifall till 1:o utskottets hemställan, 2:o reservationen av herr Magnusson i Borås m. fl. samt 3:o motionen nr 48 av herr Hermansson m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Då herr Magnusson i Borås begärde votering upptogs för bestämmande av kontrapositionen ånyo de båda återstående propositionerna, av vilka den under 2:o angivna förklarades ha flertalets mening för sig. Sedan herr Hagberg i Borlänge begärt votering beträffande kontrapositionen upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren till kontraposition i huvudvoteringen angående skatteutskottets hemställan i betänkandet nr 19 mom. 2 antar reservationen av herr Magnusson i Borås m. fl. röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit motionen nr 48 av herr Hermansson m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Hagberg i Borlänge begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 160
Nej - 26
Avstår - 138

Nr 38

Tisdagen den
9 december 1975

I enlighet härmed blev följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den som vill att kammaren bifaller skatteutskottets hemställan i betänkandet nr 19 mom. 2 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av herr Magnusson i Borås m. fl.

*Internationella
konventioner m. m.
på natur- och
miljövårdsområdet*

Vid omröstning genom uppresning förklarades tvekan kunna råda angående resultatet, varför votering med omröstningsapparat verkställdes. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 143
Nej - 162
Avstår - 19

Mom. 3

Utskottets hemställan bifölls.

§ 5 Internationella konventioner m. m. på natur- och miljövårdsområdet

Föredrogs utrikesutskottets betänkande 1975/76:4 med anledning av motion om registrering av internationella konventioner m. m. på natur- och miljövårdsområdet.

Fru THORSSON (s):

Herr talman! Den fråga som berörs i utrikesutskottets betänkande nr 4 är av utomordentligt stor betydelse för det internationella miljövårdssamarbetet och därmed för effekten av det nationella miljöarbetet i de enskilda länderna. I själva verket skulle man kunna säga att ett väl utvecklat nät av internationella miljövårdskonventioner ratificerade av största möjliga antal länder och ledande till nationella åtgärder - lagstiftningsvägen eller på annat sätt - är själva förutsättningen för ett effektivt bedrivet miljöarbete. Det är därför inte underligt att den svenska regeringen har speciellt engagerat sig för en ökad effektivitet i denna aspekt av det internationella miljövårdssamarbetet. Det finns kanske anledning för de miljöintresserade i kammaren att ta del av en redovisning av det just nu aktuella läget på området.

Det redovisas i utskottets betänkande att regeringen vid miljövårdsstyrelsens tredje möte i Nairobi i april i år tog ett initiativ som ledde

49

Tisdagen den
9 december 1975

*Internationella
konventioner m. m.
på natur- och
miljövårdsområdet*

till en resolution, vilken innebär en vädjan till miljövårdsstyrelsens sekretariat att ännu effektivare driva arbetet på ett omfattande miljövårds-konventionssystem. Detta arbete har förts vidare i Förenta nationernas generalförsamling i höst där svenska regeringen inte bara, som det står i utskottsbetänkandet, uttryckt bekymmer över att så få länder biträtt konventionerna och tagit initiativ till en resolution i ärendet. Regeringen har också fört arbetet ytterligare ett steg vidare. Kammaren bör kanske vara intresserad av att veta att den resolution som Sverige lagt fram förslag om i församlingens andra utskott nu är enhälligt antagen och kommer att kunna leda detta arbete vidare.

Därtill har den svenska regeringen i FN-arbetet pekat på att just därför att konventionsmönstret på det internationella miljövårdsområdet är av så avgörande betydelse för effektiviteten i arbetet, bör miljövårdssekreteriatet nu gå vidare. Man bör ta upp nya områden där man kan tänka sig att förhandlingsvägen arbeta fram ytterligare konventioner. Man bör noggrant följa den tekniska och politiska utvecklingen på de olika ämnesområdena och i samband därmed revidera och uppdatera redan antagna konventioner. Man bör över huvud taget se till att de internationella konventionerna på miljövårdsområdet verkligen hålls aktuella och blir effektiva. Man bör på begäran lämna bistånd till stater som vill ha hjälp för att kunna genomföra de nationella lagstiftningsåtgärder som konventionerna föranleder. Man bör över huvud taget hålla ämnet under kontinuerlig och effektiv bevakning.

Det är med stor tillfredsställelse som vi noterar att generalförsamlingen enhälligt antagit det av Sverige framlagda resolutionsförslaget. Det innebär att då miljöstyrelsen sammanträder i Nairobi våren 1976 till sitt fjärde möte, har vi en auktoritativ grund att stå på när vi från svensk sida kommer att fortsätta ansträngningarna att förstärka de internationella miljövårdskonventionerna.

Som jag sade i början, herr talman, är det min övertygelse att detta är den givna förutsättningen för att vi verkligen skall få till stånd effektivitet i vårt internationella miljövårdssamarbete och därmed också största möjliga effekt på det nationella planet, vilket självfallet är den yttersta förutsättningen för att miljövårdsarbetet skall föras vidare.

Herr LOTHIGIUS (m):

Herr talman! Jag är mycket tacksam över att fru Thorsson har lämnat kammaren denna information. Utskottets betänkande har sin grund i en motion från min sida, och jag är också tacksam över att utskottet så grundligt har besvarat den motionen.

För en enskild intresserad riksdagsman har det nästan varit omöjligt att hitta i den labyrint av FN-konventioner som finns. Någon kontroll på att de uppfylls har man inte från denna horisont. Jag har en känsla av att i den mån miljöfrågorna är placerade inom olika departement, har man inte heller där full klarhet i hur det ligger till.

Jag är mycket lugnare efter dels denna redovisning i utskottets be-

tänkande, dels fru Thorssons information, som visar att det finns ett kraftigt intresse att samla sig i dessa frågor.

Överläggningen var härmed slutad.

Utskottets hemställan bifölles.

Nr 38

Tisdagen den
9 december 1975

---

*Tillbakadragande
av utländska
trupper från Korea*

§ 6 Tillbakadragande av utländska trupper från Korea

Föredrogs utrikesutskottets betänkande 1975/76:5 med anledning av motion om tillbakadragande av utländska trupper från Korea.

I detta betänkande behandlades motionen 1975:249 av herr Hermanson m. fl. (vpk), vari föreslagits att riksdagen hos regeringen hemställde att Sverige i Förenta nationernas säkerhetsråd och generalförsamling verkade för att alla utländska trupper under FN-flagg i Korea fråntogs denna status samt villkorslöst och omedelbart drogs bort från landet.

Utskottet hemställde att riksdagen skulle avslå motionen 1975:249.

Herr LORENTZON (vpk):

Herr talman! Utrikesutskottets betänkande nr 5 gäller ställningstagandet till den av vpk väckta partimotionen, 1975:249, som yrkar att riksdagen hos regeringen hemställer att Sverige i Förenta nationerna verkar för att alla utländska trupper under FN-flagg i Korea fråntas denna status samt villkorslöst och omedelbart dras bort från landet.

Motionens yrkande är inte nytt för Sveriges riksdag. Kraven har framförts även under tidigare år. De kommer att upprepas så länge Sveriges ställningstagande i FN blir ett stöd åt USA-imperialisternas skändligheter mot det koreanska folket.

Att hålla ett område militärt ockuperat mot en allmänt uttalad folkvilja, att oförbehållsamt ge skydd och stöd åt en fascistisk regim, som gör sig skyldig till de mest brutala terrordåd, är de största skändligheter som kan begås mot ett folk som kämpar för sin nationella enhet.

I södra Korea är 40 000 amerikanska soldater stationerade under namnet av FN-trupper. De har till sitt förfogande den mest moderna krigsmateriel – hit hör även kärnvapen. Att Sverige i detta avseende ständigt gett sitt stöd åt USA i Förenta nationerna är högst anmärkningsvärt.

Sverige har ju alltid framhållit betydelsen av den roll Förenta nationerna kan spela vid tryggheten av internationell fred och säkerhet. Därtill har den svenska regeringen understrukit vikten av att respekten för FN-stadgans målsättningar underbyggs och vidmakthålls, såväl av organisationen själv som av dess medlemmar. Mot denna bakgrund är därför Sveriges agerande i FN synnerligen anmärkningsvärt.

Några data och sakuppgifter i detta sammanhang för att ge en bakgrund

till Koreafrågans senaste behandling i Förenta nationerna och Sveriges stöd även denna gång till USA:

USA har i kraft av sin militära och ekonomiska styrka under snart tre decennier kunnat utnyttja och missbruka Förenta nationernas namn och organisation.

Mot det koreanska folkets enhetligt manifesterade vilja utnyttjade USA år 1948 FN:s generalförsamling för att legitimera en permanentning av Koreas delning genom att upprätta en marionettstat i södra Korea.

Härefter har USA genomfört en hel rad svåra brott mot FN-stadgan. Efter att ha utlöst Koreakriget 1950 kunde USA genomdriva en resolution i FN:s säkerhetsråd där deras egna interventionsstyrkor i Korea utnämndes till "Förenta nationernas styrkor". Det märkliga i detta sammanhang är att denna resolution kunde godkännas utan att säkerhetsrådet ens var beslutsmässigt.

Vidare var detta beslut även ett brott mot artikel 32 i FN:s stadga, där det sägs att part i tvist, som är föremål för rådets behandling, skall inbjudas till överläggning. Men ingen representant för Demokratiska folkrepubliken Korea hade inbjudits eller ens getts tillfälle att yttra sig. Även i det fallet våldförde man sig på FN-stadgan.

Ytterligare en anmärkningsvärd omständighet är att FN enligt egna statuter inte hade befogenhet att ingripa då alla kända fakta visade att kriget i Korea var ett inbördeskrig. Även här våldförde sig FN på sina egna stadgar. USA hade den gången kraften att tvinga igenom sina krav.

När Koreakriget 1953 resulterade i ett vapenstillestånd blev USA-trupperna kvar i södra Korea i namn av "Förenta nationernas styrkor". Deras huvudsakliga uppgift har varit att skydda en fascistisk terrorregim i södra Korea, som folket inte ville veta av. Officiellt hette det att USA-trupperna var i södra Korea för att garantera freden.

USA betraktade sig som supermakt och världspolis och som den dominerande makten i världen.

Folken inte minst i Indokina skulle få se fler bevis på detta.

I kraft av denna sin styrka kunde USA få den överväldigande majoriteten i FN att dansa efter sin pipa. Därför kunde USA behandla FN:s stadgar som om de vore värdelösa papperslappar då de inte gynnade amerikanska intressen.

Självfallet vägrade USA så gott som omedelbart att efterkomma den vapenstilleståndsöverenskommelse som man hade underskrivit. Artikel 4 i den överenskommelse som USA var med om att underteckna den 27 juli 1953 föranstaltade om överläggningar om de utländska truppers tillbakadragande och åtgärder för landets återförening inom tre månader från vapenstilleståndsdagen.

Men redan inom tolv dagar hade USA och den fascistiska regeringen i södra Korea förbrutit sig mot denna artikel genom att underteckna ett bilateralt avtal, som möjliggjorde en stationering av USA-trupper i södra Korea och militärbaser där på obestämd tid. Nu, 22 år senare, har USA fortfarande trupper och baser i södra Korea. Även för detta

sitt folkfientliga handlande fick USA stöd av sin pålitliga majoritet i Förenta nationerna. USA-trupperna kunde därtill betecknas som Förenta nationernas trupper.

Under USA-truppernas beskydd genomför den fascistiska regimen i södra Korea en allt brutalare terror mot befolkningen. Även om meddelanden härom är sparsamt refererade i svenska massmedia har det ändå getts en bild av denna massterror.

Dagens Nyheter skriver i en ledarkommentar den 3 november i år om Koreafrågan och den sydkoreanske presidenten Park Chung Hee:

”President Parks förtryckarregim stämplar motståndare som kommunister och torterar och avrättar dem. Hans välde upprätthålls med hjälp av drygt 40 000 soldater (varav bara en bråkdel tjänstgör under FN-flagg). Och de amerikanska trupperna har även materiella intressen att försvara. De vakar över japanska och amerikanska investeringar, som vuxit rekordartat i ett Sydkorea, där president Park erbjuder billig arbetskraft, lag och ordning och god utdelning på investerat kapital. Sydkorea är en nordlig nyckelpunkt i USA:s och Japans växande ekonomiska intressesfär i Sydostasien.

För att Sydkoreas folk skall kunna befrias från Parkregimens förtryck måste samtliga amerikanska trupper bort – inte bara de som utgör FN-kommandot.”

Tillåt mig, herr talman, att göra ytterligare ett kort citat. Det gäller vad den internationella juristkommissionens representant i FN, William J. Butler, har att säga i en rapport från polisterrorns Sydkorea:

”Förenta nationerna, under vars flagga de utländska militärstyrkorna i Korea opererar – – – bör allvarligt överväga ett tillbakadragande av sitt stöd vilket används för att föreviga de tyranniska och förtryckande åtgärderna från en diktator med omåttligt maktbegär.”

Så är alltså förhållandena i den del av Korea där den s. k. fria världens ockupationstrupper uppträder och upprätthåller lag och ordning och enligt officiella uppgifter är fredens garant. Det sker under Förenta nationernas hägn och beskydd, då USA-trupperna fortfarande bär beteckningen FN-trupper.

Detta oesterrättliga förhållande kan givetvis inte fortsätta i evighet. De alliansfria staterna och länderna från den tredje världen, som själva känt förtrycket och ockupationen från den s. k. fria världen, har ställt sig i spetsen för aktioner i Förenta nationerna för att få ett slut på de olidliga förhållandena i Korea.

USA kan därför nu inte längre bolla som man hittills har kunnat göra med medlemsstaterna i FN. USA har förlorat majoriteten i FN och har uttalat ett visst hot om att lämna medlemsorganisationen, även om USA fortfarande där har en del ”säkra” stater, framför allt därför att dessa stater militärt och ekonomiskt helt är beroende av USA.

Årets uppgörelse i FN blev därför en stor seger för det koreanska folket. USA kunde inte förhindra att generalförsamlingen i höst antog en resolution, som kräver att alla främmande trupper skall bort från södra Korea.

Redan vid fjolårets behandling av Koreafrågan i FN hade de alliansfria staterna och länderna från den tredje världen framlagt förslag, som underskrivits av 39 stater, om att alla främmande trupper skulle lämna södra Korea. Vid omröstningen i FN den gången gav Sverige sitt stöd åt USA och lade ned sin röst beträffande de 39 ländernas förslag. USA:s förslag segrade – ockupationstrupperna skulle vara kvar i södra Korea. Sveriges ställningstagande var även den gången att beklaga.

Inför årets FN-behandling av Korcafrågan hade antalet progressiva stater ökat till 43. Deras krav var desamma som under fjolårets behandling av Koreafrågan i FN. Dessa krav innebar ett upplösande av "FN-kommandot" i Korea, tillbakadragande av alla utländska trupper, stationerade i södra Korea under Förenta nationernas flagga, samt undertecknande av ett fredsavtal mellan de parter som berörs av vapenstilleståndsöverenskommelsen från år 1953. Norra och södra Korea uppmanades att hålla sig till principerna i det gemensamma uttalandet från år 1972 för att undanröja den militära konfrontationen och påskynda den självständiga och fredliga återföreningen av landet. Denna resolution vann majoritet. Sverige stödde icke resolutionen, utan Sverige lade ned sin röst vid omröstningen.

För det koreanska folket var denna omröstning i jämförelse med vad som hänt tidigare år ett stort framsteg. Härefter kan USA:s ockupations-trupper i södra Korea inte längre framställas som FN-trupper. Kampen för ett tillbakadragande av USA-trupperna från Korea har väsentligt underlättats.

Sverige stödde alltså inte de progressiva staterna vid omröstningen i FN men gav däremot sitt fulla stöd åt den resolution som företrädades framför allt av USA. Här förklarades visserligen att man kunde gå med på att upplösa "FN-kommandot" i södra Korea, men – tillades det från USA – detta kommando består endast av 300 man. USA-trupperna på 42 000 man i södra Korea var plötsligt inte längre FN-trupper.

Vidare förklarades av USA att man inte kunde gå med på upplösning ens av FN-kommandot om inte vapenstilleståndsöverenskommelsen från 1953 förblir i kraft. Något fredsavtal ville USA egentligen inte diskutera.

Det krigiska tillståndet på den koreanska halvön skall alltså fortsätta. De 42 000 USA-soldaterna med modern utrustning och 300 kärnstrids-spetsar skall vara kvar i södra Korea.

För resolutionen röstade Sverige och gav återigen USA sitt fulla stöd för upprätthållandet av de olidliga förhållanden som råder i södra Korea. Även denna resolution blev antagen av FN.

Utrikesutskottets metod att argumentera mot yrkandena i vpk-motionen 249 i år skiljer sig inte nämnvärt från den argumentation som på sin tid år efter år användes mot vpk-motionernas krav på ett svenskt erkännande även av Demokratiska folkrepubliken Korea. Argumenten präglas nu liksom då av den obotfärdiges förhinder.

På annat sätt kan inte utskottsbetänkandet tolkas. Där refereras – jag citerar direkt ur utskottsbetänkandet – till att Sverige i FN stödde det

förslag, alltså USA-förslaget, som "främst uppmanade Syd- och Nordkorea att fortsätta sin dialog om en fredlig återförening och vidare begärde förhandlingar mellan alla de direkt berörda parterna".

Men vad är det för en dialog utskottet hänvisar till? Tillåt mig, herr talman, att helt kort uppehålla mig vid just den frågan.

Efter oupphörliga framstötningar från Demokratiska folkrepubliken Korea till regimen i Söul om i varje fall samtal om för de två staterna gemensamma frågeställningar blev resultatet så småningom – på grund av en omfattande opinion, framför allt bland folket i södra Korea – den s. k. dialogen. Den 4 juli 1972 kom den gemensamma kommunikén som gällde de tre huvudprinciperna för nationell återförening. Huvudinnehållet var självständighet, fredlig återförening och nationell enighet.

Demokratiska folkrepubliken Korea ställde i anslutning till denna överenskommelse sedermera konkreta förslag om i första hand nedrustning i de båda staterna – i såväl Nordkorea som södra Korea. Då ville fascistregimen i Söul inte vara med längre. Dialogen upphörde helt, och några svar på framställningen kom aldrig. Trots att Demokratiska folkrepubliken Korea gång på gång gjort framställningar till södra Koreas regering att fortsätta dialogen har inga som helst svar gått att få. Relationerna mellan syd och nord i Korea försämrades i stället.

De omfattande demonstrationer i södra Korea och framför allt i Söul med krav på fortsättande av dialogen besvarades av fascistregimen med en alltmer omfattande terror mot folket i södra Korea.

I detta läge vände sig regeringen i Demokratiska folkrepubliken Korea direkt till USA och föreslog ett fredsavtal, då USA ju var en av undertecknarna av vapenstilleståndsöverenskommelsen och därtill den makt som har sina trupper stationerade i södra Korea och som har överbefäl över alla de väpnade styrkorna där.

USA har inte ens bevärdigat regeringen i Demokratiska folkrepubliken i Korea med ett svar på dessa förslag. Till FN har dock ett svar – om man kan beteckna det så – avgivits av USA, men det går stick i stäv mot strävandena efter en fredlig återförening. Svaret har som sagt inte ställts till Demokratiska folkrepubliken Korea utan till FN, och det gick till på följande sätt:

För att göra en fredlig återförening av de två staterna i Korea helt omöjlig, och det för all framtid, föreslog USA att södra Korea skulle upptagas som medlem av FN. Detta förslag vann dock icke majoritet. Majoriteten ville inte vara med på USA:s förslag om en delning för all framtid av den koreanska halvön, utan majoriteten önskade få till stånd en fredlig och självständig återförening av de två staterna. Majoriteten ville även att den militära konfrontationen skulle undanröjas, vilket dialogen från 1972 och överenskommelsen då hade gett ett löfte om. Ett upptagande av södra delen av Korea i FN skulle betyda grundskottet för den fredliga och självständiga återföreningen.

USA led alltså nederlag i frågan om att få södra Korea upptaget som medlem i FN. Men var fanns Sverige i detta sammanhang? Hur röstade

Nr 38

Tisdagen den
9 december 1975

---

*Tillbakadragande
av utländska
trupper från Korea*

Tisdagen den
9 december 1975

*Tillbakadragande
av utländska
trupper från Korea*

Sverige i denna viktiga fråga? Fanns Sverige på majoritetens och de progressiva staternas sida eller mönstrade Sverige återigen upp bakom USA och fascistregeringen i södra Korea? Det är att beklaga, men Sverige återfanns än en gång bakom USA!

Det koreanska folkets okuvliga känsla av nationell enhet kunde den japanska imperialismen inte krossa under de 50 år Korea hölls ockuperat och förtryckt. Under de senaste 30 åren har Korea varit delat i två hälfter och södra Korea ockuperat av USA-trupper under FN:s beskydd, fana och emblem.

De nya ockupanterna har lika litet som de tidigare förmått att utrota det koreanska folkets okuvliga känsla för nationell enhet. Till sitt förfogande har man haft – här som överallt i vår värld där USA-imperialismen uppträder – en fascistisk regim som med brutal terror och folkförtryck söker slå ned alla tillbud till nationella enhetssträvanden. Det koreanska folket kommer dock sist och slutligen att segra. Imperialismen i vår värld har sett sina bästa dagar. I land efter land gör folken sig fria från utländskt förtryck. Frågan är bara när detta mänskliga lidande skall få ett slut.

Herr talman! Att den svenska regeringen är fullt medveten om att folket i båda delarna av Korea önskar ett enat Korea, och att Sverige stöder alla ansträngningar som går ut på att det skall bli en fredlig och självständig återförening, framgick klart och tydligt av vad utrikesminister Sven Andersson sade i debatten om den interpellation jag framställt och som besvarades den 26 maj i år. Därför blir man fundersam över att den svenska regeringen gång på gång backar upp bakom ockupationsmakten USA, då Koreafrågan behandlas i FN.

Då utrikesutskottet i stort sett bygger sin argumentation för avslag på vår motion på att den s. k. dialogen mellan norra Korea och södra Korea bör fortsätta, och då man här tycks se lösningen på frågan, så vill jag sluta mitt inlägg med vad jag nu har anfört och yrka bifall till vänsterpartiet kommunisternas partimotion 249.

Herr ERICSON i Örebro (s):

Herr talman! Enligt många bedömare är Korea vid sidan av Mellanöstern det område i världen där ett akut hot mot freden lätt kan uppstå. De politiska motsättningarna mellan Nordkorea och Sydkorea är ytterst intensiva och djupgående. Det försök till en politisk dialog som gjordes 1972 har inte fortsatt. De två regimerna tycks på senare år ha ytterligare fjärmat sig från varandra. Samtidigt har de koreanska staterna byggt upp en högst avsevärd militär kapacitet.

Den hårda konfrontationen mellan Syd och Nord under höstens FN-behandling av Koreafrågan har sannerligen inte heller förbättrat utsikterna till en utveckling mot fred och stabilitet under den närmaste tiden.

Herr Lorentzon har här nu för tredje gången under det senaste året till riksdagens protokoll läst in sin tolkning av Koreas moderna historia. Att flera gånger under ett år ge riksdagen denna historielektion tyder

på ett engagemang, som dock överträffas av ensidigheten i framställningen.

Under det kalla krigets dagar dominerades den svenska nyhetsförmedlingen av sydsidans propagandistiska skildringar. Sedan dess har vi lärt oss ett mer balanserat sätt att se på Koreafrågan, och jag tror därför att det är en överflöpsgränning när herr Lorentzon här på nytt levererar breddsidor ur nordsidans propagandaarsenal.

Sverige är en av de få stater som har diplomatiska förbindelser och i övrigt normala relationer med båda de koreanska regimerna. Vårt land deltar dessutom sedan 1953 i den neutrala övervakningskommissionen vid den 38:e breddgraden. Avsikten bakom de svenska ansträngningarna att främja en fredlig utveckling i Korea ifrågasätts heller inte av någon av parterna. Det fick vi på nytt bekräftat under behandlingen av Koreafrågan i FN i höst. Tillsammans med några andra stater försökte den svenska delegationen finna medlande ståndpunkter. Tyvärr visade sig det arbetet vara förgäves på kort sikt. Möjligen har denna medlargrupp lagt grunden för framtida initiativ i Koreafrågan. Parterna måste ju ändå någon gång börja samtala med varandra. Det är den enda vägen mot en fredlig avveckling av de i dag så hårda motsättningarna.

FN:s generalförsamling antog den 18 november två resolutioner i Koreafrågan. Sydsidans text samlade 59 röster och antogs med en majoritet av 8 röster. Nordsidans resolution stöddes av 54 stater och antogs med en majoritet av 11 röster. Det bör observeras att ingendera texten stöds av en majoritet av FN:s medlemsstater.

Olika tolkningar av vad generalförsamlingen egentligen har beslutat kommer nu att göras av parterna, och det främjar naturligtvis inte fredens sak. I den svenska röstförklaringen beklagades det att de båda resolutionstexterna skilde sig på så viktiga punkter som när det gällde FN-kommandots upplösning och frågan om att ersätta vapenstilleståndsavtalet med ett fredsavtal eller någon annan anordning av varaktigt slag.

I motionen 1975:249 kräver vpk att Sverige skall verka för att alla utländska trupper under FN-flagg i Korea fråntas denna status och att dessa trupper villkorslöst och omedelbart dras bort från landet. Samma krav framförs i den nordliga resolutionstexten i FN.

Sverige kan inte stödja detta krav. En villkorslös och omedelbar avveckling av FN-kommandot skulle kunna rubba den stabilitet i området som baseras på det gällande stilleståndsavtalet. Enligt den svenska synen måste ett upplösande av FN-kommandot föregås av en uppgörelse om ett fredsfördrag eller ett arrangemang som gör att stilleståndsavtalet inte sätts ur spel. Det är naturligtvis ett rimligt krav att man skall söka undvika något som kan liknas vid ett avtalslöst tillstånd. Man stärks ytterligare i denna uppfattning när nordsidan i sin FN-resolution menar att Nordkorea bara är berett att diskutera ett fredsfördrag med USA men inte med den sydkoreanska regimen.

Enligt svensk syn vore det i hög grad önskvärt att FN kunde dra sig ur det nu mer än 25-åriga koreanska engagemanget, bl. a. därför att

Nr 38

Tisdagen den
9 december 1975

*Tillbakadragande
av utländska
trupper från Korea*

Tisdagen den
9 december 1975

*Tillbakadragande
av utländska
trupper från Korea*

FN-insatsen så starkt kommit att kopplas till den ena partens positioner. Men FN kan inte rimligen dra sig ur på ett sätt som leder till ökade risker för freden i området.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utrikesutskottets hemställan.

Herr LORENTZON (vpk):

Herr talman! Utskottets talesman tillförde inte debatten någonting nytt. Han gjorde egentligen bara en sammanfattning av vad utskottet uttalat. Den som är intresserad känner redan till det.

Anklagelsen mot Demokratiska folkrepubliken Korea för att bara vilja ha ett fredsfördrag med USA stämmer inte riktigt. Först och främst har man ställt frågan till USA, inte bara en gång. USA, Demokratiska folkrepubliken Korea och Kina undertecknade vapenstilleståndsöverenskommelsen. Sydkoreanerna och fascistregimen i Sydkorea var inte ens med på en vapenstilleståndsöverenskommelse utan ville försöka tvinga USA till fortsatt krig. Hur skall man få en makt som aldrig varit med om att underteckna vapenstilleståndsavtalet att underteckna ett fredsavtal?

Herr Ericson vet lika väl som jag att det är en fascistregim, ingenting annat än en marionettregering, i Sydkorea. Det är klart att jag som representerar vänsterpartiet kommunisterna talar för Demokratiska folkrepubliken Korea och dess rättmätiga intressen. Vem i denna kammare skulle annars göra det, herr Ericson?

Herr Ericson i Örebro framhöll att Sverige sedan 1953 tillhör övervakningskommissionen i Korea och har erkänt båda staterna. Skulle man egentligen inte, herr Ericson, tala tyst om det? År 1957 erkände Sverige fascistregimen i Sydkorea, men först närmare 20 år efteråt erkände man Demokratiska folkrepubliken Korea. År efter år hade vi motioner i denna riksdag och fick dem avslagna. Vilka var argumenten? Jo, det första argumentet var att Sverige endast kan erkänna ett land som har kontrollen inåt och utåt. Sydkorea hade inte kontroll vare sig inåt eller utåt utan var helt i händerna på USA:s trupper, även om de gick under beteckningen FN:s trupper. I norra Korea fanns det inga utländska trupper; bevisligen kontrollerade man sitt eget område och hade också kontrollen utåt.

Nästa argument blev att Sverige tillhörde övervakningskommissionen och att det skulle störa Sverige som neutral stat om Sverige erkände norra Korea. Men det störde aldrig Sverige som neutral stat, herr Ericson, när regeringen 1957 erkände södra Korea och fascistregimen där. Sverige tillhörde även då övervakningskommissionen. Så enkelt ligger den frågan till.

Båda förslagen som blev antagna i FN har med passusen om fredliga förhandlingar, om att dialogen skall fortsätta. Men på båda sidor om gränsen står 400 000 man emot varandra, och i södra Korea finns 42 000 USA-soldater som utövar befäl och 300 kärnvapenspetsar. Är då inte frågan om att trappa ned dessa militära rustningar det första som måste diskuteras? Detta ingår i förslaget från norra Korea och har ingått i frågan

om dialogen, men härpå lämnas inget svar. I den resolution som Sverige stödde fanns inget krav på att främmande trupper skulle lämna södra Korea. Hur kan man sluta ett fredsavtal för det första med en ockupationsregim och för det andra när främmande trupper fortfarande uppehåller sig på detta lands territorium?

Jag tror att dessa 43 stater, av vilka de flesta är länder från den tredje världen, alliansfria stater som själva har känt svårigheterna när det gäller ockupation och förtryck av framför allt USA, talar folkets eget språk. Det tycks herr Ericson ha svårt att förstå. Och det är kanske svårt att göra det, när man så att säga har statsrådsfracken hängande väntande i garderoben.

Herr ERICSON i Örebro (s):

Herr talman! Herr Lorentzon berättar för oss att han gör sina uttalanden i Koreafrågan som talesman för Nordkorea. Det förklarar kanske varför vi har svårt att komma överens. I den svenska riksdagen diskuterar vi dock vad som skall vara svensk utrikespolitik, och riksdagen skall ta ställning till på vilket sätt Sverige kan göra en insats. Den svenska riksdagen kan inte agera som om den vore talesman för en annan stat, som herr Lorentzon har gjort.

Sedan hänvisar herr Lorentzon till den nordkoreanska resolutionstexten i FN där man säger att man bara vill förhandla om fredsfördrag med USA. Men är det inte ganska orimligt att man skall försöka sluta fred i Korea utan att Sydkorea över huvud taget får vara med i förhandlingarna, vara part i de förhandlingarna? Herr Lorentzon resonerar precis som Nordkorea, nämligen att Sydkorea inte existerar som stat. Sverige har erkänt Sydkorea.

Vad debatten egentligen handlar om är två metoder att avveckla FN-kommandot i Korea. Vpk anser att det bör ske omedelbart och villkorslöst. Det betyder tydligen ingenting att ett sådant handlings sätt skulle rubba stabiliteten och utgöra en fara för freden på grund av att ett avtalslöst tillstånd uppstår. Den metod för FN-kommandots avveckling som däremot utrikesutskottet förespråkar går ut på att man först ersätter stilleståndsavtalet med ett fredsfördrag eller i varje fall med en likvärdig uppgörelse av varaktigt slag. Det är bara på det senare sättet man handskas ansvarsfullt med freden i Korea.

Herr LORENTZON (vpk):

Herr talman! Jag är inte talesman för Nordkorea, utan jag är talesman för vänsterpartiet kommunisterna, som tagit som sin uppgift i många olika sammanhang – t. ex. när det gäller Vietnam, Laos och Cambodja – att dra fram de ocferrättliga förhållanden som förekommit i dessa länder, förorsakade framför allt av den imperialistiska stormakten USA. Vi har alltid tagit som vår uppgift att ge förtryckta länder allt vårt stöd. Så är förhållandet också då det gäller det koreanska folket. Herr Ericson i Örebro bör inte försöka med sådana demagogiska knep – det går inte.

Sedan säger herr Ericson att det skulle vara någonting oerhört om den sydkoreanska regeringen inte skulle vara med i fredsförhandlingarna. Nej, den regeringen är ju en marionettregering tillsatt av USA, och med hjälp av USA sitter den kvar. Utan USA-trupper skulle den för länge sedan ha varit borta.

Även om massmedia i Sverige är mycket sparsamma med meddelanden från Sydkorea och från den koreanska halvön över huvud taget, framgår det ändå vid skilda tillfällen vilken massterror som förekommer i Sydkorea. Vad är orsaken till den? Den beror på att människorna i södra Korea vill att dialogen mellan Nord- och Sydkorea skall fortsätta. Man vill ha fredliga förhandlingar. Men detta vill marionettregeringen i Sydkorea inte vara med om.

Jag finner det underligt att herr Ericson går till försvar för en regim som egentligen är rent fascistisk.

Det koreanska folket har under den senaste tiden vunnit tre stora segrar. En av dem var när säkerhetsrådet avvisade den ansökan som hade inlämnats från den sydkoreanska regimen om separat medlemskap i Förenta nationerna. Sverige stödde den sydkoreanska regeringen även den gången. Den andra segern var när Demokratiska folkrepubliken Korea i Perus huvudstad Lima upptogs som medlem i de alliansfria staternas rörelse, samtidigt som en liknande ansökan från södra Korea avvisades. Den avvisades därför att södra Korea icke är alliansfritt. På dess territorium finns fortfarande 43 000 man amerikanska trupper samt krigsmateriel, och Sydkorea kan inte föra någon egen utrikespolitik.

Den tredje segern var den nu senast i Förenta nationernas generalförsamling antagna resolutionen. Tidigare har Demokratiska folkrepubliken Koreas försvarare varit mycket få. Dessa blir fler och fler, även i ett fall som detta när det gäller att ta ställning för fredliga förhållanden i Korea och för borttagande av de amerikanska trupperna. Jag tror inte att det kommer att dröja 20 år. Så länge efter erkännandet av fascistregimen i Sydkorea dröjde det innan Sverige erkände Demokratiska folkrepubliken Korea. Det är så man måste se frågan, herr Ericson. Vi kommer att driva opinion för denna sak här i kammaren, och vi återkommer undan för undan med denna motion tills frågan är löst.

Herr ERICSON i Örebro (s):

Herr talman! Faktum kvarstår att herr Lorentzon här i talarstolen sade sig och vpk vara talesmän för Nordkorea. Det anser jag vara en felaktig utgångspunkt när man skall ta itu med att formulera svensk politik i Korcafrågan.

Herr Lorentzon upprepade att han inte ansåg att Sydkorea skulle få vara med vid diskussionerna om ett fredsavtal för Korea. Det är en ganska orimlig ståndpunkt att den ena parten inte skall få vara med när man skall göra upp om fred i området.

Och inte försvarar vi Sydkorea och den fascistiska diktaturen där – inte alls. Min bäste sydkoreanske vän sitter i sydkoreanskt fängelse sedan

några veckor tillbaka. Jag har inga socialdemokratiska vänner i Nordkorea av kända skäl.

Vi anser att Sverige genom sin ställning har ett ansvar för freden i området. Det är därför som vi måste avvisa vpk-kravet om att FN-kommandot skall försvinna utan att man har garderat sig så att det inte uppstår ett avtalslöst tillstånd.

Nordsidans krav innebär att man genom upplösande av FN-kommandot formellt sett skulle sätta stilleståndsavtalet ur kraft – FN-kommandot är nu part i stilleståndsavtalet. Vi menar att det då skulle uppstå ett hot mot freden.

Man kan bara spekulera över vad som skulle hända om det plötsligt inte fanns ens ett stilleståndsavtal som reglerade relationerna mellan de två koreanska staterna. Hur skall de kunna lösa sina inbördes problem när den ena staten inte ens godtar den andra statens rätt att vara med i diskussionerna om ett fredsfördrag?

Herr LORENTZON (vpk):

Herr talman! Herr Ericson upprepar: Vi har ett ansvar i Sydkorea. Ja, det är alldeles riktigt att man hade det den gången 1953 när fascistregimen i Sydkorea erkändes. Men det dröjde 20 år innan Demokratiska folkrepubliken Korea erkändes. Det är en underlig argumentation herr Ericson för.

När det sedan gällde dialogen mellan syd- och nordsidan så var de överens fram till det datum då presidenten i södra Korea ställde frågan om att bli återvald i församlingen på livstid. När han hade blivit det under mycket underliga förhållanden tog det slut på dialogen. Då var han inte "fredsvän" längre.

Detta är historiska fakta. Herr Ericson kan inte på något sätt göra klart för oss varför Sverige i olika sammanhang ger sitt stöd åt USA. Det är ju ändå så det ligger till.

Dialogen gällde i första hand frågan om att minska trupperna i Nord- och Sydkorea. Är vi inte överens om att dessa förhandlingar skall fortsätta, herr Ericson? De kan inte fortsätta om regimen i Sydkorea vägrar och USA-trupperna fortfarande finns på dess territorium.

De 43 stater som utgjorde majoriteten för resolutionen i FN vet säkerligen vad det vill säga att vara undertryckt och ockuperad av USA, och de tjänar sina egna syften när de vill få bort ockupanterna från Sydkorea. Detta anser jag borde vara Sveriges inställning, och jag tror att det är det också. Därför är det förvånande att Sverige i alla sammanhang stöder USA.

Herr ERICSON i Örebro (s):

Herr talman! Det är naturligtvis en förvrängning av verkligheten när herr Lorentzon säger att den svenska politiken har som målsättning att stödja USA.

Den svenska politiken när det gäller FN-kommandot är ingen annan

Nr 38

Tisdagen den
9 december 1975

*Tillbakadragande
av utländska
trupper från Korea*

Tisdagen den
9 december 1975

*Tillbakadragande
av utländska
trupper från Korea*

än den att vi vill avveckla det. Men vi vill inte avveckla FN-kommandot på ett sätt som gör att det uppstår ett avtalslöst tillstånd, att stilleståndsavtalet upphör. Det är inte bara USA-truppernas ställning under FN-flagg det gäller, utan det gäller även sådana saker som den demilitariserade zonen mellan Nord- och Sydkorea, det gäller vissa omtvistade öar mellan Nord- och Sydkorea, och det gäller exempelvis den neutrala övervakningskommissionen som också skulle komma i en situation där man inte vet om avtalet gäller eller inte.

Det är en ganska central punkt att man i ett sådant känsligt läge, med så stora trupper på vardera sidan gränsen, inte agerar på ett sätt som gör att också stilleståndsavtalet upphör att gälla. Herr Lorentzons linje skulle utan vidare innebära ett allvarligt hot mot freden i Korea, och det beklagar jag.

Herr LORENTZON (vpk):

Herr talman! Kontentan av herr Ericsons i Örebro resonemang är följande: Där USA-trupper, interventionstrupper och ockupationstrupper finns är de garanti för freden. Det är kontentan av resonemanget, herr Ericson. Utan USA-trupper i södra Korea hade vi alltså inte fred, för det var dessa trupper man inte ville ha bort.

Beträffande vapenstilleståndsavtalet ville regeringen i södra Korea icke ha något avtal. Regeringen ville ha fortsatt krig. Man vill fortfarande inte ha stillestånd utan ett öppet krig. Det är därför Demokratiska folkrepubliken Korea ställt frågan om förhandlingarna skall gälla minskning av truppernas antal och t. o. m. efterlyst en begränsning ner till 100 000 man på vardera sidan gränsen i stället för 400 000 som det är nu. Det är ett olidligt förhållande för ett delat broderfolk att på var sin sida om gränsen ha 400 000 man. Och på ena sidan – södra Korea – utländska ockupationstrupper som för befälet, utrustade med modern militärapparat och 300 kärnstridsspetsar.

Eftersom stilleståndsavtalet endast gäller gevär för fot – det är bara stillestånd i det krig som pågick fram till 1953 – är ingen fred slutet och det är vad det koreanska folket nu är oroligt för. Kommer ingen fredsöverenskommelse till stånd kan kriget komma vilken dag som helst.

Det är så frågan ligger till, herr Ericson. Det är så man måste värdera den.

Överläggningen var härmed slutad.

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 249 av herr Hermansson m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Lorentzon begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utrikesutskottets hemställan i betänkandet nr 5 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 249.

Nr 38

Tisdagen den
9 december 1975

---

*Ökat statsbidrag till
den gymnasiala
yrkesutbildningen
m. m.*

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Lorentzon begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 293
Nej - 18
Avstår - 1

§ 7 Ökat statsbidrag till den gymnasiala yrkesutbildningen m. m.

Föredrogs utbildningsutskottets betänkande 1975/76:5 med anledning av motioner om ökat statsbidrag till den gymnasiala yrkesutbildningen m. m.

I detta betänkande behandlades motionerna
1975:550 av fru Sundberg m. fl. (m),
1975:827 av herrar Stjernström (c) och Rämngård (c), vari hemställts att riksdagen skulle

1. hos regeringen begära förslag till ny konstruktion av statsbidraget till företagsskolorna,

2. besluta att statsbidraget till företagsskolorna tills vidare skulle utgå med 30 000 kr. per heltidskurs och normalläsår,

1975:1367 av fru Hansson m. fl. (s),

1975:1393 av herrar Nordgren (m) och Olsson i Järvsö (c), vari hemställts att riksdagen hos regeringen skulle anhålla om en översyn av lärlingsutbildningen samt förslag om uppjustering av anslaget till lärlingsutbildningen snarast,

1975:1400 av herr Olsson i Järvsö m. fl. (c, m), vari hemställts att riksdagen i skrivelse till regeringen skulle anhålla att utredningen om skolan, staten och kommunerna fick i uppdrag att skyndsamt framlägga förslag till förbättring av anslaget till inbyggd utbildning,

1975:1402 av herr Olsson i Stockholm m. fl. (vpk), vari hemställts att riksdagen uttalade sig för ett ökat statligt stöd till vårdrkesutbildningen och att kurskostnader och studielön till elever som genomgick vårdrkesutbildning bestreds med statsmedel samt hos regeringen hemställde om skyndsamt framläggande av förslag härom, samt

1975:1415 av herr Strindberg m. fl. (m).

Tisdagen den
9 december 1975

*Ökat statsbidrag till
den gymnasiala
yrkesutbildningen
m. m.*

Utskottet hemställde

1. att riksdagen skulle
  - a) beträffande uppräknig av statsbidraget till inbyggd vårddyrkesutbildning med anledning av motionen 1975:1402 i denna del som sin mening ge regeringen till känna vad utskottet anför, t
  - b) beträffande utredning om förhöjt statsbidrag till inbyggd utbildning avslå motionen 1975:1400,
2. att riksdagen beträffande ökat statligt stöd till annan vårddyrkesutbildning än den inbyggda vårddyrkesutbildningen skulle avslå motionen 1975:1402 i denna del,
3. att riksdagen beträffande uppräknig av statsbidraget till utbildning i företagsskola skulle avslå motionen 1975:827,
4. att riksdagen beträffande översyn av lärlingsutbildningen med anledning av motionen 1975:1393 som sin mening gav regeringen till känna vad utskottet anför, t
5. att riksdagen beträffande samverkan mellan skola och näringsliv skulle avslå motionen 1975:550,
6. att riksdagen beträffande utredning av yrkesutbildningen skulle avslå motionen 1975:1415,
7. att riksdagen beträffande bygg- och anläggningsteknisk linje skulle avslå motionen 1975:1367,
8. att riksdagen beträffande kurskostnader m. m. skulle avslå motionen 1975:1402 i denna del.

Reservationer hade avgivits

1. beträffande uppräknig av statsbidraget till inbyggd utbildning inom vård, industri och hantverk samt handel av herrar Larsson i Staffanstorpe (c), Nordstrandh (m) och Elmstedt (c), fröken Hörlén (fp) och fru Sundberg (m), herr Karlsson i Mariefred (c) samt fru Ekelund (c) som ansett att utskottet under 1 bort hemställa

att riksdagen med anledning av motionen 1975:1400 och motionen 1975:1402 i denna del som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anför, t beträffande nya statsbidragsbestämmelser fr. o. m. budgetåret 1976/77 för inbyggd utbildning,

2. beträffande uppräknig av statsbidraget till utbildning i företagskola m. m. av herrar Larsson i Staffanstorpe (c), Nordstrandh (m) och Elmstedt (c), fröken Hörlén (fp) och fru Sundberg (m), herr Karlsson i Mariefred (c) samt fru Ekelund (c) som ansett att utskottet under 3 bort hemställa att riksdagen med anledning av motionen 1975:827 som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anför, t beträffande nya statsbidragsbestämmelser fr. o. m. budgetåret 1976/77 för sådan utbildning m. m.

Fru SUNDBERG (m):

Herr talman! Utbildningsutskottet har under de senaste åren försökt att genom besök i olika delar av vårt land få en uppfattning om utbildningssituationen där. I vissa fall har vi också blivit orienterade om hur man inom länet ordnat den inbyggda utbildningen eller en fullständig gymnasial utbildning vid företagsskolor. Det gäller vårt besök vid varvsutbildningen i Karlskrona och vårt besök i Västerås. Efter vad vi erfarit har denna utvidgning av utbildningsmöjligheterna för ungdomen överallt ansetts ytterst fördelaktig av ansvariga skolmyndigheter.

Det finns naturligtvis flera olika skäl till att en kommun är angelägen om att kunna förlägga vissa delar av gymnasieutbildningen till företagen. För det första har ju utvecklingen visat att eleverna i dag i allt högre grad siktar på en yrkesinriktad utbildning, medan de teoretiska gymnasielinjerna visar en fortsatt minskad efterfrågan – en tendens som i och för sig kan vara oroande om utvecklingen fortsätter alltför långt.

Efterfrågan på utbildning vid de tvååriga yrkeslinjerna har emellertid försatt de kommunala skolstyrelserna i en besvärlig situation. Kostnaden för gymnasieutbildning är hög – i genomsnitt 11 000 kronor per år och elev. Men vid yrkesutbildning uppgår kostnaden till nära 18 000 kronor per år och elev.

För att göra en sådan här utbildning effektiv och av god kvalitet fordras det investeringar. Dessa blir ofta stora och ryms inte inom den kommunala skolbudgeten. Skolöverstyrelsen har också i sina petita för innevarande budgetår påpekat att det är ytterst angeläget att de utbildningsresurser som finns i företag kan utnyttjas för gymnasieskolans behov. Skolöverstyrelsen gör i dessa sina näst senaste petita regeringen uppmärksam på att ersättningen till företag som tar emot elever i inbyggd utbildning är för låg och föreslår att statsbidragen ändras. Då vore det lämpligt, anser skolöverstyrelsen, att utgå ifrån de principer som yrkesutbildningsberedningen föreslog. Det kravet har framförts i flera motioner till årets riksdag.

Fröken Rogestam kommer sedan att redogöra för det nu gällande statsbidragssystemet, och det är ingen idé att jag tar upp det i detalj. Men låt mig säga att ett företag som anordnar en inbyggd gymnasieutbildning får samma ersättning för en grupp, varierande mellan 8 och 16 elever, som en enda elev kostar i den kommunala gymnasieskolan. Det kan inte vara riktigt att samhället utnyttjar de möjligheter som näringslivet ställer till förfogande utan att ge ersättning för en rimlig andel av de kostnader som denna utbildning betingar.

Till utbildningsutskottets betänkande nr 5 har fogats två reservationer. Bägge gäller krav på att statsmakterna i högre grad skall beakta kostnaderna för de tjänster man tar i anspråk. Statsbidraget till företagsskola har varit oförändrat sedan 1957, och i reservation 2 begär vi reservanter att det skall räknas upp för nästa budgetår. En annan viktig punkt i reservationen är att anslaget bör vara ett förslagsanslag, så att sådan utbildning som i alla avseenden ställer sig totalt sett billigare för samhället

Nr 38

Tisdagen den
9 december 1975

*Ökat statsbidrag till
den gymnasiala
yrkesutbildningen
m. m.*

Tisdagen den
9 december 1975

*Ökat statsbidrag till
den gymnasiala
yrkesutbildningen
m. m.*

inte skall omöjliggöras.

Men vad säger nu utskottets majoritet? Jo, utskottet anför följande: "Behovet av att räkna upp det nuvarande statsbidragsbeloppet till företagsskola med hänsyn till kostnadsutvecklingen bör kunna bedömas av SÖ i samband med de årliga anslagsframställningarna och prövas vid regeringens årliga budgetarbete." Men det är ju detta som har hänt år efter år. Skolöverstyrelsen begär i sina petita en uppräknig. Åskandet prövas i budgetarbetet, och inget förslag läggs fram om en höjning. I riksdagen finns då möjligheten att motionsvägen framföra krav som påverkar budgeten, men utskottsmajoriteten yrkar avslag utan att ta ställning och utan att räkna med att riksdagen har möjlighet att påverka budgeten här.

Herr talman! I reservation 1 begär vi reserverter ungefär detsamma när det gäller den inbyggda utbildningen inom industri och hantverk. Jag vill emellertid beröra två andra saker som behandlas i utbildningsutskottets betänkande.

I motion 1393 med herr Nordgren som första namn begärs en översyn av lärlingsutbildningen, och jag vill med glädje nämna att utskottet noga och allvarligt har undersökt de förhållanden som i dag råder i fråga om lärlingsutbildningen och kommit fram till att det är lämpligt med en översyn. Man har kanske tidigare alltför lätt satt ett likhetstecken mellan lärlingsutbildning och utbildning för blivande herr- eller damfrisörer, men vi har väl fått klart för oss att det finns vissa yrkesområden som man inte kan klara utbildningen för i den ordinarie gymnasieskolan och att de är ganska många. Vi behöver även – eller kanske alldeles särskilt – i ett alltmer differentierat samhälle udda yrken: tapetserare, guldsmeder, golvläggare, bokbindare, skorstensfejare och låssmeder. Utbildning för dessa yrken sker lämpligen i form av lärlingsutbildning.

Utskottet har biträtt ett motionsyrkande om uppräknig av statsbidraget till inbyggd vårdyrkesutbildning, också det ett angeläget krav, och jag noterar det med tacksamhet. Men, herr talman, vi reserverter tycker inte att det räcker. Vi hade också velat få en uppräknig av bidraget till inbyggd utbildning och utbildning vid företagsskola såsom påyrkas i reservationerna.

I detta anförande, under vilket herr förste vice talmannen övertog ledningen av kammarens förhandlingar, instämde herr Nordgren (m).

Fröken ROGESTAM (c):

Herr talman! Huvuddelen av den yrkesutbildning samhället erbjuder ungdomen sker inom ramen för gymnasieskolan. Det finns dock ett antal utbildningar av sådan karaktär att andra former är nödvändiga, helt eller delvis. Dit hör utbildning i vissa hantverksyrken, liksom utbildningar där det ingår en längre tids praktiskt arbete på institutioner eller verkstäder. Exempel på sådana utbildningar är driftsmaskinister, fordonstekniker, kontorsutbildning och gymnasieskolans vårdlinje. Eleverna finns

förutom på företag även i statlig och kommunal förvaltning, på sjukhus osv. för den praktiska delen av utbildningen.

Denna yrkesutbildning sker i dagsläget i tre olika organisatoriska former. De är inbyggd utbildning, företagsskola och lärlingsutbildning. Samtliga dessa utbildningsformer behandlades för några år sedan av yrkesutbildningsberedningen. I det sammanhanget räknade beredningen upp ett antal krav som borde ställas på annan yrkesutbildning än den som ges i gymnasieskolan.

Beredningen föreslog också att för inbyggd utbildning och skolmässig utbildning i företagsskola skulle utgå ett statsbidrag motsvarande halva verkliga kostnaden för företaget/institutionen. I förslaget låg dessutom att ersättningarna skulle utgå med värdebeständiga schablonbelopp. Yrkesutbildningsberedningens förslag i dessa avseenden föranledde inga förslag till riksdagen.

I ett flertal motioner till 1975 års riksmöte aktualiserades konstruktionen och storleken av statsbidraget till dessa former av yrkesutbildningar.

När det gäller lärlingsutbildningen har utskottet funnit att behovet av sådan är skiftande i olika delar av landet, samtidigt som frågan om formen och innehållet i utbildningen är svår. Utskottet föreslår därför att lärlingsutbildningen och därmed sammanhängande frågor ses över i en snabb och förutsättningslös utredning.

Mot bakgrunden av de informationer utskottet fått i samband med behandlingen av denna fråga, finns det i dag bara anledning att understryka behovet av att denna översyn sker snabbt. Utredningen bör kunna ge ett besked om behovet i framtiden av denna form av utbildning, liksom om lämpliga former för det statliga bidraget till den.

Statsbidraget för särskilda kostnader vid inbyggd utbildning utgår för ett redovisningsår på 40 veckor med högst 13 000 kr. när det gäller utbildning för industri och hantverk eller handel, samt med högst 10 800 kr. till utbildning för husligt arbete eller vård. Det förutsätts då att gruppstorleken är minst åtta elever.

Detta statsbidragssystem kom fram som ett förslag i propositionen 1955:139. Med anledning av den propositionen beslöt riksdagen att vid inbyggda verkstadsskolor skulle statsbidrag endast utgå på lärarlönerna, varvid dock de kommunala grunderna skulle tillämpas. Detta innebar att statsbidraget då fastställdes till högst 11 500 kr. per år. Sedan har detta höjts till 13 000 kr. Utgår man från den ursprungliga motiveringen, borde statsbidraget beräknas med utgångspunkt från en yrkeslärarlön. Det skulle f. n. innebära ett belopp av mellan 45 000 och 50 000 kr. per år. Den stora andelen elever i inbyggd utbildning är de som får sin utbildning inom vårdsektorn. Här begär utskottet en uppräknings av statsbidraget. Dock sägs det ingenting i betänkandet om från vilken tidpunkt en sådan uppräknings bör göras.

När det gäller den övriga inbyggda utbildningen hänvisar utskottet till regeringens prövning i samband med den årliga budgetbehandlingen.

Nr 38

Tisdagen den
9 december 1975

---

*Ökat statsbidrag till
den gymnasiala
yrkesutbildningen
m. m.*

Jag utgår ifrån att en sådan prövning har gjorts varje år, i varje fall de senaste åren, eftersom SÖ enqvist begärt en höjning av bidragen. Något förslag om en höjning har dock hittills inte kommit. Därför har minoriteten i utskottet den uppfattningen att det nu är nödvändigt att begära förslag om även en höjning av bidraget till denna del av den inbyggda utbildningen. Uppräkningen bör ske fr. o. m. budgetåret 1976/77.

Jag vill i detta sammanhang passa på att säga något om konstruktionen av statsbidragen till den inbyggda utbildningen. Kravet på en gruppstorlek av minst åtta elever är problematiskt och inte alltid möjligt att uppfylla i denna utbildningsform, om man vill ge eleverna en ordentlig instruktion. En utredningsgrupp, sammansatt av representanter för varven och skolförvaltningen i Göteborg, har under det gångna året gått igenom den inbyggda utbildningen på varvet i Göteborg. I en rapport sägs att skyddskommittéerna konstaterat att redan för den grundläggande utbildningen inne i en utbildningsverkstad är den i statsbidragskungörelsen fastställda möjligheten att dela grupp först vid 17 elever inte alltid förenlig med arbetarskyddslagens bestämmelser. Utbildningsverkstäderna inom den tunga industrin meddelar undervisning i sådana moment att 16 elever är en för stor grupp med tanke på elevernas säkerhet. Enligt yrkesinspektionens och facketts representanter i den här utredningen är 8 elever per instruktör den högsta försvarbara storleken på undervisningsgrupperna i dessa verkstäder. Yrkesinspektionen anser vidare att enligt 7 § i arbetarskyddslagen måste man gå ner till ännu mindre grupper, när utbildningen flyttas till produktion ute på varvet. Eleverna skall ju inte delta direkt i produktionen, men om en instruktör verkligen skall kunna ge dem handledning måste gruppstorleken vara betydligt mindre än 8.

Det är naturligtvis nödvändigt att skyddsverksamheten, som i dag är en mycket viktig del av arbetslivet och som i praktiken reglerar gruppstorleken i den inbyggda utbildningen, också i framtiden måste påverka reglerna för statsbidraget. Men det är en fråga som jag förutsätter ingår i SSK:s generella genomgång av problemet med kostnadsfördelningen mellan stat och kommun och konstruktionen av statsbidrag.

Samma utredningsgrupp redovisar att varvens utbildningskostnader är höga och att statsbidragets nuvarande konstruktion ger en mycket ringa täckning. Samma sak gäller det statsbidrag som f. n. utgår till den inbyggda vårduibildningen.

Skolöverstyrelsen har under en följd av år hävdad att ersättningen till institutioner och företag som tar emot elever i inbyggd utbildning är för låg. Bidragets nivå har enligt skolöverstyrelsen försämrat möjligheterna att anordna vissa studievägar.

I petitan inför 1976/77 har visserligen SÖ, inför regeringens och riksdagens hittillsvarande kallsinnighet, delvis resignerat. Man pekar dock på att det ökade intresset för de yrkesinriktade studievägarna i gymnasieskolan inte helt kan tillgodoses med befintliga kommunala resurser. Det är därför, enligt SÖ, angeläget att företagets resurser kan utnyttjas för gymnasieskolans behov. Alltså ytterligare ett skäl för uppräknin-

Företagsskolorna befinner sig i en liknande ekonomisk situation. Här har statsbidraget på 14 500 kr. per klass och heltidskurs varit i stort sett oförändrat sedan 1957. Det är därför angeläget att bidraget fr. o. m. läsåret 1976/77 räknas upp med hänsyn till kostnadsutvecklingen. En sådan uppräkningskommission kommer inte, enligt vår uppfattning, att föregripa det arbete som pågår inom SSK. Självfallet måste för den här utbildningsformen gälla att undervisningen, för att bidrag skall utgå, bedrivs enligt av skolöverstyrelsen utfärdade läroplaner.

Med det anförda, herr talman, vill jag yrka bifall till reservationerna 1 och 2 vid utbildningsutskottets betänkande 1975/76:5, och i övrigt bifall till utskottets hemställan.

Herr WIKLUND (s):

Herr talman! Efter de två inlägg som har gjorts med anledning av reservationerna vid utbildningsutskottets betänkande tycker jag inte det finns skäl att ta upp de frågorna. Både fru Sundberg och fröken Rogestam har ju uttryckt sin tillfredsställelse över att utskottet beträffande vårdyrkesutbildningen har funnit motiv för att pröva frågan om en ökning av bidragen redan nu.

Beträffande lärlingsutbildningen har utskottet – till skillnad från motionärerna, som kräver en uppräkningskommission redan nu – funnit att denna fråga bör ses över snabbt och förutsättningslöst. Jag har alltså inte heller anledning att gå in så mycket i resonemangen kring det.

Anledningen till att vi har kommit i det läget att det finns ett par reservationer är att utskottsmajoriteten hävdar den meningen att kostnadskonsekvenserna av ett bifall till alla de förslag som ligger i motionerna, både när det gäller den inbyggda utbildningen och företagsskolorna, är ganska svåra att överblicka i dag.

Jag satt och lyssnade speciellt till fröken Rogestam, som talade om att man, om man skulle tillgodose de framställda kraven, skulle göra en uppräkningskommission från nuvarande 14 000–15 000 kronor till 45 000–50 000 kronor. Det skulle innebära en tredubbling av kostnaderna ganska omgående. Sedan vet man inte vad ett sådant bidrag skulle innebära som stimulans till ökad verksamhet. Det är alltså stora kostnader man tar på sig genom att fatta ett beslut utan att ha ett ordentligt underlag för ställningstagandet. Vi menar att SSK – utredningen om kostnadsfördelningen mellan staten och kommunerna när det gäller skolan – skall kunna ge ett bättre underlag. Man kan självfallet säga att de inbyggda utbildningarna och företagsskolorna inte kommer att beröras av den utredningen, men det är alldeles självklart för mig och majoriteten att resultatet av SSK kommer att ge ett bättre underlag för att fatta beslut även i dessa frågor.

Vi tycker att vi har gått så långt som man rimligtvis kan – jag höll på att säga anständigtvis, men anständigheten när det gäller krav som medför ökade kostnader är för länge sedan avskaffad i den här riksdagen, tycker jag. Fortlöpande översyner och kanske också förslag om föränd-

ringar kan självfallet bli nödvändiga under kommande år. Men vad kan den stora och omfattande SSK-utredningen fylla för vettigt ändamål om vi beslutar ändringar som berör avgörande ekonomiska förhållanden utan att avvakta de beslutsunderlag som SSK ändå kommer att ge oss för säkrast möjliga ställningstagande i riksdagen?

Herr talman! Jag vill med detta yrka bifall till majoritetens hemställan i utbildningsutskottets betänkande nr 5. Jag gör det så mycket mer därför att vi, om allt går efter beräkningarna, får kalla fram den ledamot i riksdagen som heter lotten – och innehållet som dras fram ur den bruna lottlådan får avgöra vem som skall vinna, utskottsmajoriteten eller reservanterna.

Fru SUNDBERG (m):

Herr talman! Jag måste opponera mig när herr Wiklund säger att kostnadskonsekvenserna av en uppräknig av ett anslag som vid det här laget snart är 20 år gammalt är överblickbara. Jag reagerar av den orsaken att man från Stockholms skoldirektion har anfört att man spar mellan 15 och 20 milj. kr. per år genom att man slipper ha egna verkstäder och i stället kan använda företag och inbyggd utbildning. Därigenom minskas kostnaderna för eleverna i Stockholm. Det är väl självklart att det är likadant på alla andra ställen.

Jag vill bara säga till herr Wiklund: Tänk om vi gjorde motsatsen. Tänk om företagen i stället sade: Vi har helt enkelt inte råd med den här välgörenheten till kommunerna längre. Ta hand om era elever själva.

Det finns två möjligheter. Antingen skulle kommunerna få satsa enorma summor för att bygga upp något så när moderna, vettiga verkstäder – det är det som är det dyra – och skaffa en maskinpark, eller också skulle eleverna få klart för sig att vi inte kan erbjuda denna utbildning. Det har ju varit och är ett mål i dagens utbildningspolitik att man i så hög grad som möjligt skall tillfredsställa elevernas förstahandsval. När förstahandsvalet dessutom riktar sig mot en yrkesverksamhet där sysselsättning med all sannolikhet kan erbjudas ganska snart efter utbildningen, eftersom industri av det aktuella slaget finns på orten i fråga, då är det väl beklämmande om man skall förmena ungdomarna den typen av utbildning.

Jag menar för det första att kostnaden är lägre – det har också inte minst yrkesutbildningsberedningen påvisat. För det andra är det faktiskt så att ungdomarna får en modernare och bättre utbildning till ett pris som trots allt kommer att vara subventionerat av den anstalt, det företag eller den verkstad som upplåter sina lokaler, lärarkrafter, maskiner m. m. för utbildning av ungdomarna.

Fröken ROGESTAM (c):

Herr talman! Herr Wiklund säger att de ekonomiska konsekvenserna av reservanternas förslag inte går att överblicka. Men den inbyggda vår-
dyrkesutbildningen är den stora delen av den nu aktuella yrkesutbildningen. Det är alltså bara en mindre bit som återstår och som utgör

skillnaden mellan reservanterna och majoriteten. Kan man ta vårdyrkesutbildningen, så borde det inte vara omöjligt att ta med även den övriga inbyggda yrkesutbildningen.

Siffran 45 000–50 000 gällde konsekvenserna av motiveringen till riksdagsbeslutet 1955. Det var i och för sig inget förslag från min sida, utan det var vad statsbidraget borde ha varit i dag om regeringen hade följt upp detta beslut och höjt bidraget enligt riksdagens intentioner den gången.

I det läge där vi befinner oss i dag finns det ett mycket stort behov av att utnyttja företagets resurser för utbildning. Inte minst den senaste veckans debatt i tidningar och i andra sammanhang har visat på nödvändigheten av att erbjuda ungdomarna yrkesutbildning. Jag tycker därför att det på allt sätt bör vara angeläget för oss att se till att de statsbidrag som utgår står i något så när rimligt förhållande till de summor som samhället sparar genom att institutioner och företag ställer upp.

Herr WIKLUND (s):

Herr talman! Bara några få ord.

Fru Sundberg beskrev med målande ord hur Stockholms skoldirektion skulle spara 15–20 milj. kr. per år, och fröken Rogestam sade att 8-grupper inom företagsutbildningen ibland kommer att bli för stora, speciellt när det gäller varven. Var kommer dessa synpunkter att mötas? Om vi skall minska antalet deltagare i grupperna i företagsutbildningen i fråga om varv, så måste det ju bli en ökad kostnad. Sedan får väl fröken Rogestam säga vad hon vill om siffran 45 000–50 000. Men det är alldeles klart att när man har prövat dessa frågor under åren, har man inte kunnat acceptera detta. Det är väl ett bevis om något för att man får vara litet försiktig med att spåda på.

Självfallet innebär vårdyrkesutbildningen en stor kostnad, som vi tar på oss utan att egentligen ha ett ordentligt beslutsunderlag. Men inom majoriteten har vi bedömt det så – och därvidlag har vi ju varit överens – att vårdyrkesutbildningen är så väsentlig i dagens läge att vi måste försöka göra allt vad vi kan för att den utbildningsformen skall utökas på det sätt som vi är ense om.

Men när det gäller den övriga utbildningen pågår det – om jag inte är alldeles fel underrättad – en utredning om vem som skall svara för kostnaderna för företagsutbildningen. Det är en utredning som har tillsatts av arbetsmarknadsdepartementet som en uppföljning av arbetsmarknadsutbildningsutredningen. Det är alltså inte så enkelt och lätt som man försöker göra gällande.

Sedan skulle jag vilja fråga fröken Rogestam, eftersom hon tydligen har satt sig in i frågan om företagsutbildningen i Göteborg: Går det inte att tillämpa den stationsutbildningsmodell som man har inom de övriga yrkeslinjerna i gymnasiet även på varven för att på det sättet kunna spara in litet av kostnaderna även där?

Överläggningen var härmed slutad.

Nr 38

Tisdagen den
9 december 1975

*Ökat statsbidrag till
den gymnasiala
yrkesutbildningen
m. m.*

Mom. 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 1 av herr Larsson i Staffanstorp m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan fru Sundberg begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utbildningsutskottets hemställan i betänkandet nr 5 mom. 1 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 1 av herr Larsson i Staffanstorp m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades tvekan kunna råda angående resultatet, varför votering med omröstningsapparat verkställdes. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 159

Nej - 158

Mom. 2

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 3

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 2 av herr Larsson i Staffanstorp m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan fru Sundberg begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utbildningsutskottets hemställan i betänkandet nr 5 mom. 3 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 2 av herr Larsson i Staffanstorp m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades tvekan kunna råda angående resultatet, varför votering med omröstningsapparat verkställdes. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 159

Nej - 158

Mom. 4-8

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

§ 8 Vissa läroplansfrågor m. m.

Nr 38

Tisdagen den
9 december 1975

Föredrogs utbildningsutskottets betänkande 1975/76:15 med anledning av motioner om vissa läroplansfrågor m. m.

Vissa läroplansfrågor m. m.

I detta betänkande behandlades motionerna

1975:47 av herr Henmark (fp),

1975:48 av herrar Nilsson i Agnäs (m) och Fridolfsson (m), vari hemställt att riksdagen hos regeringen begärde skyndsamt utredning och förslag om ett skolsystem där utbildningen i alternativa skolor möjliggjordes,

1975:157 av herr Alftin m. fl. (s),

1975:158 av herr Bohman m. fl. (m) såvitt gällde hemställan att riksdagen skulle

1. hos regeringen anhålla om en översyn av gymnasieskolans 3- och 4-åriga naturvetenskapliga och tekniska linjers innehåll och konstruktion (yrkandet 5),

2. hos regeringen anhålla om en kartläggning av orsakerna till de senaste årens utveckling av efterfrågan på olika linjer inom gymnasieskolan (yrkandet 6),

3. hos regeringen anhålla om åtgärder, som tryggade enskilda skolors fortsatta existens och utvecklingsmöjligheter (yrkandet 8),

1975:209 av fru Mogård (m) och herr Nyhage (m),

1975:267 av herr Henmark (fp),

1975:269 av fru Marklund m. fl. (vpk), vari hemställt att riksdagen uttalade sig för

1. att kuratorsverksamheten i skolorna skulle finansieras med statsmedel,

2. att en statlig reglering av löner och behörighet för skolkuratorer infördes,

1975:270 av herr Westberg i Ljusdal (fp),

1975:364 av herr Söderström (m),

1975:534 av fru Mogård m. fl. (m),

1975:546 av herr Strindberg (m),

1975:801 av herrar Enlund (fp) och Remgård i Falkenberg (fp),

1975:805 av fröken Hörlén m. fl. (fp),

1975:1346 av herr Andersson i Nybro m. fl. (c),

1975:1350 av herr Bohman m. fl. (m), vari hemställt att riksdagen hos regeringen skulle anhålla om att skolöverstyrelsen gavs i uppdrag att vid den fortlöpande läroplansöversynen beakta vad i motionen anförts beträffande ett praktiskt-teoretiskt ämnespaket som förmedlade kunskaper i barnkunskap, hushållskunskap, textil-, trä- och metallslöjd för grundskolan och gymnasieskolan,

1975:1372 av fröken Hörlén m. fl. (fp),

1975:1375 av herr Jonsson i Alingsås (fp),

1975:1403 av herr Oskarson m. fl. (m),

1975:1423 av fru Tillander m. fl. (c),

1975:1426 av herr Westberg i Ljusdal (fp) och

1975:1429 av herr Wikström (fp).

Utskottet hemställde

1. att riksdagen beträffande skolans fostrande gärning skulle avslå motionen 1975:1403,
2. att riksdagen beträffande praktik m. m. skulle avslå motionerna 1975:1423 och 1975:1429,
3. att riksdagen beträffande tidpunkt för genomgång av årskurserna 8 och 9 skulle avslå motionen 1975:267,
4. att riksdagen beträffande statsbidrag till tjänst som skolkurator m. m. skulle avslå motionen 1975:269,
5. att riksdagen beträffande konsulentorganisation skulle avslå motionen 1975:209,
6. att riksdagen beträffande sexualundervisning för invandrabarn skulle avslå motionen 1975:1426,
7. att riksdagen beträffande uttalande om objektivitet i skolans undervisning skulle avslå motionen 1975:534,
8. att riksdagen beträffande viss läroplansöversyn m. m. skulle avslå motionen 1975:158 yrkandena 5 och 6,
9. att riksdagen beträffande utredning om statsbidrag till enskild skola skulle avslå motionerna 1975:48 och 1975:158 yrkandet 8,
10. att riksdagen beträffande svenska språket skulle avslå motionen 1975:546,
11. att riksdagen beträffande religionskunskap skulle avslå motionen 1975:270,
12. att riksdagen beträffande ekologi skulle avslå motionen 1975:1346,
13. att riksdagen beträffande trafikundervisning skulle avslå motionerna 1975:47, 1975:157 och 1975:1375,
14. att riksdagen beträffande undervisning i barn-, hem- och familjeinriktade ämnen skulle avslå motionen 1975:1350,
15. att riksdagen beträffande undervisning i musik m. m. skulle avslå motionen 1975:801,
16. att riksdagen beträffande avgifter för prövning skulle avslå motionen 1975:805,
17. att riksdagen beträffande tilläggsdirektiv till skolhälsovårdsutredningen skulle avslå motionen 1975:1372,
18. att riksdagen beträffande försöksverksamhet med handskrivning skulle avslå motionen 1975:364.

Reservationer hade avgivits

1. beträffande statsbidrag till tjänst som skolkurator m. m. av fru Lantz (vpk) som ansett att utskottet under 4 bort hemställa
att riksdagen med anledning av motionen 1975:269 som sin mening gav regeringen till känna vad reservanten anförde,

2. beträffande viss läroplansöversyn m. m. av herr Nordstrandh (m) och fru Sundberg (m) som ansett att utskottet under 8 bort hemställa att riksdagen med bifall till motionen 1975:158 yrkandena 5 och 6 som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anfört,

3. beträffande utredning om statsbidrag till enskild skola av herr Nordstrandh (m) och fru Sundberg (m) som ansett att utskottet under 9 bort hemställa

att riksdagen med anledning av motionerna 1975:48 och 1975:158 yrkandet 8 som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anfört,

4. beträffande undervisning i barn-, hem- och familjeinriktade ämnen av herr Nordstrandh (m) och fru Sundberg (m) som ansett att utskottet under 14 bort hemställa

att riksdagen med anledning av motionen 1975:1350 hos regeringen begärde att skolöverstyrelsen fick i uppdrag att vid den fortlöpande läroplansöversynen beakta vad reservanterna anfört om ett praktiskt-teoretiskt ämnespaket.

Till betänkandet hade fogats ett särskilt yttrande av herr Nordstrandh (m) och fru Sundberg (m).

Herr NORDSTRANDH (m):

Herr talman! När vi nu skall behandla utbildningsutskottets betänkande nr 15, skall det konstateras att det har tillkommit, som det heter, med anledning av motioner om vissa läroplansfrågor m. m. Det som då kallas för m. m. är bakgrunden för en icke föraktlig del av betänkandet, vilket sålunda är om icke ett disparat lapptäcke så dock av ganska växlande innehåll.

Motionerna härstammar från samtliga partier, men trots detta har utskottsénigheten blivit stor också i sådana vanligtvis kontroversiella frågor som normerna för skolans fostrande gärning och ämnet religionskunskap i grundskolan. På ett par punkter är emellertid vi moderater inte nöjda med utskottsmajoritetens skrivning och hemställan.

Den första punkten där vi är oense gäller frågan om en översyn av i första hand gymnasiets treåriga naturvetenskapliga linjes men också den fyraåriga tekniska linjens innehåll och konstruktion. Utskottsmajoriteten erkänner att den moderata partimotionen har tagit upp en väsentlig fråga men är inte beredd att nu förorda den begärda översynen. Utskottet påpekar att frågan om den naturvetenskapliga undervisningens situation i gymnasieskolan inte endast är en gymnasieskolfråga utan också har nära samband med frågan om formerna för och innehållet i den naturvetenskapliga undervisningen i grundskolan. Man tycks mena att den proposition som läggs fram till våren i anledning av utredningen om skolans inre arbete, SIA, kan innehålla något så väsentligt som den

naturvetenskapliga undervisningen i grundskolan och att det skulle ändra på förutsättningarna för vårt krav på en omedelbar översyn av framför allt den treåriga naturvetenskapliga linjen. Jag tror dock att utskottet har fel i de spekulationerna. Dessa måste närmast betecknas som undanmanövrer.

Annars är det säkerligen helt riktigt att dagens situation för den naturvetenskapliga undervisningens attraktivitet på gymnasiet har en av sina grundorsaker i naturvetenskapernas ställning och villkor på grundskolenivå. Och det tar troligen sin tid att ändra på den saken. Men det finns annat som kan ändras ganska omedelbart och återge naturvetenskapen något av dess forna dragningskraft på gymnasiet. Vi behöver naturvetare, och vi behöver dem genast, det vet vi alla. Den omedelbara översynen bör exempelvis avse lärostoffet på linjen, den naturvetenskapliga undervisningens arbetsformer, effekterna av dels det nuvarande betygssystemet, dels behörighets- och meritvärderingsreglerna för tillträde till högskoleutbildning, m. m. En sådan översyn kan man göra oberoende av när och hur något sker i grundskolan.

Egentligen skulle jag inte undanhålla kammaren vad enheten för utbildnings- och kulturstatistik vid statistiska centralbyrån nyligen funnit vid en undersökning rörande elevströmmar och betyg i gymnasieskolan. Den har relevans för den naturvetenskapliga linjens nuvarande situation. Men det skulle kanske föra lite för långt att gå in på det.

Man skall inte tro att de elever som går till våra gymnasier är helt okunniga om dessa fakta, om betygens inverkan, om medelbetygets sänkning när man kommer in på naturvetenskaplig linje. De drar sina slutsatser när de skall välja linje på gymnasiet. Många gånger väljer eleven den till synes framkomligaste linjen, även om den kanske inte tillfredsställer hans innersta läggning och intentioner, och så går måhända en naturvetare förlorad.

En andra punkt, där utskottet icke är enigt – t. o. m. är långt ifrån enigt – gäller inställningen till enskilda skolor. Moderata samlingspartiet kräver i sin partimotion "åtgärder som skall trygga enskilda skolors fortsatta existens och utvecklingsmöjligheter". Utskottsmajoritetens intresse för enskilda skolors existens och fortsatta utvecklingsmöjligheter – i utskottsmajoriteten finns också folkpartiet och centerpartiet – är svalt, för att inte säga obefintligt. Det räcker, menar man, med att se över de nuvarande snäva statsbidragsbestämmelserna som framtvingat de många nedläggningarna av hittills existerande enskilda skolor.

Samstämmighet råder om att samhället har det principiella och yttersta ansvaret för allas undervisning i vårt land. Samma uppfattning har vi i moderata samlingspartiet, vi som enständigt talar och agerar för existensen av enskilda skolor med annan huvudman än stat och kommun. Däremot anser vi icke att detta samhällets ansvar för allas utbildning får tolkas på det sättet att det skulle motivera ett skolmonopol. Statliga och kommunala bidrag till driften av skolor bör därför enligt vår uppfattning vara oberoende av vederbörande skolas huvudmannaskap. Skolor

utanför det allmänna skolväsendet bör, som partimotionen uttrycker det, betraktas som ett värdefullt komplement, då de ofta verkar pådrivande i det pedagogiska utvecklingsarbetet och kan erbjuda eleverna en mycket god skolmiljö. En del enskilda skolor ger dessutom utbildning som inte finns inom det allmänna skolväsendet.

Jag kan illustrera detta påstående med Kristofferskolan i Stockholm och Rudolf Steinerskolan i Göteborg. De tillhör, som väl de flesta som lyssnar på det här vet, båda den internationellt kända Waldorfrörelsen, som bedriver skolverksamhet på enligt vad det uppges ett hundratal platser världen över. Undervisningen sker på ett annat sätt än vad som är brukligt i de allmänna skolorna. Waldorfpedagogiken tar t. ex. inte bara hänsyn till barnens intellektuella nivå utan betonar också den nödvändiga utvecklingen av känslö- och viljelivet. Man lägger särskilt stor vikt vid det konstnärliga i undervisningen. Men det betyder inte att man därför åsidosätter de rena kunskapsämnena. Man vet ju att kunskaper i dessa ämnen krävs för att eleverna skall kunna gå vidare till högre studier.

Man kan vidare erinra om den roll de enskilda gymnasieskolorna i Stockholm – snart alla tvingade till nedläggning – spelat i årtionden.

I Göteborg däremot fortsätter lyckligtvis Högre samskolan och Sigrid Rudebecks gymnasium allfort sin verksamhet under mycket stark elevtillströmning och livlig uppskattning från målsmannahåll – det är ett tecken i skyn så gott som något. Ändå gör regeringen med stöd av en riksdagsmajoritet och i skön samverkan med vissa kommuner vad den kan för att få bort de ytterst få ännu existerande enskilda skolorna. Det är åtskilliga nedläggelser som jag har fått bevittna under mina år i riksdagen. F. n. står bl. a. Filip Holmqvists handelsinstitut i Göteborg, gammalt och välkänt, på preskriptionslistan. Framväxten av nya enskilda skolor förhindras med alla tillgängliga medel. Det räcker med att erinra om exempelvis Waldorfskolan i Norrköping som kommunen vägrar att erkänna, om de tre s. k. kristna skolorna – Vasaskolan i Göteborg, Kristna skolan i Örebro och Kristna skolan i Örkelljunga.

Att kyrkomötets majoritet i år har uttalat sig mot fria kristna skolor utgör ingen anledning för oss att avstå från kravet att också dessa skolor skall ha rätt att fortleva och utvecklas med stöd av stat och kommun, då de ger en med de statliga och kommunala skolorna likvärdig undervisning, ofta t. o. m. en bättre undervisning bl. a. genom att de är så små. Det var biskopen i Stockholm som drog med sig kyrkomötet till att med rätt knapp majoritet avslå förslaget om att begära statsbidrag för fria kristna skolor. Därmed visade densamme knappast "lejonklon men väl bockfoten" i debatten om de fria skolornas rättighet i vårt land.

Det fria skolvalet kan snabbt komma att vara ett minne blott, och det vore verkligen olyckligt. Konkurrens och tävlan föder nämligen idéer och håller kostnaderna nere även på skolans område, det är belagt. Den sociala snedvridning som kan följa med skolavgifter tas gärna som en av utgångspunkterna för kritiken mot de enskilda skolorna. Genom tillräckliga statsbidrag kan emellertid skolavgifterna hållas så låga att kri-

tiken blir helt oberättigad. En besparing för det allmänna är dessutom möjlig. Kostnadsgenomsnittet per elev vid Kristofferskolan i Stockholm ligger, har det uppgivits, betydligt under genomsnittet för Stockholms kommunala skolor per elev och år. Rudolf Steinerskolan i Göteborg, som än så länge bara har klasser motsvarande grundskolan, har ännu lägre kostnader per elev och år. Där får man inga statsbidrag. Genom stora uppoffringar håller man skolan flytande.

Vi moderater menar att det med hänsyn till enskilda skolors obestridliga värde som inslag i skolbilden i vårt land *förutsättningslöst* bör prövas och fastställas i vilken utsträckning inom en kommun skolor kan drivas av enskild huvudman utan att nuvarande kostnadsramar för skolväsendet överskrids och utan att de föräldrars valmöjlighet minskar som önskar låta sina barn gå i en kommunal skola. Vårt skolväsende berikas genom förekomsten av enskilda skolor. Denna förutsättningslösa prövning, som borde kunna lägga grunden för vidare åtgärder för trygghet av enskilda skolors fortsatta existens och utvecklingsmöjligheter, bör med tilläggsdirektiv hänskjutas till SSK-utredningen som redan har att pröva frågan om enskilda skolor och stödet till dem, dock med snävare direktiv. Under tiden bör, tycker jag nog, jakten på enskilda skolor lämpligen inställas såväl inom utbildningsdepartementet som i vissa kommuner.

En tredje punkt där vi moderater inte är eniga med utskottsmajoriteten gäller undervisningen i barn-, hem- och familjeinriktade ämnen i form av ett praktiskt-teoretiskt ämnespaket, gemensamt för såväl flickor som pojkar. Utskottet menar att redan nuvarande läroplan på grundskolan medger en förhållandevis omfattande undervisning i de nämnda ämnena, gemensam för både flickor och pojkar, och att kravet på en motsvarande utbildning på det gymnasiala stadiet inte är möjligt att tillgodose utan väsentliga ändringar i gymnasieskolans läroplan.

Med dessa konstateranden låter utskottet det hela bero och avstyrker bifall till motionen, liksom utskottet gjorde förra året med anledning av en liknande moderat motion.

Det skall gärna erkännas att det ligger en hel del i utskottets påpekanden. Dessa får dock inte tas till intäkt för ett totalt avvisande av motionen. I motionen begärs ingenting annat än att SÖ får i uppdrag att vid den fortlöpande läroplansöversynen beakta vad i motionen anförts beträffande ett praktiskt-teoretiskt ämnespaket. Det är ju inte fråga om "take it or leave it", det är endast fråga om att överväga och beakta. Något värdefullt finns det säkert i tankegångarna. Så väl beställt med undervisningen i barn-, hem- och familjeinriktade ämnen är det väl inte, att undervisningen inte tål att förbättras. Icke heller är väl gymnasieskolans läroplan så sakrosankt att den inte kan ändras, även om ett och annat ingrepp skulle bli en aning stort.

Håller man f. ö. inte fortlöpande på att se över läroplanen? Det brukar man ju annars hänvisa till. Tankarna i motionen bör, som jag ser det, inte spolas utan seriös prövning, och en sådan har utskottet knappast hunnit med.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationerna 2, 3 och 4.

Fru MARKLUND (vpk):

Herr talman! Barnens situation i samhället är föremål för uppmärksamhet, inte minst i utredningsmaskineriet. Barnstugeutredningens mångåriga arbete, alla utredningar som berör skolan – främst SIA – och den nu aktuella "Barnens livsvillkor" är exempel på detta.

I motionen 269 har jag tillsammans med ett par medmotionärer tagit upp en bit som jag bedömer som väsentlig, nämligen alla barns rätt att ha tillgång till skolkurativa åtgärder. Med den nuvarande ordningen är den rätten inte alls lika för alla. Det finns kommuner som över huvud taget inte har någon skolkurator vid grundskolan, medan andra kommuner har ett orimligt stort antal elever per kurator. Detta är en av effekterna av att kommunerna själva avgör i vilken utsträckning dessa tjänster skall inrättas och själva står för finansieringen av den här verksamheten. En annan effekt är skillnaderna i fråga om behörighet. Alla skillnader av det här slaget skulle motverkas av att staten reglerade såväl löner som behörighet.

Att det skolkurativa arbetet ofta bedrivits utan några egentliga instruktioner och fördelats på olika befattningshavare har lett till att uttrycket *skolkurativt arbete* har fått skiftande innebörd. Det är inte tillfredsställande om man ser det hela mot bakgrunden av det behov av socialt utbildad personal i skolan som finns. Skolan fungerar ju inte längre enbart som en kunskapsförmedlande institution. Den får i hög grad också ta på sig uppgiften att ge eleverna social träning och positiva känslomässiga kontakter. Redan det motiverar, som jag ser det, att det i skolan finns personal som är utbildad just för att ge eleverna sådana möjligheter.

De stora klasserna och den anonymitet som dessa ofta för med sig gör det svårt för dagens skola att klara av att åstadkomma dessa möjligheter för barnen i ett samhälle där vuxna har allt mindre tid och ork för dem. Föräldrarnas engagemang i yrkeslivet och långa resvägar till och från arbetsplatserna med lång bortovaro från hemmet som följd kan skapa problem – problem som skolan måste göra allt för att lösa.

Att störningar också kan uppstå i situationer av undersysselsättning eller arbetslöshet fick vi belyst i ett TV-program nyligen. Det handlade visserligen om förhållanden i Yorkshire i England, men det kan säkert ge exempel till vår debatt om hur samhällssituationen påverkar även barnens villkor.

De på många håll bristande möjligheterna till en meningsfull fritid hör också till det som skapar problem. Ännu återstår att se vad som på det området kan förbättras genom de åtgärder som SIA föreslår, men nu – och säkerligen också sedan – är det motiverat att i skolan ha personal som också kan bevaka hur fritiden är ordnad för barnen. En skolkurator besitter dessutom kunskaper om hur kommunerna fungerar och vilka resurser som finns för olika delar i den kommunala verksamheten. De

kan därför också delta i planeringen t. ex. av fritidsverksamheten.

Skolkuratorerna spelar alltså en väsentlig roll för elevvården, och det erkänner också de allra flesta. Men eftersom verksamheten är beroende av lokala initiativ och kommunernas ekonomiska situation är som den är och ofta tvingar till besparingar inträffar det att man ute i kommunerna söker andra lösningar av de här frågorna.

I min hemkommun, Kiruna, har detta lett till att även kurativa uppgifter förts över till skolsköterskorna, som då i sin tur måste få kompletterande utbildning. Den utbildning som skolsköterskorna ursprungligen har är ju avsedd för helt andra uppgifter än dem som skall åvila skolkuratorerna. Sköterskornas insatser är mycket viktiga, men de kan ändå inte bli mer än punktinsatser där det kanske krävs mer omfattande socialkurativa insatser.

Detta belyses också av att barnpsykologiska kliniken i Boden har gjort den bedömningen att många av de elever som hänvisats till kliniken från Kiruna kunde ha fått hjälp i ett tidigare skede om resurserna inom elevvården hade varit större. Detta gäller säkerligen också generellt i landet i övrigt.

Skolsköterskornas tid är dessutom hårt ansträngd med de dagligen förekommande vårdande uppgifterna, vaccinerings och allt annat som de har att ombesörja. De kan inte hinna med något kvalificerat socialt arbete och kommer inte ens med sänkt antal elever att få tid för sådant.

Det måste f. ö. vara fel att onödigt förklara en yrkesgrupp med hänvisning till att man har tillgång till en annan. Ingen skulle väl på ett sjukhus komma på tanken att det inte behövs gynekologer därför att där finns öronläkare.

Skolsköterskan har således viktiga vårdande uppgifter. Skolkuratorn svarar för starkt förebyggande insatser, odramatiska och nära insatser främst bland eleverna – det är naturligtvis det viktiga – men också bland lärare och föräldrar. Just lärarnas situation framhäver betydelsen av sociala kontakter inom skolan.

Utredningar som gjorts har kommit fram till att en hög procent bland lärarna skulle vilja byta yrke. Man hänvisar därvid till att pressen i arbetet är orimligt stor. Lärarna behöver alltså hjälp med att klara upp konflikter som bidrar till den hårda pressen, på samma sätt som det också är ett stöd för föräldrarna att i skolan kunna finna någon som på rätt sätt tar sig an problemen.

I SIA-utredningen betonas det angelägna i att den speciella elevvårds-personalen deltar i arbetet direkt ute i skolorna. I det lagarbetet blir skolku-ratorns arbete liksom psykologens, skolsköterskans, fritidspedagogens, yr-kesvalslärares och syokonsulentens meningsfullt och bidrar till att åstadkomma en helhetssyn på eleven. På det sättet kommer hem, skola och samhälle med i bilden. Och ett arbetslag av det här slaget, med kuratorn som en komponent, behövs också för att arbeta med de problem som hänger samman med att elever redan i förskolan och på lågstadiet har kontaktsvårigheter, att elever på högstadiet skolkar och

att invandrarelever ofta inte går vidare till gymnasieutbildning.

Med hänsyn till hur viktig elevvården är – vilket också betonats i SIA och på många andra håll – borde den nu pågående skolhälsovårdsutredningen egentligen ha varit en elevvårdsutredning eftersom skolhälsovården endast utgör en del av den totala elevvården. Detta dock sagt mera som en parentes.

För att skapa den ur alla synpunkter önskvärda kontinuiteten för eleverna är det viktigt att det satsas mer på kurativ verksamhet på låg- och mellanstadiet, att skolkuratorn ges tillfälle att komma i kontakt med elever och föräldrar hela vägen från förskolan och vidare upp i skolgången. Särskilt viktigt är detta för barn med speciella behov. De barnen behöver inte bara stimuleras, de är också ofta i stort behov av socialkurativa åtgärder.

Den förskolelag som nyligen antagits omfattar alla barn i landet. Men möjligheten att få dessa behövliga socialkurativa åtgärder finns alltså inte för alla barn.

Det här är lösryckta och kort sammanfattade motiveringar för en fortsatt och utökad skolkuratorsverksamhet. Men för att utvecklingen skall kunna bli sådan som den bör vara så krävs det att verksamheten får stöd av statsmedel. Utskottet avfärdar våra motionsyrkanden helt kort med att hänvisa till utredningen om skolan, staten och kommunerna, dvs. SSK. Det är ett dåligt motiv för att yrka avslag på vår motion. Dels därför att man på det sättet helt bortser från yrkandet om att behörighet till tjänst som skolkurator skall regleras genom statliga bestämmelser, dels därför att resultaten av utredningen knappast kommer att undanröja de skillnader vi både i motionen och genom mitt anförande nu försökt beskriva mellan olika kommuner, utan skolkuratorsverksamheten kommer ändå även i framtiden att vara beroende av lokala initiativ.

Det är med hänvisning till de starka rättviseskäl på det här området som vi anser föreligga som vi också har väckt de här förslagen och de finns ytterligare motiverade i reservationen I av fru Lantz, till vilken jag, herr talman, ber att få yrka bifall.

Herr KARLSSON i Mariefred (c):

Herr talman! I en av de motioner som behandlas i detta betänkande påstås att den nya skolan på många punkter har misslyckats med att ge både fostran och kunskap till alla elever. Det får stå för motionärernas egna uppfattningar. Jag är inte beredd att instämma i att de flestas mening skulle vara den. Visst finns det en rad brister, och visst har misslyckanden skett. Men lika säkert är att skolan har lyckats på många punkter. Det är lika fel att påstå att den har misslyckats som att blunda för bristerna. Det kan inte heller vara lyckligt vare sig för skolan, individen eller samhället att överdriva åt någotdera hållet.

Lika väl som man kan tala om att 15 % av eleverna i nian lämnar grundskolan utan bättre förmåga att behandla svenska språket än genomsnittseleven i sexan, kan man vända på satsen och tala om att 85 %

Nr 38

Tisdagen den
9 december 1975

Vissa läroplansfrågor m. m.

har ökat sin förmåga väsentligt gentemot genomsnittssexan. Det betyder inte att man skall upphöra med att försöka göra det bättre i skolan. I skolplaneringen måste ligga en ständig utvärdering för att man skall kunna nå bättre resultat i arbetet och på ett riktigare sätt kunna formulera skolans mål.

Skolan måste också utvecklas i förhållande till samhällets förändringar och på grundval av samhällets värderingar – de värderingar som bär upp rättsordningen i vårt demokratiska samhälle, för att citera utskottet. Förändringarna måste avse att nå bättre yttre och inre former, effektivare metoder och ett innehåll som bättre passar individ och samhälle.

Sedan grundskolan infördes har en översyn skett av det inre arbetet. Vi väntar nu en proposition byggd på SIA-betänkandet. SSK-utredningen arbetar med att försöka skapa ett mer decentraliserat beslutsansvar. En kontinuerlig läroplansuppföljning sker.

Det har gått fyra år sedan gymnasieskolan infördes. De första eleverna på den fyraåriga linjen gick ut skolan i somras. Det råder ingen tvekan om att erfarenheterna visat att mycket kunde ha varit bättre. Både i grundskolan och i gymnasieskolan är det främst den praktiska delen, de praktiska momenten och de praktiska linjerna, som behöver uppmärksammas. Lördagens SHIO-konferens har krävt praktiska utbildningslinjer redan i sjuan. För många elever har bristen på praktiska uppgifter orsakat leda och tristess, en tristess som har gått över i otrivsel och gett disciplinsvårigheter.

Vi från centern har länge krävt större utrymme för de praktiska momenten och den praktiska undervisningen. Det gäller inte bara de elever som har bristande teoretisk motivation och bristande teoretisk begåvning. Utskottet erinrar om ställningstagandet förra året – bl. a. på initiativ från vårt håll – om försök med fler praktiska inslag. Enligt min mening kan man emellertid inte återgå till de praktiska linjer som fanns tidigare. Lösningen måste ligga i ett ökat inslag av praktik, samtidigt som skolans ansvar bibehålles och eleverna också får den teoretiska bakgrund som är nödvändig för ett alltmer utbyggt och komplicerat samhälle och som ger dem förutsättningar att stå på samma grund inför och i detta samhälle. Skolan får inte förstärka ojämlikheten i samhället. En rad uppslag kan prövas, och det är att hoppas att riksdagens ställningstagande förra året snabbt leder till resultat.

Det kan också i långa stycken gälla de praktiska linjerna och kurserna på gymnasiet. Frågan är om utbildningen är den rätta med hänsyn till möjligheterna att få sysselsättning efter avslutad skola, liksom om den är tillräckligt relaterad till elevernas individuella förutsättningar.

Vi är alla överens om vikten av att ge de ungdomar som slutar skolan en sysselsättning som upplevs som meningsfull. Nu får de ibland inte ens en sysselsättning som kan tåla det namnet. På samma sätt är det med deras upplevelse av undervisningen. Jag har full förståelse för att kontakten mellan skola och arbetsliv måste knytas fastare.

På en rad områden är det, som det har sagts förut, omöjligt för skolan

att ge den specialisering som är nödvändig för yrket, och det är inte bara av kostnadsskäl. Men behovet av omställning i yrkeslivet fordrar breda sektorer i skolan för att ge den nödvändiga beredskapen för omställning och förnyelse. Lördagens meddelande om sysselsättningsberedningens tankar ligger, såvitt jag kan förstå, helt i linje med detta.

Moderaterna har begärt en översyn av den treåriga naturvetenskapliga och den fyraåriga tekniska linjen, främst i fråga om ämnesstoff. Som utskottet erinrar om, pågår inom ramen för SÖ:s kontinuerliga uppföljning ett sådant läroplansarbete. För centerns del är vi medvetna om behovet av en översyn, liksom om behovet av åtgärder för att öka rekryteringen till linjerna. Det är emellertid tveksamt vad man vinner genom en översyn som är inskränkt huvudsakligen till de nämnda linjerna. Enligt vår mening bör en översyn gå mera både på bredden och på djupet. Man måste pröva en rad aspekter.

Från naturvetarhåll har pekats på sambandet med undervisningen på grundskolans högstadium och t. o. m. på mellanstadiet när det gäller att öka intresset för naturvetenskaplig utbildning. Också lärarutbildningen har kommit in i bilden. Det går heller inte att se en eller ett par sektorer isolerat. Man måste noga överväga vad som bör ses över. Det har sagts – och det ligger säkerligen någonting i det – att utvecklingen i fråga om rekryteringen till den naturvetenskapliga linjen också kan hänga samman med konstruktionen av andra linjer. Det behöver undersökas med hänsyn till sina konsekvenser.

Reservanterna säger i reservation 2 att enligt deras mening "bör meritvärderingsreglerna för tillträde till naturvetenskaplig högskoleutbildning ha en sådan utformning att de i urvalssituationen tillgodoser deras intressen som i gymnasieskolan valt en så krävande linje som den naturvetenskapliga". Man kan dra slutsatsen att möjligen andra linjer i så fall är för lätta. Det vill jag inte uttala mig om – jag har inte möjlighet att göra det. Jag kan heller inte uttala mig om huruvida det här påståendet går ihop med tanken på breda sektorer, breda möjligheter och en nödvändig vid överblick.

Att en översyn bör ske, står klart. Den måste emellertid omfatta mer än en eller ett par linjer, och den måste övervägas mot bakgrunden av mera erfarenhet för att inte bli för snäv. Det finns grundad anledning att tro att den kontinuerliga översynen inom SÖ:s ram inom kort kan ge mera bakgrundsmaterial till en sådan översyn. Inte minst viktig är den bakgrunden sedd mot behovet av att ta fram och trycka på den dubbla uppgiften för gymnasiet att vara både yrkes- och studieförberedande.

Sedan, herr talman, ett par ord om den syn på alternativa skolor som man kan hitta i reservationen 3. Uppfattningen om ett mer eller mindre existerande skolmonopol har jag svårt att dela, så som den skymtar fram i reservationen. Visst kan skolor utanför det allmänna skolväsendet verka pådrivande i det pedagogiska utvecklingsarbetet, och gör det också. Visst kan de erbjuda *sina elever* en mycket god skolmiljö. Men därmed är inte

Tisdagen den
9 december 1975

*Vissa läroplansfrå-
gor m. m.*

sagt att de alltid gör det eller att endast de skulle göra det.

Erfarenheterna från andra håll är minst sagt delade, beroende i hög grad på betraktaren och på förhållandena. Det finns både plus och minus, och det är summan av posterna som blir utslagsgivande.

Det är heller inte sagt att det pedagogiska utvecklings- och nyda-
ningsarbetet alltid står så högt. Risken är lika stor för att man stannar kvar i ett för länge sedan framsprunget tänkande. Exempelen är inte alltid gynnsamma för ett alltför oreserverat ställningstagande för en markant satsning på alternativa skolor eller någonting som kan uppfattas som ett sådant ställningstagande.

Det betyder inte att de möjligheter som nu finns skall tas bort. Jag håller med om att de kan betraktas som värdefulla komplement. Visst bör vi ta stor hänsyn exempelvis till etniska och religiösa gruppers speciella förhållanden. Men det är också nödvändigt att se till att möjligheterna till integration mellan elever från olika grupper också tas till vara. De möjligheterna finns i det allmänna skolväsendet. Det är att ta hänsyn till behovet att överbrygga klyftor i ett samhälle som hotas av en alltmer utpräglad uppsplätning – lika väl, jag är medveten om det, som av en risk för utslätning. Hänsynen till föräldrarnas önskemål får aldrig drivas så långt att den minskar barnens möjligheter att leva i det samhälle där de kommer att verka. Det måste starkt understrykas.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan i alla punkter.

Herr NORDSTRANDH (m) kort genmäle:

Herr talman! Herr Karlsson i Mariefred kunde inte skymta något skolmonopol. Men det kan jag, och det kan herr Karlsson också i det ögonblick den sista skolan med annan huvudman än stat och kommun försvinner. Vi är strax där. Har vi inte skolmonopol då? Vi kan använda ett annat ord, men vi har inga alternativ, ingen konkurrens och ingen tävlan mellan olika skoltyper.

Herr Karlsson i Mariefred är tydligen litet ambivalent när det gäller enskilda skolor. Jag skulle vilja fråga honom: Vill centerpartiet vara med om att lägga ned ytterligare enskilda skolor av de få som vi har, eller vill centerpartiet bidra till de enskilda skolornas fortsatta existens och utveckling, innebärande att även nya enskilda skolor kan komma till, stödda av staten och kommunen?

När det gäller översynen av den naturvetenskapliga linjen är det alltså vid en omedelbar översyn inte bara fråga om lärostoffet utan där kommer in andra synpunkter, som jag inte berörde så ingående i mitt anförande därför att det skulle ha fört för långt. Jag vill emellertid säga att betygsättningen på den naturvetenskapliga linjen jämfört med betygsättningen på andra linjer spelar in. Den spelar också in vid val av linje, eftersom alla som söker till den naturvetenskapliga linjen i början, och kanske genom hela linjen, får sänkt medelbetyg. Detta är bl. a. det relativa betygssystemets fel. Jag vill dock inte nu, herr talman, ta upp någon diskussion om den relativa betygsättningen.

Det är många sådana ting som skulle kunna övervägas. Det skulle man kunna göra snabbt och inte vänta. Elever är inte så funtade att de inte spekulerar över var det är lättast att komma fram. Och spekulerar de inte själva så blir de av sykokonsulenterna uppmärksamgjorda på förhållandena.

Herr KARLSSON i Mariefred (c) kort genmäle:

Herr talman! Jag är fullt medveten om att moderaterna i reservationen 2 inte bara yrkar på en översyn av ämnesstoffet när det gäller den naturvetenskapliga linjen och den tekniska linjen. Men man säger att denna översyn "bör i första hand avse ämnesstoffet". Det finns också, som herr Nordstrandh påpekade, andra saker att ta hänsyn till, och det ligger helt i linje med mitt uttalande att det är en rad andra faktorer som bör vägas in i översynsarbetet. Men innan vi tar ställning till detta, måste dessa faktorer kunna bedömas klarare än vad som är möjligt i dag. Jag erinrar om att inom SÖ:s ram finns en arbetsgrupp som just sysslar med utvärdering av den naturvetenskapliga linjen och att SÖ nyligen har lagt fram ett förslag om åtgärder för att t. ex. öka rekryteringen.

Herr Nordstrandh tyckte sig märka en ambivalent inställning hos mig när det gäller alternativa skolor och bidrag till enskilda skolor. Herr Nordstrandh använde i sitt huvudanförande uttrycket "en sval inställning".

Jag har inte sagt att herr Nordstrandh har en sådan sval inställning. Herr Nordstrandh talade både om jakt på enskilda skolor och om monopol. Jag har i detta sammanhang sagt att enskilda skolor likaväl som andra kan ha ett berättigande, i den mån de ger nytt bidrag till den pedagogiska debatten och när det gäller möjligheten att ge en relevant utbildning åt etniska och religiösa grupper.

Centerpartiet har sagt ifrån att vi anser att sådana skolor till ungefär det antal som finns i dag är nödvändiga för att vi skall få en tillfredsställande pedagogisk debatt.

Vidare vet herr Nordstrandh likaväl som jag att när det gäller bidrag till enskilda skolor och när det gäller skolplikten så ligger avgörandet i riksdagens hand.

Herr NORDSTRANDH (m) kort genmäle:

Herr talman! Om man nu, herr Karlsson i Mariefred, menar att det kan vara av värde att det finns enskilda skolor och att sådana alltså skall få fortsätta att existera – t. o. m. att nya kan komma till – bör man väl också ha en beredskap för bl. a. den möjligheten att nya enskilda skolor kommer till. Det är detta som vi i denna omgång har haft i tankarna när vi menat att SSK-utredningen efter tilläggsdirektiv skall kunna pröva frågan om statsbidrag till enskilda skolor. Det behövs klarare linjer i fråga om möjligheten för enskilda skolor att få statsbidrag och kommunbidrag – som riksdagen i och för sig inte bestämmer över. Å andra sidan kan riksdagen – det vet herr Karlsson också – initiera att kommuner slopar sina bidrag, och sedan kommer riksdagen efter och säger: Se hur

Tisdagen den
9 december 1975

*Vissa läroplansfrå-
gor m. m.*

kommunerna gör, då tar vi bort statsbidragen också.

Herr Karlsson säger att det kan vara av värde att ha enskilda skolor i ungefär nuvarande omfattning. Det är ju nästan ingenting.

Herr KARLSSON i Mariefred (c) kort genmäle:

Herr talman! Herr Nordstrandh påpekade själv att riksdagen lika väl som den kan ta initiativ till att det kommunala bidraget till de enskilda skolorna skall upphöra har möjligheter att initiera nya skolor. Frågan är hur stora uppgifter som skall läggas ut på kommunerna, och detta har SSK-utredningen i uppdrag att ta ställning till i dess helhet. Jag ser för min del ingen anledning att i dagens läge, mot den bakgrund som jag tecknade tidigare, utvidga detta uppdrag till SSK-utredningen.

Fröken HÖRLÉN (fp):

Herr talman! Det är flera läroplansfrågor som behandlas i utbildningsutskottets betänkande nr 15. Jag vill här ta upp endast en av dem.

Enligt undersökningar som gjorts inom SÖ har det visat sig, att orienteringsämnen ibland har svårt att hävda sig emot varandra. Detta gäller särskilt ämnet religionskunskap. Nära hälften av lärarna på mellanstadiet uppger t. ex., att de är medvetna om att religionskunskapsämnet inte fått det utrymme det rätteligen enligt läroplanen borde ha. Man hänför dessa svårigheter bl. a. till bristande kunskaper och till brister i läromedlen, och man har också framfört önskemål om bättre utbildning och fortbildning av lärare.

I motionen 270 har herr Westberg i Ljusdal begärt åtgärder som avser lärostoff och utbildningsmetodik i ämnet, läromedel och lärarutbildning inkl. fortbildning. Dessa frågor har aktualiserats på flera sätt, och utskottet har under handläggningen av ärendet också haft möjlighet att ta del av den kammardebatt om problematiken som förekommit under hösten. Skolöverstyrelsen har vidtagit åtgärder, och fler är på gång enligt vad utskottet erfarit.

”Inom ramen för forskningsprojektet Undervisningsmetodik i religionskunskap” – heter det i utskottets betänkande – ”har ett metodmaterial för ett urval av arbetsområden utarbetats. Enligt SÖ:s bedömning bör detta material kunna ge impulser till förnyelse av arbetssättet inom ämnet religionskunskap.”

Från SÖ har man också räknat med förstärkt fortbildning av lärare, vilket ligger i linje med önskemålen i herr Westbergs motion. Då dessutom statsrådet Lena Hjelm-Wallén sagt sig ha för avsikt att ta upp orienteringsämnenas problematik i samband med propositionen om skolans inre arbete, har jag för dagen låtit mig nöja med den skrivning som föreligger i utskottets betänkande. Vi har dock på folkpartihåll för avsikt att noggrant följa ärendet i framtiden för att återkomma, om det skulle visa sig nödvändigt, för att medverka till att undervisningen i orienteringsämnen bringas i överensstämmelse med läroplanen.

Herr talman! Jag har inget annat yrkande än utskottets.

I detta anförande instämde herr Westberg i Ljusdal (fp).

Nr 38

Tisdagen den
9 december 1975

---

*Vissa läroplansfrå-
gor m. m.*

Herr HENMARK (fp):

Herr talman! I det förevarande betänkandet behandlas ett tjugotal motioner som berör läroplanerna. Utbildningsutskottet har så till vida varit rättvist i sin bedömning att alla utan undantag är avstyrkta. Jag står bakom två av dessa motioner och vill något kommentera dem.

I en motion har jag föreslagit en försöksverksamhet med variabel tidpunkt för genomgång av årskurserna 8 och 9 i grundskolan. Jag tror att det är bekant för alla, inte minst för utbildningsutskottet, som är så väl försett med lärarpersonal, att det ofta är vissa problem med eleverna i åttan och nian. Jag har själv erfarenhet dels från lärartjänst, dels som ledamot av skolstyrelsen i min hemort av att problem då och då förekommer med elever i de högsta klasserna. Och det var inte beroende på att de var sämre utrustade än andra elever, utan det berodde helt enkelt på att de just då befann sig i ett sådant utvecklingsskede att de inte kunde anpassa sig till tvånget att sitta i en skolbänk. Jag vet att det fanns flera elever som, när de var ute och pryade eller när de hade en sommaranställning, fick mycket goda vitsord för sina ambitioner och sitt sätt att sköta sig, men så fort de satt sig i skolbänken visste de knappt var de skulle göra av varken händer eller fötter, höll jag på att säga, utan de satt bara och skruvade sig, så att man förstod att de hade svårt att anpassa sig till den verklighet som då var aktuell för dem. Jag har senare följt ett par av dessa elever, och jag har då funnit att de fått utkomst och blivit mycket skötsamma medborgare – trots att de tvingats att sitta kvar på skolbänken tills de var 16 år, innan de avslutat högstadiet.

Jag är övertygad om att det skulle vara bra för vissa av dessa fåtaliga elever – och jag vet att jag i detta påstående har ganska många lärare, och även föräldrar, bakom mig – om de kunde bli befriade från att gå i åttan – eller i varje fall i nian – just vid denna tidpunkt; detta givetvis bara under den förutsättningen att de inte skulle lämnas vind för våg för den skull, utan att de skulle garanteras att få en grundutbildning som motsvarade andra ungdomars. Det skulle de kunna få genom att man beredde dem tillfälle att genomgå dessa årskurser något senare i livet, exempelvis innan de fyllt 21 år. Detta förutsätter emellertid att de också ges sådana sociala förmåner som motsvarar dem de har när de går i skolan.

Utbildningsutskottet avfärdar dessa förslag genom att säga att utskottet "avstyrker yrkandet med erinran om att förslag från utredningen om skolans inre arbete (SIA) för närvarande bereds inom utbildningsdepartementet". Jag kände till detta redan när jag skrev min motion, men jag gjorde mig då också underkunnig om att SIA i sitt utlåtande inte har framhåvt detta alternativ. Därför tyckte jag att det vore bra om även det alternativet kunde komma under bedömning. Jag tror nämligen att det skulle vara en utomordentligt fin och radikal lösning för någon en-

staka elev som har svårt att anpassa sig till skolans arbete just i den åldern – det är ju en utvecklingsålder som för många är smärtsam att genomleva. Så till vida tycker jag att det kanske finns någon liten motsättning inom skolan: vi fostrar eleverna till att bli självständiga medborgare, och vi söker ge dem en kritisk inställning till problemen, men samtidigt lägger vi ett hårt och oomkullrunkeligt tvång på dem att sitta stilla i sin skolbänk tills denna uppfostran blivit färdig. Jag menar att detta är motstridiga saker, och jag anser att man kanske skulle kunna vinna på att få en flexibilitet där. Jag kommer i dag inte att framställa något yrkande i detta fall. Jag förutsätter dock att denna fråga inte är utagerad i och med dagens beslut.

Min andra motion gäller frågan om körkortsutbildning i gymnasieskola och vuxenutbildning. Utskottet har skrivit en hel del om detta, bl. a. om de försök som gjorts i Hallsberg, och säger bl. a.: "En rapport från försöket med trafikundervisning/körkortsutbildning har sammanställts av SÖ och för kännedom distribuerats till gymnasieskolorna i landet." Däremot står det inte någonting i betänkandet om de åtgärder som man önskar vidta med anledning av detta. Jag vet inte riktigt vad utskottet avser med att säga att man skickat ut en försöksrapport och med hänvisning därtill avstyrker bifall till motionen. Jag tycker för min del att själva åtgärden att åstadkomma en försöksrapport innebär att man väntar sig någonting mer: att man väntar på något direktiv, på att någonting skall göras.

För min del tror jag att få saker skulle vara så motiverande för undervisningen i skolan som om man kunde låta den visionen vara levande för eleverna att de kan få körkort, om de sköter sin utbildning rätt – det skulle uppfattas som någonting väldigt storslaget. Detta kan nu inte ske i grundskolan, men det skulle kunna bli av i gymnasieskolan.

I grundskolan skulle man kunna bedriva utbildning för mopedkort, eller vad man skall kalla det. Ungdomarna skall ju inte få köra moped förrän de har en viss utbildning. Här har SÖ enligt betänkandet tagit ett litet steg framåt genom att föreslå att "rätten till att föra moped ges från och med det kalenderår eleven fyller 15 år under förutsättning att viss utbildning ägt rum ---". Det tycker jag är bra, för grundskolan avslutas i regel det år man fyller 15 eller 16, och på det sättet skulle utbildningen kunna ges inom nuvarande åldersgränser. Eleverna skulle också, som ett slags slutresultat av den delen av sin utbildning, kunna få certifikat för att föra moped.

Nu för tiden finns det väl få inslag i en människas utbildning som är så nödvändiga som att lära sig köra bil eller motorcykel. Vi har utbildningslinjer för bilmekanikerarbete, för byggnadsjobb och för en hel del andra praktiska sysslor, men vi lär inte ungdomarna hur de skall komma till arbetsplatsen. Vi vet ju att både SJ och andra lägger ned de kollektiva kommunikationerna mer och mer, så skall man kunna ta sig till sin arbetsplats måste man ha bil eller motorcykel. Men på det området har vi alltså ingen utbildning att ge våra ungdomar.

Detta är en brist i vår ungdomsutbildning i dag, och jag tror att det vore väldigt angeläget att den bristen eliminerades. Jag är säker på att det är förknippat med stora svårigheter att få in den här typen av utbildning i läroplanerna – det kan vara ett besvärligt ämne – men jag har haft kontakter med skoladministratörer och annat folk som kan det här bättre än jag, och den skoldirektör som jag närmast talade med sade att allting går. Han ansåg själv att det är mycket angeläget för skolorna av i dag att lära ungdomarna att köra bil eller, i grundskolan, att köra moped.

Jag har ingen anledning att yrka bifall till min motion, för det skulle ge ett väldigt dåligt resultat, kan jag föreställa mig. Men inte heller i det här fallet kan jag anse att frågan är slutdebatterad i och med att motionen i dag avslås. Jag tror att detta är någonting som måste fram. Vi måste ge våra ungdomar en modern trafikutbildning, och en sådan utbildning skulle dessutom kunna skapa en god motivation för dem. Körkortet skulle hägra, och de skulle säkert lägga ner stor ambition på det ämnet, även om de missköter sig i vissa andra – ja, kanske skulle det hjälpa dem i de andra ämnena också att de finge ett så praktiskt mål för sitt arbete i grundskolan.

Herr NILSSON i Agnäs (m):

Herr talman! Skulle man kunna sätta titlar och rubriker på riksdagsutskottens betänkanden? Kanske genom så markant betoning av de första väl valda orden som i påvliga bullor. Då kunde man kalla det nu föreliggande betänkandet från utbildningsutskottet Rapport från Idealien, landet där skolan undervisar i överensstämmelse med "den etik som utgör grunden för vårt kulturarv" och fostrar utan att vilja utföra någon fostrande gärning.

Idealien! – Jag läste betänkandet i fredags och undrade: Så enigt! Kan det vara möjligt att hela Sverige tänker så? Det finns reservationer, men jag tycker att det är bisaker.

På skolans flagga i Örkellunga och på diplomerna från skolan stod det en gång: *In loco parentis*. Den devisen kan väl översättas: I föräldrarnas ställe. Det är en gammal uppfattning i vårt västerländska samhälle att barnen är föräldrarnas, att föräldrarna har rätten till barnen och rätten att fostra dem och låta hemmets tro och anda inverka på barnen och om möjligt ge dem en livsgrund, den livsgrund som ändå i stort varit t. ex. vårt lands fundament i mer än tusen år. I den mån fostran och undervisning inte kunnat ske i hemmet och utföras av föräldrarna har skolan trätt in på målsmännens, på föräldrarnas uppdrag för att fostra och utbilda barnen åt dem, och därmed i andra hand åt det gemensamma hem som vi kallar samhället. En skillnad mellan hemmens anda och skolans är otänkbar. Särskilt gäller detta de tidigaste skolåren och det man i dag kallar förskolan.

Vart har utvecklingen på skolans område fört oss? Jag medger att det mesta i Lgr 69, läroplanen, sett på papperet kan accepteras av de

Tisdagen den
9 december 1975

Vissa läroplansfrågor m. m.

många – såsom det t. ex. återges på s. 4 i det nu föreliggande betänkandet. Men bilden av skolan i dagens samhälle i dess praktiska utformning och i dess resultat på fostrans och kunskapernas område inger många betänkligheter.

Det finns många svenskar som inte är nöjda. De svarar nej på frågan om vår skola är idealisk. De är t. o. m. så allvarligt bekymrade att de har startat egna skolor. Detta är fallet bl. a. i den kommun där skolfanan bar mottot *In loco parentis*. Där har man ändå – jag betonar det – vad jag vet lyckats mycket bra med utformningen av den vanliga skolan. Även i Göteborg och Örebro m. fl. ställen finns skolor som är alternativ till den vanliga. De ger samma undervisning i stort, samma kunskaper, har samma målsättning. Men varför har då alternativten skapats?

Svaret kan inte ges uttömmande, men mycket av bakgrunden har vi i den saknad av ordning och hyfs som dagens skola på *många* ställen präglas av. Det är på sina håll kaotiska förhållanden i klasserna – bl. a. därför att de är för stora. Det är bullrigt och bråkigt. Det är svårt att finna någon disciplin. Skadegörelser och mobbing förekommer, många lärare slits ned för fort, många elever känner otrygghet. Och stundom används läromedel som trots allt är anstötliga för föräldrarna och föga objektiva, mildt sagt.

Hotet mot familjen i dag är uppenbart. Och ännu värre saker lär vänta. SIA nämns i en bok som i dag har kommit till oss på posten och som jag inte har haft tid att studera närmare. Den heter *Rätt till familjeliv*, och när jag bläddrade i den såg jag på s. 74 just SIA nämnas:

”Det som först av allt bör attackeras i SIA-förslaget är att man här godtyckligt och utan varje mandat från föräldrarna utsträcker skolplikterna till att gälla sådant, som erkänns sakna all relation till själva undervisningen. Öppet erkänns att härvidlag det nya ’jämlighetsbegreppet’ fordrar, att så långt möjligt är alla barn har samma fritid och att därför barnen inkallas till samhälleligt ordnad fritid med lagens hjälp.”

Det är klart att det här kan vara något av en karikatyr av SIA:s förslag, men folk tänker på det sättet och fruktar det som kommer.

Jag vill gärna säga att det Tage Lindbom skriver i början av den här boken, under rubriken *Familjen* – varför, är djupt tänkvärda ord.

Men ännu värre än SIA – och jag hoppas att SIA blir bättre när det kommer en proposition – är USSU. Jag för min del upplever dess förslag som hotande, som avskräckande, och många med mig.

Det förekommer redan starka protestaktioner mot utformningen av undervisningen i sexualkunskap. Jag vågar nämna vad som just nu förekommit i Lycksele kommun. Det finns filmer och böcker i sexualkunskap som jag betraktar som pornografi. Jag anser att barnen vid alltför tidig ålder – vid olämplig mognadsnivå – ställs inför en verklighet som de inte då rätt kan förstå, och med ett resultat som hos vissa av dem innebär allvarliga störningar. Skall, som USSU menar, redan späda barn in i systemet, in i samhällets likformande kvarn, måste föräldrarna kräva att deras livssyn, deras tro och hemmets anda inte kränks. När man mång-

enstädes upplever det omöjliga i att få en rättelse vad gäller undervisning, fostran och skolans atmosfär, så ser man ingen annan utväg än att bygga ett skolalternativ. Är det icke en demokratisk rättighet? Är det icke ett krav som tillhör ett rättssamhälle? Bör icke den skolan ha samma stöd, samma statsbidrag som andra? De som driver den betalar samma skatt med samma medborgerliga ansvar, och de vill samhällets bästa.

Utbildningsutskottets svar är nekande. Nej, herrar Nilsson i Agnäs och Fridolfsson, som har väckt motionen 48! Ni är särilingar! Ni har missförstått alltihop! Skolpengen följer eleven? Nej!

Jag har också lyssnat på debatten här i dag, och jag menar att utskottet lever i landet Idealien. Motionen 48 är undanförest. Vad sade vi då i den som utskottet egentligen förbigår med tystnad? Jag skall inte referera mycket. Det är vissa saker som vi har fört ihop under några korta punkter. Det mesta har sammanställts med hänsyn till vad man har tyckt och tänkt i kyrkor, samfund och enskilda grupper – kyrkobroöderna och andra. Jag läser:

”Den nuvarande lagregleringen strider mot religionsfriheten även därigenom att befrielse från skolans religionsundervisning ej kan vinnas för barn som tillhör svenska kyrkan.

Utan ekonomisk möjlighet att betala höga elevavgifter för fria konfessionella skolor existerar i vårt land ingen valfrihet. Rätten att sända barnen till enskild skola är en rätt för de rika.”

Och slutligen: ”Principen bör vara att skolpengen följer eleven.”

När jag läste betänkandet på tåget i fredags frågade jag mig: Var är liberalerna i vårt land? Liberal lär betyda frisinnad. Var är de frisinnade, och var är de i god mening konservativa centerpartisterna? På mina resor ute i landet möter jag just det folket som har denna tanke – att det borde finnas alternativ. Jag frågar.

Att inte socialisterna har något alternativ är klart. Det kan man se i större delen av världen – i alla de totalitära stater som kallar sig socialistiska och demokratiska och bara har en tanke, en linje, en skola. Likriktning, en-tanke-system – det betyder att konkurrens är onödig, farlig och skändlig. Är detta demokrati?

Nu kommer några att säga: Se på kyrkomötet 1975! Där röstade man om valfrihet och skolalternativ och sade nej. Ja, det är sant, men det var en tung andel av de 96 som ville säga ja till alternativ skola. Därtill kan läggas att kyrkomötet i sin nuvarande form ju icke är politiskt oberoende så att det handlar utan påverkan av dem som starkast företräder landet Idealien.

Herr talman! När utskottet avfärdar vår motion nr 48, anknyter det bl. a. till skolberedningens motiv för att enskild skola skall få finnas till, nämligen ”att Sverige måste iaktta sina internationella förpliktelser enligt främst artikel 2 i det första tilläggsprotokollet den 11 januari 1952 till Europarådets konvention den 4 november 1950 angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna”.

Ja, hur stämmer dagens beslut med skyddet för de mänskliga rättigheterna och friheterna? Avgörande för utskottet är tydligen vissa organisatoriska konsekvenser som vidgad möjlighet till statsunderstöd skulle innebära. Jag menar att detta är svepskäl. Andra länder har klarat organisationen. Vi skulle göra det också.

Så länge inte de enskilda skolorna får samma stöd för sin undervisning trampar vi på de mänskliga rättigheterna och friheterna. Och det är betänkligt att Sverige bara har ett system, en skola, utan konkurrens. Och ännu betänkligare kan det bli i morgon, herr talman.

Jag yrkar mot denna bakgrund bifall till motionen 1975:48, trots nedslående erfarenheter av tidigare motionsbehandling och interpellationsvar i denna kammare och i tvåkammarriksdagen.

I detta anförande instämde herrar Oskarson (m) och Fridolfsson (m).

Herr SÖDERSTRÖM (m):

Herr talman! I det här betänkandet behandlas även min motion 1975:364. Den bygger på en framställning som skolstyrelsen i Norrköping har gjort till skolöverstyrelsen och där man begär att få göra ett begränsat vetenskapligt försök med användande av den av Ruth Lindahl och Britta Wittmark utarbetade metoden för den grundläggande handskrivningsundervisningen och att det får inledas i kommunens grundskola fr. o. m. höstterminen 1975 samt att skolöverstyrelsen, om medgivande lämnas, måtte tilldela skolstyrelsen erforderliga anslag för försökets genomförande, sedan villkoren för detsamma överenskommits.

Den här ansökan skickades in i oktober 1974. Från början kom initiativet från lärarna, som med stigande oro har sett hur skrivkunnigheten undan för undan har minskat.

Nu står det på s. 15 i utskottsbetänkandet om den här motionen att utskottet "noterat att SÖ underrättat skolstyrelsen i Norrköping om att SÖ gärna ser att kommunen medverkar i det kommande utvärderingsarbetet beträffande den nyligen införda forskriftstypen", och sedan avstyrker utskottet motionen. När man läser detta får man naturligtvis uppfattningen att det här har SÖ tillstyrkt. Men jag har så sent som i dag lyckats få klarhet i hur det ligger till. I maj i år fick skolstyrelsen i Norrköping nej på sin begäran att få göra de här försöken och likaledes nej på framställningen om anslag.

Jag tycker detta är ett egendomligt sätt att skriva. Man får som sagt intrycket att begäran är tillstyrkt, men i själva verket är den avstyrkt. Jag frestas att citera Pilatus: Vad är sanning?

Jag skall, herr talman, inte ställa något yrkande mot ett enigt utskott, men jag vill poängtera att utskottets skrivsätt är något egendomligt.

Herr ALEMYR (s):

Herr talman! Det här utskottsbetänkandet behandlar 21 motioner. Alla har avstyrkts av utbildningsutskottet. 18 har avstyrkts enhälligt, och de

andra tre har avstyrkts med betydande majoritet. Det är bara enpartireservationer som stöder de tre motionerna.

Detta betyder inte, herr talman, att utbildningsutskottet nedvärderar de motionsyrkanden som föreligger. Det är i flera avseenden väsentliga förslag som ställs och betydelsefulla frågor som tas upp. Men jag tycker ibland att det känns litet konstigt, herr talman, att uppleva att motionärer av någon anledning kommer tillbaka med yrkanden år efter år som redan är under utredning i någon form – i en statlig utredning, i arbetsgrupper inom skolöverstyrelsen eller i annat sammanhang. Det brukar vara praxis att vi väntar på att det pågående utredningsarbetet blir klart, innan vi tar ställning. En rad av motionerna, som sysslar med i och för sig intressanta och för skolan ytterst viktiga frågor, hänvisar just till sådant som är under utredning i olika sammanhang. Utskottet har därför ofta i sitt betänkande tvingats att med hänvisning till detta avstyrka motionerna.

Jag kommer nu inte att ta upp någon skolpolitisk principdiskussion här utan räknar med att vi får en sådan diskussion nästa år. Vi väntar nämligen i februari månad en proposition om skolans inre arbete och kommer att arbeta med den under våren. Någon gång på senvåren får riksdagen då, hoppas jag, en principdebatt om skolan. I detta anförande skall jag nöja mig med att ta upp de särskilda frågor som olika talare har varit inne på under dagens debatt.

Den verkligt stora ideologiskt skiljande frågan är den om de enskilda skolorna. Där har moderata samlingspartiet reserverat sig, men inte på det sätt som herr Nilsson i Agnäs har önskat. Jag kommer därför inte att bemöta herr Nilssons i Agnäs inlägg. Jag anser att den interna moderata debatten får klaras upp först, så att vi vet hur långt moderata samlingspartiet vill gå när det gäller införandet av ett alternativt skol-system i Sverige.

Helt allmänt kan vi konstatera att Sverige torde vara det land av alla som vi kan jämföra oss med som anvisar den största delen av de reala tillgångarna till utbildningsväsendet. Skolan är inte färdig. Det finns ännu många olösta problem. Jag instämmer däri vad herr Karlsson i Mariefred sade i sitt värdefulla inlägg. Men vi har ändå nått mycket långt, och andra länder avundas oss. Vi har kunnat nå så långt därför att vi har bestämt oss för att satsa våra resurser på ett något så när enhetligt skol-system i hela landet. Detta har emellertid inte uteslutit att enskilda skolor har existerat och existerar i begränsad utsträckning tack vare kommunala och statliga bidrag.

För ett eller två år sedan kom vi här i kammaren överens om att nu existerande enskilda skolors statsbidragsfrågor skulle utredas. Den kraftiga riksdagsmajoritet som bestämde detta delar sig naturligtvis ideologiskt. Många tycker det är bra med enskilda skolor. Andra är, i likhet med mig, inte särskilt förtjusta i dem. Men vi kom ändå överens om att vi skulle avskryva striden om detta ett par år, så att utredningen om staten, skolan och kommunerna skulle få tillfälle att gå igenom pro-

Tisdagen den
9 december 1975

Vissa läroplansfrågor m. m.

blematiken och återkomma så småningom, då vi kunde ta nya principiella ställningstaganden rörande de enskilda skolornas omfattning. Det är inte sant som herr Nordstrandh sade, att det knappast finns några enskilda skolor kvar. Vi har över 50 enskilda folkhögskolor, och jag har inte hört någon säga att vi inte skall behålla dem i fortsättningen.

Men det intressanta är att det inom moderata samlingspartiet sker en successiv glidning. Tidigare har man velat slå vakt om ett visst begränsat antal enskilda skolor, men nu glider man alltmer över i riktning mot ett parallellt, enskilt skolsystem. Och det har vi inte råd med. Det skulle den allmänna skolan bli allvarligt lidande på.

Sedan sade herr Nordstrandh att det är billigare att driva privata skolor än offentliga. Då vill jag gärna att herr Nordstrandh utvecklar det resonemanget litet mera. Och jag förutsätter att standarden är densamma i de enskilda som i de allmänna skolorna. Om privata skolor med samma standard som allmänna skolor kan drivas billigare, så bör herr Nordstrandhs nästa yrkande vara att vi väsentligt minskar bidragen till det svenska skolväsendet. Då skulle det också vara klarläggande och värdefullt för den fortsatta debatten att få veta på vilka punkter staten och kommunerna bör minska sina ekonomiska insatser till det allmänna skolväsendet.

Herr Nordstrandh berörde i sitt inlägg den naturvetenskapliga undervisningen. Jag förstår uppriktigt sagt inte varför moderaterna har reserverat sig i denna fråga. Om damerna och herrarna ville besvara sig med att läsa utskottsbetänkandet skulle de finna att utskottet säger att det här är besvärliga problem och att vi inte är nöjda med situationen när det gäller den treåriga naturvetenskapliga linjen och den tekniska linjen på gymnasieskolan. Men vi är inte säkra på orsakerna till att det är som det är, och därför vill vi avvakta det omfattande arbete som pågår inom skolöverstyrelsen, där man försöker analysera orsakerna till avhoppet från den treåriga naturvetenskapliga linjen, det minskande intresset för att söka dit och det delvis dåliga studieresultatet. Vi avvaktar resultatet av dessa undersökningar. Jag utesluter inte, herr talman, att vi kan komma att behöva göra justeringar av den naturvetenskapliga utbildningen. Utbildningsutskottet stänger inte dörren i detta avseende. Men vi tycker att det arbete som pågår är så omfattande att det finns anledning att avvakta det. Det finns ingen anledning att som moderaterna gör försöka profilera sig genom att reservera sig mot utskottet.

Herr Henmark talade, i år liksom tidigare, för sitt yrkande att man skall låta elever som har svårt att sitta stilla i skolan, som herr Henmark säger, elever som inte är anpassade och trivs med skolan slippa åttan och nian eller i varje fall nian. De skulle få komma tillbaka så småningom, och det skulle vara ett slags skyldighet för samhället att se till att de kom tillbaka senare.

Det är ett mycket underligt förslag. Vi skulle alltså släppa en ung kvinna eller man ut i livet och sedan tvinga vederbörande tillbaka till skolan vid 20–21-årsåldern. Det klarar vi inte annat än med mycket ovanliga

metoder. Det går inte att ha skolplikten organiserad så att vederbörande är skyldig att vid vuxen ålder komma tillbaka igen till skolan. Jag tror att de vägar man skall gå är att följa utbildningsutskottets tidigare rekommendationer och öka de praktiska inslagen såväl på grundskolans högstadium som i gymnasieskolan för att hjälpa de elever som tycker att undervisningen är alltför teoretisk att få kontakter med det praktiska livet och yrkeslivet. Det är en bättre metod än att släppa dem och sedan tvinga dem tillbaka när några år har gått. Vi vill av det skälet inte biträda herr Henmarks yrkande.

Jag vill vidare i detta sammanhang erinra om att riksdagen tidigare begärt att man skall försöka finna former för att följa de ungdomar, som lämnar skolan i och med grundskolans slut och som kanske behöver återkomma till utbildning, för att genom rådgivning och kontakter så småningom få dem in i utbildning på fullt frivillig väg.

Herr Henmark talade också om körkortsundervisningen. Herr Henmark sade att det rådde trängsel på schemat. Det vet vi alla att det gör. Herr Henmark slutade sitt inlägg med att säga att det kanske inte är så lätt att få till stånd en obligatorisk körkortsundervisning. Men herr Henmark förstod sig inte på vad utskottet menade. Jag skall tala om vad vi menar. Vi konstaterar att skolöverstyrelsen har skickat ut en rapport om erfarenheterna i Hallsberg till kommunerna. Utskottet menar därmed helt enkelt att om kommunerna visar ett intresse och försöksverksamheten utvecklas så bör vi så småningom komma fram till former för körkortsundervisning, helt eller delvis, i gymnasieskolan. Utskottet slår inte igen dörren men anser att underlaget är otillräckligt för ett positivt ställningstagande. Vi väntar oss flera försök än de som hittills har förekommit.

Ett par ord om skolkuratorerna, som också varit uppe till diskussion. Utskottet hänvisar till utredningen om skolan, staten och kommunerna. Ännu väsentligare är, skulle jag vilja tillägga, den diskussion vi får i vår om skolans inre arbete. Det är många av de uppgifter som skolkuratorer nu handlägger som kanske bör handläggas i annan ordning. Det vore fel att nu slå fast en ökning av statsbidraget till just skolkuratorer, när vi på många olika vägar bör hitta lösningar för att kunna angripa de mindre väl anpassade ungdomarnas problem. Jag yrkar alltså avslag även på den reservationen.

Yrkar avslag gör jag, herr talman, till sist också när det gäller herr Söderströms önskemål om ett uttalande om en viss försöksverksamhet i Norrköpings kommun. Sådana uttalanden gör riksdagen aldrig. Riksdagen bestämmer sig för principerna, medger att försöksverksamhet får startas, anvisar medel till det men lägger sig inte i i vilka kommuner en viss försöksverksamhet skall äga rum. Av det skälet vill utbildningsutskottet inte säga mer än det har gjort.

Herr talman! Det är, som jag nämnt tidigare, många viktiga frågor som utbildningsutskottet har haft att syssla med. Jag är glad över att så många motionerar i skolfrågor. Det visar att det är en angelägenhet som berör många människor både i och utanför riksdagen. Nästan varje

Tisdagen den
9 december 1975

*Vissa läroplansfrå-
gor m. m.*

svensk familj är berörd av skolan. Om alla elever som skall gå till skolan en måndagsmorgon går dit, går det över en miljon ungdomar till grundskolan och en kvarts miljon till gymnasieskolan. Till dem kommer över 80 000, 90 000, 100 000 anställda i skolväsendet. Det är den största och dyraste arbetsplatsen i landet, och det är självklart att vi alla intresserar oss för den. Jag hälsar alla motioner till utbildningsutskottet med stor glädje, men damerna och herrarna måste förstå att det blir en så stor mängd motioner att inte alla kan få helsidor i betänkandet. Det innebär inte en nedvärdering av ert intresse och era förslag att vi behandlar en del av yrkandena summariskt.

Herr talman! Med detta ber jag att få yrka bifall till utbildningsutskottets hemställan på samtliga punkter.

Under detta anförande övertog herr andre vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr NORDSTRANDH (m):

Herr talman! Jag har inte räknat in enskilda folkhögskolor i begreppet enskilda skolor. Där rör vi oss med gymnasium och grundskola och i någon mån yrkesskola men inte med folkhögskolor. Då är det otvivelaktigt så att antalet numera är mycket litet – det är något tiotal som kvarstår.

Det föreligger ingen glidning från moderata samlingspartiets sida. Vi har aldrig varit nöjda med att någon säger att vi skall slå vakt om de skolor som finns och stanna där. Nästa år försvinner en skola och så slår man vakt om resten osv. Vi menar att det givetvis också skall finnas möjligheter att starta nya skolor. Det är det som vår begäran går ut på när vi säger att det skall ges tilläggsdirektiv till SSK-utredningen att förutsättningslöst pröva och fastställa i vilken utsträckning inom en kommun skolor kan drivas av enskild huvudman utan att nuvarande kostnadsramar för skolväsendet ökas och utan att de föräldrars valmöjlighet minskar som önskar låta sina barn gå i en kommunal skola. Och nog finns det, herr Alemyr, utrymme för enskilda skolor. Herr Alemyrs vision var mäktig – en och en kvarts miljon ungdomar marscherar till skolorna. Och det gör de faktiskt, om de går till skolorna.

Det är billigare för stat och kommun med enskilda skolor, det är alldeles otvivelaktigt. Jag skall bara peka på t. ex. det slöseri med AV-hjälpmedel och annan skolmateriel som otvetydigt förekommer för närvarande. Titta i förrådsrummen hur mycket där står som inte används och som har kostat och fortfarande kostar staten mycket pengar! I enskilda skolor har man andra pedagogiska grepp så att man utan sådana hjälpmedel kan komma ganska långt.

Avvakta och avvakta, säger herr Alemyr, utredningen om gymnasieskolan och den naturvetenskapliga linjen. Ja, vi har avvaktat och avvaktat. Men det händer ju ingenting. Utbildningsutskottet stänger inte dörren, säger herr Alemyr. Nej, tacka katten för det! Dörren är ju redan stängd. Ni öppnar den inte.

Herr HENMARK (fp):

Herr talman! Med anledning av vad utbildningsutskottets ordförande anförde som kommentar till mina anföranden vill jag bara läsa vad som står i slutet av min motion:

”Att göra Åk 8–9 frivilliga så till vida att dessa också kan fullgöras efter 16 års ålder men före 20 års ålder genom t. ex. deltagande i vuxenutbildning måste vara ett bättre sätt att möta denna lilla elevgrupps speciella behov än nuvarande form.

För den som kommit in i produktionen och underkastat sig yrkesutbildning, branschutbildning etc. bör möjligheten att befrias från fullgörande av skolplikt vara generös.

Elevernas sociala trygghet måste självfallet garanteras även vid genomgång av senarelagda årskurser.”

Här står inte talat om några tvångsmetoder, utan tvärtom om generositet. Jag har också skrivit i motionen att tvång och plikt innebär någonting negativt. Hela min motion går egentligen ut på att man skall undvika tvång så mycket som möjligt i en utbildning där man vill fostra till självständighet.

Det utbildningsutskottets ordförande sade om körkortsutbildningen gav, såvitt jag förstår, ingenting nytt. Det verkar som om utbildningsutskottets ordförande också är av den uppfattningen att körkortsutbildning borde vara en integrerad del av ungdomsutbildningen. Skillnaden är tydligen bara den att jag önskar att detta skulle genomföras snabbare och något mer effektivt än vad som kan ske genom att man bara skickar ut en rapport och sedan väntar och ser vad de olika skolstyrelserna kommer att göra. Jag tror att det härvidlag behövs anvisningar och en ändring av läroplanen.

Fru MARKLUND (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Herr Alemyr kompletterade utskottsbetänkandet med att hänvisa till den riksdagsbehandling av propositionen på grundval av SIA-utredningen som är att vänta till våren. Det är i och för sig en värdefull hänvisning. Jag tror att det är nödvändigt att vi får det underlaget för en fortsatt diskussion om formerna för den här viktiga verksamheten inom skolan. Men redan nu står det klart för alla som sysslar med dessa frågor att skolkuratorerna också behövs inom elevvården.

I ett uttalande av elevvårdspersonal i Norrbotten i Socionomförbundets tidskrift nr 3 år 1975 framhåller skolsköterskor, kuratorer, skolpsykologer och skolläkare som deltagit i en konferens att de med sin olika utbildning och sina olika arbetsuppgifter kompletterar varandra och behöver komplettera varandra för att nå de resultat som behövs på det här området. De framhåller betydelsen av detta elevvårdssamarbete mellan olika kategorier inom skolan. De säger slutligen att samtliga tjänster bör vara statsbidragsberättigade för att man skall komma från de skillnader som fortfarande finns mellan olika kommuner och som jag tidigare hänvisat till.

Vi kan få anledning att diskutera formerna för arbetet inom elevvården, men klart står väl ändå att det måste bli en finansiering som gör att man kommer ifrån kommunernas godtycke när det gäller organiserandet av den här verksamheten.

Herr SÖDERSTRÖM (m) kort genmäle:

Herr talman! I sitt bemötande av mitt inlägg säger herr Alemyr att han inte vill göra något uttalande om skolsystemet i Norrköping. Jag för min del har inte begärt någonting sådant. Vad jag anmärkte på var utskottets skrivning på s. 15. Om nu utskottet noterat att SÖ har underrättat skolstyrelsen i Norrköping, så borde utskottet även ha kunnat notera att SÖ avslagit skolstyrelsens framställning. Detta är det verkliga förhållandet.

Herr ALEMYR (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Söderström motionerar om att riksdagen skall besluta att SÖ får i uppdrag att anordna viss försöksverksamhet i Norrköpings kommun, och det yrkandet avstyrker utbildningsutskottet.

Till fru Marklund vill jag säga att även jag tror att skolkuratorer skall förekomma i fortsättningen, men omfattningen av deras verksamhet bör bedömas i ett sammanhang, då vi går igenom hela SIA-problematiken. Dessutom måste vi, också i ett sammanhang, se över statsbidragsfrågorna. Det är det som SSK-utredningen sysslar med, något som utskottet hänvisar till. Att rycka loss ett avsnitt av skolans verksamhet just nu och säga att statsbidraget för den delen bör öka är inte rimligt med hänsyn till att det här gäller en större problematik som vi måste se i ett sammanhang.

Herr Henmark säger att man inte skall gå fram med tvång när det gäller att få ungdomarna tillbaka till skolan sedan man släppt dem. Men då kommer vi in på någonting helt annat. Det skulle betyda att vi för ett kanske ganska stort antal människor upphäver den 9-åriga skolplikten, vilket leder till att vi skapar ett utbildningsproletariat, och det vill utbildningsutskottet inte vara med om.

Det är intressant att herr Nordstrandh nu mycket bestämt konstaterar att det är billigare för stat och kommun med enskilda skolor än med allmänna. Det kan hända. Men det blir inte billigare för föräldrarna. Det finns enskilda skolor som är oerhört dyrbara för de föräldrar som vill ha sina barn där. Om det bara var för stat och kommun herr Nordstrandh talade kan jag hålla med om att det naturligtvis går att göra kraftiga besparingar genom att införa ett privatskolesystem med avgifter för dem som vill komma dit.

Herr Nordstrandh sade att de allmänna skolorna har för mycket AV-hjälpmedel och att de står därute i skolorna och inte används. Det skulle betyda att i den svåra kommunalekonomiska situation som vi alla som arbetar med kommunalpolitik befinner oss i finns kommunalmän som öser ut pengar i onödan på skolväsendet. Jag vägrar att tro att det är en riktig karakteristik av hur kommunalmännen arbetar i dag, och det

vore värdefullt om herr Nordstrandh litet mer ville belägga de påståendena.

Herr HENMARK (fp) kort genmäle:

Herr talman! Vad utbildningsutskottets ordförande nu säger om att det skulle skapas ett proletariat av sådana som inte vill utbilda sig verkar litet motsägelsefullt. Jag tror att både SÖ och regeringen har räknat med att praktiskt taget 100 % eller i varje fall 95 % av eleverna skall söka sig vidare till gymnasieskolan. Den är frivillig och för att komma in där måste man ha grundskoleutbildningen klar. Att nu säga att det skulle bildas ett slags proletariat utan utbildning ifall man medger vissa friheter här skulle sålunda vara att inte längre tro på vad man tidigare har sagt.

Det är ytterst få som inte har ambitionen att vilja klara sig – det förtroendet har jag för svensk ungdom – men det kan finnas vissa perioder då man så att säga är mindre lämpad att ta emot den utbildning som samhället kan ge. Jag tror inte att det behöver skapas något slags proletariat här.

Utbildningsutskottets ordförande sade i den förra repliken att han var missnöjd över att frågor som är under utredning tas upp gång efter gång. Men det är en gängse åsikt att utredningar ibland kan användas även i fördröjningssyfte, och då är det kanhända nyttigt att bli påmind om att även frågor som är under utredning bör lösas så snabbt som möjligt i vårt samhälle.

Herr NORDSTRANDH (m) kort genmäle:

Herr talman! Otivelaktigt inköps det just nu i det trängda ekonomiska läget inte så mycket AV-hjälpmiddel och liknande som tidigare. Men jag har med egna ögon sett hur pass mycket materiel som finns i skolor och som numera inte används och den materielen måste någon gång ha skaffats. Den är inte så gammal att den är omodern. Detta har inte förekommit på enskilda skolor, kanhända därför att de inte har haft möjligheter till det – vad vet jag – men det pedagogiska resultatet har blivit minst lika bra för det.

När det gäller kostnader känner jag två enskilda skolor i Göteborg som har enklare men fullt tillräckliga lokaler som bedöms som mycket goda, och de är klart billigare. Det förekommer mindre skadegörelse i enskilda skolor och även mindre mobbing o. d. Att häva sådant kostar också pengar. Det kan bli fråga om eftervård här. Herr Alemyr och jag är alltså överens om att det otivelaktigt är billigare för stat och kommun med enskilda skolor.

Men jag vågar påstå att beträffande de två skolor jag råkar känna till och som har en hygglig elevavgift torde den totala kostnaden även om man räknar in denna avgift inte komma över den genomsnittliga kommunala kostnaden räknad per elev och år utan snarare hamna en hygglig bit under denna. Nog går det att även på skolområdet, utan att minska kravet på effektivitet, göra besparingar. Det behövs en besparingssyn

Nr 38

Tisdagen den
9 december 1975

Vissa läroplansfrågor m. m.

Tisdagen den
9 december 1975

*Vissa läroplansfrå-
gor m. m.*

på skolväsendet.

Herr talman! Jag fick inte svar på detta om att avvakta och avvakta och om den stängda dörren som aldrig öppnas hur många gånger man än slår på den och hur många gånger man än varnar för hur det kan gå med den naturvetenskapliga linjen. Vi har snart ingen naturvetarutbildning i landet. Avvakta, avvakta, det pågår någonting i departementet, det pågår någonting på skolöverstyrelsen, säger man. Hur länge skall det pågå innan någonting sker på den här punkten just för denna linje?

Herr ALEMYR (s) kort genmäle:

Herr talman! Detta blir verkligen intressant. Herr Nordstrandhs påstående är horribla. Vi har snart ingen naturvetarutbildning i landet, står Ove Nordstrandh och säger. Han borde ändå förutsättas ha en rimlig och god kunskap om det svenska utbildningsväsendet. Vem som vill av damerna och herrarna kan ta reda på hur många studerande vi har vid de naturvetenskapliga utbildningsvägarna för att se att herr Nordstrandhs påstående är definitivt felaktigt.

Det allra intressantaste i herr Nordstrandhs inlägg är att han nu pläderar för införande av elevavgifter. Han säger att det blir billigare för stat och kommun med visserligen blygsamma elevavgifter. Men detta med elevavgifter inom skolväsendet är någonting som vi för länge sedan har gått ifrån inom det svenska utbildningsväsendet. Och jag tror det vore mycket olyckligt om vi skulle följa herr Nordstrandhs intentioner och återgå till dem igen.

Det är även intressant att höra exempel på att det i ett par skolor där herr Nordstrandh har tittat in finns litet gamla grejor som inte används. Det skulle vara så mycket att det påtagligt skulle minska det allmännas utgifter för skolan om vi inte hade några sådana saker stående. Numera händer inte något sådant, sade herr Nordstrandh, för nu har kommunerna inte råd att köpa för mycket. Det var tidigare det inköptes för mycket material och det skulle göra att vi fått så dåliga affärer inom skolväsendet.

Bara ett par ord till herr Henmark. Det är bättre, herr Henmark, att behålla ungdomarna i skolan och försöka förändra deras utbildningsvillkor så att de trivs bättre i skolan än att släppa dem, eftersom vi aldrig vet om de återkommer till skolan igen. Det är de grupper som skulle följa det minsta motståndets lag och inte återkomma frivilligt som jag talar om när jag säger att vi på så sätt skapar ett utbildningsproletariat som ingen av oss önskar.

Herr NYHAGE (m):

Herr talman! Jag begärde ordet med anledning av det anförande som herr Henmark höll tidigare i dag där han pläderade för sin motion angående variabel tidpunkt för genomgång av årskurserna 8 och 9. Det finns säkert anledning att seriöst beakta de synpunkter som herr Henmark

för fram i sin motion. Det är inte för att bemöta dem jag begärt ordet – vi har anledning att återkomma i samband med SIA-propositionen – utan det är mot den argumentering herr Henmark använder sig av som jag reagerat.

Herr Henmark framställde dagens grundskola som om vi där tvingade varje elev att sitta på sin bänk fram till 16 års ålder utan hänsyn till det enskilda fallet. Så är det ju ändå inte. Det är tvärtom så att vi omsorgsfullt prövar på vilka sätt och med vilka medel vi kan underlätta och förbättra situationen för de elever som har särskilda bekymmer och svårigheter att finna sig till rätta i sin skolgång.

Jag vill här gärna återge vad som sägs i skollagens 36 §:

”Skolplikten är fullgjord, då eleven tillfredsställande genomgått årskurs 9 i grundskolan eller motsvarande årskurs i skola, som sägs i 33 och 34 §§, eller då eleven vid särskild prövning styrker sig äga motsvarande kunskaper.

Äro med hänsyn till elevens bästa särskilda skäl därtill, må medgivnas att hans skolgång utan hinder av vad i första stycket sägs avslutas med utgången av vårterminen det kalenderår, då han fyller femton år. Sådant medgivande får lämnas endast under villkor att eleven under återstoden av sin skolpliktstid får lämplig utbildning eller har annan lämplig systerställning. Om villkoret ej uppfylles, skall medgivandet återkallas. Eleven står under tillsyn av skolstyrelsen.”

Skollagen medger alltså redan nu vissa möjligheter i den riktning som herr Henmark efterlyser. Betydande hänsyn tas i det enskilda fallet när så befinns erforderligt, vilket jag anser bör framhållas i detta sammanhang.

Herr HENMARK (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag vet att denna möjlighet har funnits i långa tider. Men det har varit en mycket svår procedur att låta en elev sluta skolan, om han vill eller behöver det. Här står att han kan få sluta först vårterminen det år han fyller femton år. Det kan vara bra, men min motion innehöll något mer, nämligen att eleven skall beredas möjlighet att i ett senare skede ta tillbaka den förlorade skolgången. Det allra värdefullaste i motionen är att eleven kan komma tillbaka på samma sociala villkor som tidigare och fullborda sin utbildning, när han känner sig mogen för det.

Herr NORDSTRANDH (m):

Herr talman! Jag trodde att herr Alemyr visste att det har förekommit överinköp av undervisningshjälpmedel, som står oanvända. För den lockelsen har alltså inte de enskilda skolorna fallit.

Jag pläderar inte för några elevavgifter. Men jag sade att även om man till kostnaden för stat och kommun lägger de obetydliga elevavgifter som upptas vid ett par enskilda gymnasier, kommer man under den genomsnittliga kostnaden per elev och år för det kommunala skolväsendet. Detta ville jag ha fram. Jag anser att stat och kommun skall

Tisdagen den
9 december 1975

*Vissa läroplansfrå-
gor m. m.*

ge enskilda skolor samma anslag som ges till det kommunala skolväsendet. Jag tror att man då skulle kunna klara sig med lägre anslag. Det återstår emellertid att se.

Jag pläderar inte heller för den stora tankegången att skolpengen följer eleven. Det finns ingen förutsättning härför i Sverige. Men så mycket kan jag säga att det inte vore idealiskt att behöva ta ut avgifter av de elever och föräldrar som menar att de enskilda skolorna är bättre för eleverna och även för målsmännen. Ta gärna alltså bort elevavgifterna.

Herr ALEMYR (s):

Herr talman! Herr Nordstrandh förnekar att han har pläderat för elevavgifter. Nu pläderar han i stället för skolor med sämre lokaler och sämre utrustning.

Herr NORDSTRANDH (m):

Herr talman! Sade jag verkligen det?

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. 1-3

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Mom. 4

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 1 av fru Lantz, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan fru Marklund begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utbildningsutskottets hemställan i betänkandet nr 15 mom. 4 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 1 av fru Lantz.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fru Marklund begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 299
Nej - 18
Avstår - 1

Mom. 5-7

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Mom. 8

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels re-

reservationen nr 2 av herr Nordstrandh och fru Sundberg, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Nordstrandh begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utbildningsutskottets hemställan i betänkandet nr 15 mom. 8 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 2 av herr Nordstrandh och fru Sundberg.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Nordstrandh begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 271
Nej - 47

Mom. 9

Propositioner gavs på bifall till 1:o) utskottets hemställan, 2:o) reservationen nr 3 av herr Nordstrandh och fru Sundberg samt 3:o) utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motionen nr 48 av herrar Nilsson i Agnäs och Fridolfsson, och förklarades den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Då herr Nordstrandh begärde votering upptogs för bestämmande av kontrapositionen ånyo de båda återstående propositionerna, av vilka den under 2:o) angivna förklarades ha flertalets mening för sig.

I enlighet härmed blev följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den som vill att kammaren bifaller utbildningsutskottets hemställan i betänkandet nr 15 mom. 9 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 3 av herr Nordstrandh och fru Sundberg.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Nordstrandh begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 266
Nej - 48
Avstår - 2

Mom. 10-13

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Nr 38

Tisdagen den
9 december 1975

Vissa läroplansfrågor m. m.

Tisdagen den
9 december 1975

*Särskilda åtgärder
på skolområdet*

Mom. 14

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 4 av herr Nordstrandh och fru Sundberg, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Nordstrandh begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utbildningsutskottets hemställan i betänkandet nr 15 mom. 14 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 4 av herr Nordstrandh och fru Sundberg.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Nordstrandh begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 270
Nej - 47
Avstår - 1

Mom. 15-18

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

§ 9 Föredrogs utbildningsutskottets betänkande 1975/76:16 med anledning av propositionen 1975/76:25 om tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1975/76 i vad avser särskilda åtgärder på skolområdet m. m.

Punkten 1

Särskilda åtgärder på skolområdet

Regeringen hade i propositionen 1975/76:25 bilaga 6 (utbildningsdepartementet) under punkten 2 (s. 28-29) föreslagit riksdagen att till Särskilda åtgärder på skolområdet på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1975/76 anvisa ett reservationsanslag av 9 000 000 kr.

I detta sammanhang hade behandlats motionerna

1975/76:96 av herr Larsson i Staffanstorp (c) och fröken Hörlén (fp), vari hemställts att riksdagen skulle

1. till Särskilda åtgärder på skolområdet på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1975/76 anvisa ett i förhållande till regeringens förslag med 11 000 000 kr. förhöjt reservationsanslag av 20 000 000 kr.,
2. besluta att utvidga användningsområdet för nämnda anslag i enlighet med vad som anförts i motionen,

dagen till Särskilda åtgärder på skolområdet på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1975/76 anvisade ett i förhållande till regeringens förslag förhöjt reservationsanslag med 21 milj. kr. till totalt 60 000 000 kr., och

Nr 38

Tisdagen den
9 december 1975

*Särskilda åtgärder
på skolområdet*

1975/76:117 av herr Nordstrandh m. fl. (m), vari hemställdes att riksdagen uttalade att i kommande budgetproposition anslaget till Särskilda åtgärder på skolområdet med hänsyn till dess avgörande betydelse för arbetsförhållandena i landets skolor i större utsträckning än som hittills varit fallet borde anpassas till det reella behovet.

Utskottet hemställde

1. att riksdagen med bifall till propositionen 1975/76:25 samt med avslag på motionen 1975/76:96 yrkandet 1 och motionen 1975/76:116 till Särskilda åtgärder på skolområdet på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1975/76 anvisade ett reservationsanslag av 9 000 000 kr.,

2. att riksdagen beträffande anvisande av medel för budgetåret 1976/77 till särskilda åtgärder på skolområdet med anledning av motionen 1975/76:117 som sin mening gav regeringen till känna vad utskottet anfört,

3. att riksdagen beträffande vidgat användningsområde för anslagsmedlen till särskilda åtgärder på skolområdet skulle avslå motionen 1975/76:96 yrkandet 2.

Reservationer hade avgivits

beträffande ytterligare medel för budgetåret 1975/76

1. av herrar Larsson i Staffanstorp (c) och Elmstedt (c), fröken Hörlén (fp) samt herrar Johansson i Skärstad (c) och Karlsson i Mariefred (c) som ansett att utskottet under 1 bort hemställa

att riksdagen med anledning av propositionen 1975/76:25 och motionen 1975/76:116 samt med bifall till motionen 1975/76:96 yrkandet 1 till Särskilda åtgärder på skolområdet på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1975/76 anvisade ett reservationsanslag av 20 000 000 kr.,

2. av fru Nordlander (vpk) som ansett att utskottet under 1 bort hemställa

att riksdagen med anledning av propositionen 1975/76:25 och motionen 1975/76:96 yrkandet 1 samt med bifall till motionen 1975/76:116 till Särskilda åtgärder på skolområdet på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1975/76 anvisade ett reservationsanslag av 30 000 000 kr.,

3. beträffande vidgat användningsområde för anslagsmedlen till särskilda åtgärder på skolområdet av herrar Larsson i Staffanstorp (c) och Elmstedt (c), fröken Hörlén (fp) samt herrar Johansson i Skärstad (c) och Karlsson i Mariefred (c) som ansett att utskottet under 3 bort hem-

Tisdagen den
9 december 1975

*Särskilda åtgärder
på skolområdet*

ställa

att riksdagen med bifall till motionen 1975/76:96 yrkandet 2 som sin mening gav regeringen till kända vad reservanterna anført.

Herr ELMSTEDT (c):

Herr talman! Det anslag till särskilda åtgärder på skolområdet som populärt kallas SÅS-pengarna, som sedan ett par år utgår till vissa kommuner, har visat sig utomordentligt värdefullt. Detta bestyrks också från skolhåll på både central och lokal nivå. Ute i skolorna har man nått mycket goda resultat med dessa medel, och inte minst den fria disponeringen av pengarna är av stort värde. Resurserna kan användas efter den anpassning till lokala förhållanden som råder, och det ökar också effekten av insatserna.

För budgetåret 1975/76 har 137 av landets kommuner ansökt om detta bidrag. Det är en mycket hög siffra med tanke på att medlen i första hand enligt bestämmelserna skall utgå för insatser i storstadskommuner och kommuner med betydande invandrargrupper. Många kommuner som i och för sig skulle vara i behov av denna extra resurs finner således ingen anledning att söka. Trots detta faktum har alltså 137 kommuner ansökt, och det har man naturligtvis gjort för att stärka möjligheterna att bättre klara de många problem som finns inom skolan och som påtalas så ofta både här i riksdagen och i den allmänna debatten.

Åtskilliga förslag till åtgärder för att få en lugnare skolmiljö och en bättre stadga, framför allt inom grundskolans högstadium, har skjutits på framtiden i avvaktan på utredningar som pågår. En sådan ordning kan man ibland till vissa delar få acceptera, men inte till vilket pris som helst. Även här finns gränser.

Enligt skolöverstyrelsens bedömning har de extra insatser som hittills gjorts vid akuta behov givit goda resultat. På många håll är läget sådant att det inte är möjligt och inte heller försvarligt att vänta. För budgetåret 1975/76 har enligt propositionen bidrag ur detta anslag sökts av kommunerna – med undantag av endast några få landsting – till ett belopp av ca 69,5 milj. kr. Det var ungefär lika mycket föregående budgetår.

I våras väcktes en motion gemensamt från centern och folkpartiet rörande det anslag som vi nu diskuterar. De erfarenheter som då redovisats pekade klart på att det fanns all anledning att gå vidare med satsningar på den inslagna vägen. I motionen föreslogs därför ett anslag på 50 milj. kr. Regeringen bedömde det annorlunda, eftersom budgetpropositionen anvisade endast 30 miljoner för detta ändamål, vilket riksdagsmajoriteten också beslutade.

I tilläggspropositionen föreslår regeringen nu att ytterligare 9 milj. kr. tillskjuts anslaget. I motionen 1975/76:96, som från centerns och folkpartiets sida väcktes i anledning av tilläggspropositionen, föreslår vi bl. a. att på tilläggsbudget I skall föras upp 20 milj. kr., vilket är oförändrat vad skolöverstyrelsen har föreslagit. Det är också det belopp som vi förordade i anslutning till budgetpropositionen men som riksdagen då av-

visade. Motiven för detta anslagsbelopp är inte mindre nu utan de har tvärtom blivit starkare. Debatten här tidigare i eftermiddag har väl om något gett belägg för att det finns mängder av problem ute i skolorna som borde lösas.

Det framgår inte minst av utbildningsutskottets betänkande att motiven för en ökad satsning härvidlag är starka. Föredragande statsrådet refereras t. ex. med uttalande om vilka positiva erfarenheter som redovisats i sammanhanget och att en sådan satsning skulle vara värdefull för den fortsatta utvecklingen på skolområdet.

Utskottsmajoriteten säger att det finns starka skäl att ställa ytterligare medel till förfogande, men utskottet anser sig inte kunna tillstyrka detta av budgethänsyn. Det är naturligtvis fråga om prioriteringar som alltid när det gäller pengar. Vi anser att denna fråga är så pass viktig att den bör prioriteras högt, för att inte säga mycket högt.

Visst talar vi litet till mans ofta om de förslag som väntas komma med anledning av SIA-utredningen. Jag skulle vilja ta detta tillfälle i akt att säga att jag inte är övertygad om att alla de som har ställt sådana enorma förhoppningar till SIA-utredningen kommer att bli bönhörda. Jag tror det är klokt att något dämpa förväntningarna.

Visst finns det anledning att ställa förhoppningar – därom råder ingen som helst tvekan – framför allt när det gäller resurssystem och organisationsmodeller som SIA föreslår. Men för det första vet vi alltså ännu inte vad den proposition som skall läggas fram i anledning av SIA-utredningen kommer att innehålla. För det andra kommer det att dröja minst ett par år innan denna reform når ut till kommunerna och skolorna. Det är åtskilliga elever med skolsvårigheter som under denna tid skulle få hjälp med sina anpassningssvårigheter, om vi byggde ut det åtgärds-system som nu är prövat och som har visat sig mycket effektivt. Det är nog få system som ger sådan omedelbar verkan.

Av de 69,5 milj. kr. som kommunernas ansökningar omfattar avser ca 53 miljoner personella förstärkningar vid undervisningen. Återstoden, drygt 16 miljoner, gäller elevvård och fritidsverksamhet. Det är således inte fråga om några märkvärdigheter utan om gamla beprövade vägar, som man alltså har funnit vara lämpliga. Förutsättningen är bara att medel ställs till förfogande i den omfattningen att man kan gå vidare i de här sammanhangen. Kommunernas erfarenheter av dessa extra resurser är att de varit till märkbar hjälp, framför allt för invandrarelever, svagpresterande elever, mobbade, ensamma och otrygga ungdomar, som vi tyvärr har alltför många av – speciellt i grundskolan.

Debatten om problemen på grundskolans högstadium går ofta hög. Jag måste säga att man inte minst från moderathåll ofta fyrar av ett ganska grovt artilleri mot grundskolan och mot skolväsendet över huvud taget. Det är därför litet förvånande att man från det hållet, när nu tillfälle ges att hjälpa till med lösningen – för att inte säga avgöra den här frågan, med tanke på vpk:s inställning – inte passar på att lägga fram konstruktiva förslag till lösningar av de här problemen. I stället föredrar man att krypa

bakom en skrivning i utskottsbetänkandet som hela utskottet står för och som gäller framtiden. Den gäller alltså inte den budgetproposition vi nu diskuterar utan kommande tider. Den skrivningen uttrycker synpunkter som jag liksom utskottet i sin helhet står bakom. Det är mycket viktiga saker som där sägs, men det som saknas nu är att man föreslår det anslag som erfordras för innevarande budgetår.

Det steget tar man alltså inte.

Socialdemokrater och moderater avvisar det förslag som vi har lagt fram i detta sammanhang. Jag vill gärna erinra om vad som har sagts tidigare i debatten i dag. Herr Nilsson i Agnäs höll ett mycket engagerat anförande, där han påtalade de brister som han anser finns. Han menade att det behövs åtgärder för att komma till rätta med problemen.

Utskottets ordförande sade i ett replikskifte med herr Henmark – som ville att en del elever skulle få sluta skolan tidigare än under det nionde skolåret – att vi inte kan tillåta det. Den uppfattningen delar jag helt och hållet. Herr Alcmyr sade vidare att det är bättre att se till att ungdomarna trivs i skolan. Jag delar också den uppfattningen, det är bara fråga om att ställa medel till förfogande, så att vi kan nå detta mycket viktiga mål.

Reservationen 1 av center- och folkpartirepresentanter drar den slutsatsen som man bör dra av det resonemang som utskottet för och föreslår en höjning av anslaget till det belopp, 20 milj. kr., som skolöverstyrelsen i sin redovisning till regeringen den 3 juni förordar. Man löser nämligen inga skolproblem med aldrig så vackra ord. Det måste ekonomiska resurser till. När vi nu har funnit en väg som alla tycks vara ense om är en bra väg bör denna byggas ut.

Från centerns sida har vi alltid hävdat att man utan att ifrågasätta organisationen i stort kan och bör avhjälpa de svårigheter som vidlåder grundskolan – och de är ganska många. Att blunda inför detta vore oklokt. Vi ifrågasätter inte grundskolan, men vi vill lägga fram förslag till avhjälpande av svagheter och brister som vi vet finns. Reservationen 1 av herr Larsson i Staffanstorp m. fl., till vilken jag yrkar bifall, är ett led i denna strävan.

Jag vill, herr talman, avslutningsvis helt kort framhålla att det i reservationen 3 föreslås att utrymmet för användning av anslaget till särskilda åtgärder på skolområdet bör utökas till att gälla också utpräglade glesbygdskommuner. De har också problem, även om dessa är av annan karaktär än i storstadskommunerna. Man kan t. ex. tänka sig att använda en extra resurs för att i ett övergångsskede slippa lägga ned mindre skolenheter i glesbygdskommuner.

Jag ber alltså att få yrka bifall också till reservationen 3.

Herr andre vice talmannen tillkännagav att anslag utfärdats om sammanträdet fortsättande kl. 19.30.

Herr NORDSTRANDH (m):

Herr talman! Låt också mig konstatera att de pengar som anslagits till särskilda åtgärder på skolområdet – SÅS-pengarna – har varit och är mycket väl använda pengar. Utskottet konstaterar också att erfarenheterna av pengarnas användning varit övervägande positiva. Något negativt inslag har man givetvis inte kunnat undvika.

Självfallet finns det användning för mer än vad som anvisats av regering och riksdag. Det konstaterades, som herr Elmstedt sade, redan i våras. Utskottsmajoriteten begärde emellertid då att mer medel skulle anslås i tilläggsbudgeten. Regeringen har effektuerat beställningen med ytterligare 9 milj. kr.

Vi i moderata samlingspartiet tyckte redan då vi skrev motionen 117 för några veckor sedan, att de 9 miljonerna var i minsta laget, och vi skulle ha önskat mera. Men vi ansåg, liksom senare majoriteten i utbildningsutskottet, att budgetläget såväl som andra angelägna anspråk på statsmedel krävde återhållsamhet också på skolans område. Den linjen fullföljde vi alltså i utskottet.

Herr Elmstedt sade att nu kan frågan avgöras, och moderaterna vill inte vara med. Om detta singulära beslut är avgörande, då har han rätt. Men frågan om SÅS-pengar i stigande grad är ingalunda avgjord med beslutet i dag. En hel del skall ju avgöras i framtiden.

Liksom i våras har vi i höstens motion pläderat för en beställning till det pågående budgetarbetet, innebärande att anslaget till särskilda åtgärder på skolområdet i större utsträckning än hittills anpassas till redovisade reella behov. Det är kanske riktigare att anslagsökningen manglas fram i budgetarbetet i konfrontation med andra liknande anspråk än att ökningarna kommer mera ryckvis genom nya bud i utskottsbehandlingen. Man kan fråga sig, när man sitter med utskottsbetänkandet: Skall det i dagens läge vara 11 milj. kr. mer eller 21 milj. kr.? Det finns ju olika bud. Men händer ingenting med den beställning som vi gör nu, får vi väl ompröva vad man skall göra. Jag har ändå goda förhoppningar om att man i budgetpropositionen tar hänsyn till vad riksdagens majoritet nu beställer.

Tveksamma är vi dessutom till att pengarnas användningsområde skall utvidgas till att omfatta räddningsaktioner för att förhindra nedläggning av små skolor. Jag vill dock säga att ingen kan vara angelägnare än vi moderater om att värna om små skolors fortsatta existens – också i glesbygd, givetvis. Men vår uppfattning är att kostnaderna för det i första hand skall tas av och inom medlen för driften av grundskolan. SÅS-pengarna skall primärt användas för andra ändamål. Vi har ett tidigare riksdagsuttalande om att restriktivitet skall iakttagas vid nedläggning av små skolor, och en sådan restriktivitet har väl också i stort sett iakttagits, efter vad jag kan förstå. Men jag vill alltså gärna understryka detta med restriktiviteten ännu en gång.

Den inställningen kostar emellertid pengar, givetvis, och kostnaderna fårtas från den ordinarie skolbudgeten, icke av SÅS-pengarna. De måste helt

Nr 38

Tisdagen den
9 december 1975

---

*Särskilda åtgärder
på skolområdet*

användas för de ändamål som man tidigare har använt dem för. Det vore ju en hemskt olycklig uttunning av SÅS-pengarna om man skulle lägga till detta område och använda SÅS-pengarna även där, hur behjärtansvärt det än är. Som sagt: Pengarna till vad det här kostar skall tas på annat håll, alltså i den ordinarie skolbudgeten.

Utskottsmajoriteten beställer alltså ökade medel i såväl nästa budgetproposition, vilket jag anser vara det viktigaste, som i – och där går utskottets hemställan över vår motion – den aviserade propositionen om skolans inre arbete. Och jag må säga att jag är litet misstänksam om man egentligen kommer att återfinna någonting som är SÅS-pengar i skolans inre arbete. Det heter väl någonting annat och får alltså ett annat användningsområde. Men jag har ingenting emot att den här beställningen görs där också. Det viktigaste är emellertid att pengarna föreslås i den ordinarie budgetpropositionen, för vad vi än bestämmer om skolans inre arbete i fortsättningen, så verkar det ju inte förrän om flera år.

Till denna beställning av pengar i nästa budgetproposition har såväl centerpartiet och folkpartiet som vänsterpartiet kommunisterna anslutit sig, och det tackar vi hjärtligt för. Utskottet har blivit helt enigt, och det torde regeringen näppeligen kunna negligera. Det är samma riksmöte som behandlar budgetpropositionen till våren som bekant.

Man kan väl fråga sig om inte den här enigheten – och någon annan motion än vår om beställning fanns alltså inte – kan vara en lika stor eller kanske t. o. m. större framgång för dem som slår vakt om mer pengar till särskilda åtgärder på skolområdet än några frampressade miljoner just nu. Jag säger inte att den kan vara det, men att den möjligen kan vara det. Det får man ta med i beräkningen.

Då kanske någon skulle vilja säga: Varför inte ta bådadera i dag – både pengar nu och beställning på medel nästa budgetår? Ja, ärade kammarmedlemmar, det låter sig naturligtvis sägas. Men därom finns intet ens i mitten- och vpk-motionerna. Och som bekant får man inte allt ens i sagornas värld.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Fru NORDLANDER (vpk):

Herr talman! Motionen 116, som behandlas i detta betänkande, är en uppföljning av ett förslag som ställdes i en motion under den fria motionstiden i januari, avseende särskilda åtgärder på skolområdet. Förslaget gällde ett höjt anslag i förhållande till det i budgetpropositionen föreslagna beloppet på 30 milj. kr. Motionen utgick från skolöverstyrelsens beräkningar om ett anslag på 60 milj. kr., ett belopp som vi ansåg vara väl motiverat.

Varken utbildningsutskottets majoritet eller kammaren var beredda att tillstyrka ett högre anslag, men utskottet uttalade som sin mening att då medelsbehoven bättre kunde överblickas borde regeringen – om medelsbehovet avsevärt översteg vad som förutsetts – lägga fram förslag om att ytterligare medel anvisas på tilläggsbudget.

De 30 miljoner som beviljades var i verkligheten en reducering av föregående års anslag med hänsyn till kostnadsstegringarna. Enbart personalkostnaden steg med 10 % under höstterminen 1975 och beräknas stiga med ytterligare 8 % för vårterminen 1976.

De s. k. SÅS-pengarna kom till för två år sedan, men redan efter första året var alla överens om att detta anslag också fortsättningsvis borde utgå. Anslaget skulle användas för att lösa akuta problem i skolan, i första hand i grundskolan. Storstadskommunerna och kommuner med stora invandrargrupper fick den större andelen. Skolor som ansökt om andel av anslaget fick inte bara tala om sina problem – de måste också ge förslag till lösningar av problemen. Att kunna påverka sin egen arbetsmiljö genom förslag till lösningar av skolans problem upplevdes som positivt av såväl lärare och elever som skolledning.

Ett av de vanligaste kraven i skoldebatten under många år har varit kravet på mindre klasstorlekar, och ett av de vanligaste motargumenten har varit att det kostar för mycket. År 1973 sade dåvarande chefen för utbildningsdepartementet att när det gäller grundskolan drar även relativt små förändringar i klasstorleken med sig mycket kraftiga kostnadsökningar, eftersom det är så många personer som berörs. Utan att närmare gå in på den matematik som användes vid uträkningen fastslogs att en minskning av klasstorlekarna med en elev, från 30 till 29, skulle kosta 80–100 milj. kr. per år. En minskning med fem elever skulle kosta 500–550 milj. kr. och en minskning med tio elever betydligt över 1 miljard. Denna ökning avsåg enbart lärarlönekostnader plus sociala avgifter. Till detta skulle sedan läggas ökade lokalkostnader. Utbildningsministern ifrågasatte om en minskning av klasstorleken var bästa sättet att använda eventuella tillgängliga medel och förordade i stället selektiva insatser direkt inriktade på att hjälpa de elevgrupper som har de största problemen.

Den sedan tillstyrkta särskilda resursen för åtgärder på skolområdet har motsvarat högt ställda förväntningar, det är samtliga mottagarkommuners enhälliga utlåtande. I första hand har pengarna gått till personell förstärkning vid undervisningen genom anställande av resurslärare av olika kategorier, genom klinikverksamhet samt special- och invandrarundervisning. När det gäller elevvård och fritidsverksamhet har man satsat mest på fritidsledare och skolvårdar. Här följde skolorna i stort SIA:s förslag, och verksamheten blev ett led i elevvårdsarbetet.

Inte mindre än 95 % av rektorssområdena ansåg att resultatet helt svarat mot deras förväntningar när det gällde undervisningen och 97 % när det gällde elevvården och fritidsverksamheten. Vissa svårigheter förelåg att få kvalificerade lärare till de extratimmar som man med de särskilda resurserna kunde ordna, men det är ett problem som borde kunna lösas i dag, när det finns ett överskott på vissa lärarkategorier.

Även föredragande statsrådet vitsordade att erfarenheterna av användningen av ifrågavarande medel hade varit övervägande positiva. Utskottet går ännu längre och talar om dessa åtgärders utomordentligt stora betydelse för arbetsförhållandena i landets skolor och uttalar som sin mening

Tisdagen den
9 december 1975

*Särskilda åtgärder
på skolområdet*

att anslaget måste anpassas till de redovisade reella behoven.

Trots de positiva erfarenheterna, som alla är överens om, blev det slutliga resultatet av utskottets behandling att socialdemokraterna tillsammans med moderaterna avstyrkte motionerna om ökat anslag utöver de 9 milj. kr. som anvisats på tilläggsbudget, ett belopp som – det har vi redan konstaterat – bara täcker kostnadsökningen och återställer realvärdet.

Då kommunerna inte har fått besked om anslagens storlek förrän nästan en termin av skolåret har gått, har de tvingats revidera den tidigare planerade verksamheten. Detta är svårt när det gäller anställandet av extrapersonal. Jag vet att det i Stockholm har varit svårigheter. Även om skolförvaltningen i största möjliga utsträckning har strävat efter att minska sådana kostnader som inte automatiskt medför friställande av personal har man inte helt lyckats härmed. Heltidstjänster har blivit deltidstjänster, och i andra fall har man tvingats skära ned timunderlaget på olika verksamhetsområden. Bl. a. har den föreslagna tilldelningen av 53 veckotimmar för skolskötorskor reducerats till 5 timmar. Det är bara ett exempel. För att i fortsättningen undvika sådana drastiska nedskärningar av planerade åtgärder har vänsterpartiet kommunisterna ansett det angeläget att det i samband med budgetpropositionen av skolöverstyrelsen begärda beloppet på sammanlagt 60 milj. kr. tillstyrks.

Herr talman! Med detta yrkar jag bifall till reservationen 2, i vilken hemställs att riksdagen på tilläggsbudget anvisar ett reservationsanslag på 30 milj. kr. till Särskilda åtgärder på skolområdet.

Fröken HÖRLÉN (fp):

Herr talman! Under den tid som anslaget till särskilda åtgärder på skolområdet funnits har det skattats mycket högt av de människor som är sysselsatta i skolan. Det gäller såväl lärare och elever som lokala beslutsfattare. Det är ett anslag som går att anpassa efter de lokala behoven av ekonomiska insatser, och det ger de berörda bättre möjligheter att utföra sitt arbete, ofta i en mer positiv miljö än eljest. Resurserna kan sättas in där de bäst behövs.

SÖ har också i sina anslagsframställningar för budgetåret 1976/77 framhållit att man på många håll anser "att inom hela undervisningssektorn har knappast någon annan prövad resurs relativt sett givit större utbyte". Det är starka ord, och man tycker att ett anslag som givit ett så gott resultat skulle förstärkas. Så har emellertid inte blivit fallet i år.

Den uppräkningslista som föreslås i den tilläggsbudget som nu behandlas i utbildningsutskottets betänkande nr 16 återger endast anslaget det realvärde som motsvarar föregående års anslag på 30 milj. kr. Det slutliga anslaget för i år skulle om utskottsmajoritetens förslag i dag går igenom i kammaren – det har herr Elmstedt redan påpekat – uppgå till 39 milj. kr., medan kommunerna begärt bidrag på sammanlagt 69,5 milj. kr. Då är att märka att utskottet i våras när det behandlade denna fråga formulerade sig så här, och detta blev också kammarens beslut: "Enligt vad utskottet erfarit går tiden för ansökan om medel för budgetåret

1975/76 ut den 15 april 1975. Utskottet har den uppfattningen att 30 milj. kr. nu bör anvisas under anslaget Särskilda åtgärder på skolområdet. När nyssnämnda ansökningstid gått ut och medelsbehovet bättre kan överblickas, bör regeringen – om medelsbehovet avsevärt överstiger vad som förutsetts – lägga fram förslag om att ytterligare medel anvisas på tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1975/76.” Detta gavs sedan regeringen till känna.

Från folkpartiet och centern har vi helt följdriktigt nu motionerat om den uppräknade som enligt min mening utskottet och kammaren i våras beställde. Nu har dock inte utskottsmajoriteten stött denna höjning i relation till medelsbehovet, utan moderater och socialdemokrater nöjer sig med ett anslag till särskilda åtgärder på skolområdet som endast motsvarar realvärdet för föregående års anslag. Mig förefaller det gåtfullt att utskottet inte kunnat enas om det lämpliga i att i större utsträckning främja något som visat sig vara till sådant gagn för undervisningen i sin helhet.

Vad sedan beträffar moderaternas motion om beställning av ökade anslag till nästa budgetår är bara att konstatera att det önskemålet ligger i linje med folkpartiets och centerns motioner innevarande år. Det är sant att moderaterna pläderat för en beställning för framtiden. Det är bara skada att enigheten endast gäller framtiden.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationerna 1 och 3 i utskottets betänkande nr 16.

Herr ALEMYR (s):

Herr talman! Jag skall fatta mig mycket kort.

Här är det egentligen fråga om hur mycket pengar vi anser att vi har möjlighet att använda i årets budget. Jag kan hänvisa till vad utskottet tidigare skrivit – det har flera talare nu hänvisat till – nämligen att det här är pengar som såvitt vi i utbildningsutskottet vet används väl och är skolan till nytta. Om vi hade bedömt det ekonomiska läget så att vi nu hade större resurser, skulle vi naturligtvis ha kunnat lägga på mera pengar på detta anslag. Men vi tvingas alla till återhållsamhet. Det statsfinansiella läget är besvärligt. Långtidsutredningens bedömningar av landets framtida ekonomi ger oss alla anledning att försöka vara återhållsamma. Det är vad det här gäller. Majoriteten har bedömt det så att innevarande budgetår får det som föreslås i tilläggspropositionen räcka, men sedan får vi återkomma. Detta är ett betydelsefullt anslag, och därför får vi se på budgetpropositionen och SIA-förslaget. Därefter är det fritt fram för kammarens ledamöter att motionera i januari när budgetpropositionen kommer, om man inte är nöjd med det förslag som där framläggs.

Det är bara ett par punkter till som jag vill ta upp, herr talman, och de gäller SÅS-pengarna. Det läggs inte ned några glesbygdsskolor, det läggs inte ned några skolenheter över huvud taget, om inte kommun och läns skolnämnd är överens om det. Därför vore det oriktigt att använda dessa pengar i det sam-

manhanget. Skulle en liten skola vara hotad skall man – jag håller med herr Nordstrandh på den punkten – göra allt vad man kan för att behålla den men göra det inom ramen för de normala anslagen för skolväsendet.

Jag håller också med herr Elmstedt om att vi inte skall tala för mycket om SIA, för den utredningen löser naturligtvis inte alla problem. Många av de problem som med hjälp av SÅS-pengarna angrips framgångsrikt skall vi naturligtvis så småningom se på i ett större sammanhang. Det tar några år innan SIA är sjösatt. Men den gång det harskett skall vi försöka hitta olika metoder för att komma åt de problem som vi talade om i den föregående debatten. Det är inte alldeles säkert att det skall kallas SÅS-pengar vid det tillfället. Det kanske måste kallas något annat och ha andra uppgifter.

I avvaktan på det ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag i detta avseende.

Herr ELMSTEDT (c):

Herr talman! Jag kan hålla med herr Alemyr om att det anslag vi nu diskuterar i stor utsträckning används på områden där SIA kommer att gripa in.

Vad som närmast gjorde att jag begärde ordet var att herr Nordstrandh sade att man kan diskutera beloppets storlek, att nya bud kommer fram och att man kan välja det ena eller det andra beloppet. Det var inga speciellt nya bud som kom fram när vi diskuterade dessa frågor i utskottet för några veckor sedan. Från vår sida var det helt enkelt en uppföljning av vad vi sade i våras i samband med behandlingen av budgetpropositionen. Och vi är i gott sällskap, eftersom även skolöverstyrelsen har gjort bedömningen att anslaget bör räknas upp med 20 milj. kr. eftersom regeringen i propositionen i våras stannade för 30 milj. kr. Herr Nordstrandh säger att utskottsmajoriteten beställer mera pengar i framtiden. Ja, utskottsmajoriteten i detta fall är hela utskottet. Därvidlag är vi sålunda helt överens.

Jag är förvånad över att moderaterna inte har ansett sig kunna sluta upp bakom reservation I som vi har avgivit. Det hade rimmat bättre med den mycket hårda kritik som ni från ert håll ofta riktar mot skolväsendet i landet. Det hade alltså varit mera logiskt om ni hade slutit upp bakom reservationen I som vi har avgivit. Det hade rimmat bättre I stället noterar jag att herr Nordstrandh i den framtidsskrivning som vi alla är överens om helt förlitar sig på att regeringen skall gå utskottet och riksdagen till mötes. Det är också ett avsnitt där jag inte riktigt känner igen herr Nordstrandh.

Jag läste en artikel i tidningen Skolvärlden, som står herr Nordstrandh rätt nära. I den artikeln kallas dessa pengar för medicin, och det kanske kräver en förklaring. Jag citerar vad Skolvärlden skriver: "Riksdagen bör ta chansen att vara klokare än regeringen när det gäller att använda tillgänglig medicin mot skolsvårigheter. SÅS-anslaget bör räknas upp med minst det belopp som SÖ föreslagit, nämligen 20 milj." Jag begär inte att vare sig herr Nordstrandh eller någon annan från hans parti skall

stå till svars för vad Skolvärlden skriver. Jag tyckte bara att det var intressant att notera vad tidningen sagt på den här punkten.

Nr 38

Tisdagen den
9 december 1975

*Särskilda åtgärder
på skolområdet*

Herr NORDSTRANDH (m):

Herr talman! Om herr Elmstedt fattade det så när jag talade om bud att jag skulle syfta på budgivning vid bordet eller någonting sådant som jag inte tycker särskilt mycket om, så är det fel. Men det förekom ju i alla fall bud i motionerna. Uttalandet skall tolkas på det sättet.

Jag har försökt redogöra för bevekelsegrunderna till att vi inte ville ge dessa pengar nu. Det beror på budgetläget osv., men jag skall inte upprepa det.

Jag slår fast ändå, herr Elmstedt, att den här skrivningen om framtiden som jag anser vara mycket viktig, knappast hade kommit till stånd om inte vår motion hade funnits. Jag är rätt övertygad om det, och innan jag blir övertygad om motsatsen håller jag på det.

Vad det gäller att lita på regeringen så hör ju jag inte till de varmaste beundrarna av regeringen och till dem som förlitar sig på regeringen. Beloppen kan ju alltid diskuteras, men att man helt skulle nonchalera den här framtidsskrivningen förefaller mig alldeles omöjligt. Skulle man göra det, ja då – det är inget hot, utan bara ett konstaterande – omprövar vi på vår kant naturligtvis vårt ställningstagande. Då kan vi sitta i varandras knän igen, herr Elmstedt.

Herr ELMSTEDT (c):

Herr talman! Med tanke på den positiva inställning som numera finns när det gäller effekterna av det här systemet på alla håll där man sysslar med dessa frågor – utbildningsutskottet i dess helhet, regeringen, skolöverstyrelsen och andra – skulle det ha förvånat mig mycket om en satsning på det här området framöver skulle ha uteblivit, även om formuleringarna skulle ha blivit andra, om den moderata motionen inte hade väckts. Däremot är det säkert att om herr Nordstrandh och hans parti hade anslutit sig till reservationen nr 1 skulle detta anslag i dag kunnat räknas upp med 11 milj. kr. till gagn för lösningen av de problem i skolorna som herr Nordstrandh och andra så ofta talar om.

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. 1

Propositioner gavs på bifall till 1:o utskottets hemställan, 2:o reservationen nr 1 av herr Larsson i Staffanstorp m. fl. samt 3:o reservationen nr 2 av fru Nordlander, och förklarades den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Då herr Elmstedt begärde votering upptogs för bestämmande av kontrapositionen ånyo de båda återstående propositionerna, av vilka den under 2:o angivna förklarades ha flertalets mening för sig. Sedan fru Nordlander begärt votering beträffande kontrapositionen upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Nr 38

Tisdagen den
9 december 1975

*Särskilda åtgärder
på skolområdet*

Den som vill att kammaren till kontraposition i huvudvoteringen angående utbildningsutskottets hemställan i betänkandet nr 16 punkten 1 mom. 1 antar reservationen nr 1 av herr Larsson i Staffanstorp m. fl. röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit reservationen nr 2 av fru Nordlander.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fru Nordlander begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 128
Nej - 21
Avstår - 165

I enlighet härmed blev följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den som vill att kammaren bifaller utbildningsutskottets hemställan i betänkandet nr 16 punkten 1 mom. 1 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 1 av herr Larsson i Staffanstorp m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Elmstedt begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 186
Nej - 127
Avstår - 1

Mom. 2

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 3

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 3 av herr Larsson i Staffanstorp m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Elmstedt begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utbildningsutskottets hemställan i betänkandet nr 16 punkten 1 mom. 3 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 3 av herr Larsson i Staffanstorp m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Elmstedt begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 200
Nej – 112
Avstår – 2

Nr 38

Tisdagen den
9 december 1975

Tiden för öppethållande av vallokal

Punkterna 2-5

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

§ 10 Tiden för öppethållande av vallokal

Föredrogs konstitutionsutskottets betänkande 1975/76:24 med anledning av propositionen 1975/76:55 om ändring i vallagen (1972:620) m. m. jämte motioner.

I propositionen 1975/76:55 (justitiedepartementet) hade hemställts att riksdagen skulle anta

- 1) förslag till lag om ändring i vallagen (1972:620),
- 2) förslag till lag om ändring i lagen (1975:474) om ändring i vallagen (1972:620),
- 3) förslag till lag om ändring i lagen (1972:704) om kyrkofullmäktigval.

Beträffande propositionens huvudsakliga innehåll anfördes följande:

”I propositionen föreslås nya regler för hur dubbelvald kandidat, dvs. kandidat som står i tur att få mandat i mer än en valkrets, skall ersättas i valkrets där han inte tillträder mandat. Förslaget förebygger att särlistor som har samlat förhållandevis få röster blir överrepresenterade.

Vidare föreslås att parti som inte får partimarkerade valsedlar utlagda genom centrala valmyndighetens försorg – dvs. de partier som f. n. inte är representerade i riksdagen – skall få rätt att lägga ut partimarkerade valsedlar på postanstalt där röstning anordnas. En förutsättning är dock att partiet har fått sin partibeteckning registrerad. Samtidigt föreslås en mindre vidgning av statsverkets åliggande att förse lokal där röstning äger rum med partimarkerade valsedlar.

Slutligen föreslås en mindre jämkning i lagen om kyrkofullmäktigval.

De nya reglerna är avsedda att tillämpas första gången vid 1976 års allmänna val.”

I detta sammanhang hade behandlats

dels den under allmänna motionstiden vid 1975 års riksmöte väckta motionen 1975:228 av herr Schött (m), vari hemställts att riksdagen begärde att regeringen lade fram förslag till sådana ändringar i lagen om

Tisdagen den
9 december 1975

Tiden för öppethållande av vallokal

kyrkofullmäktigval att röstning till kyrkofullmäktigval kunde ske hos svensk utlandsmyndighet.

dels den med anledning av propositionen 1975:27 väckta motionen 1975:2137 av herr Torwald (c) och herr Bengtsson i Göteborg (c), vari hemställts att riksdagen hos regeringen skulle anhålla om utredning och förslag till höstsessionen av 1975/76 års riksmöte angående ändrade öppethållandetider för vallokaler vid allmänna val i enlighet med vad som anförts i motionen, och

dels den med anledning av propositionen 1975/76:55 väckta motionen 1975/76:135 av herr Hernelius (m), vari hemställts att vallokal skulle hållas öppen för röstning mellan kl. 8 och 20.

Utskottet hemställde

att riksdagen skulle

1. avslå motionen 1975:228,
2. avslå motionerna 1975:2137 och 1975/76:135,
3. med bifall till propositionen 1975/76:55 anta de framlagda lagförslagen.

Reservation hade avgivits av herrar Werner i Malmö (m), Fiskesjö (c) och Björck i Nässjö (m) som ansett att utskottet beträffande tiden för vallokals öppethållande bort hemställa att riksdagen skulle

1. med bifall till motionen 1975:2137 i vad avsåg yrkandet att vallokal skulle stängas kl. 20 samt motionen 1975/76:135 anta av reservanterna föreslagen ändrad lydelse av 9 kap. 1 § vallagen (1972:620).

2. avslå motionen 1975:2137 i den mån den inte tillgodosetts under 1.

Herr FISKESJÖ (c):

Herr talman! Den vallag som riksdagen antog i dess helhet 1972 och som prövades i 1973 års val har redan ändrats på en rad punkter. Det gäller en hel del tekniska ändringar bl. a. för att anpassa vallagen till den nya grundlagen, men också en del ändringar som är av stor saklig betydelse. Man kan t. ex. erinra om den nya ordning för fördelning av landstingsmandat som vi antog i våras.

Nu föreligger på nytt två betänkanden från konstitutionsutskottet vilka innebär förslag till förändringar i vallagstiftningen. Betänkandet nr 25 – som skall behandlas senare – om kommunal rösträtt för invandrare är av stor saklig och principiell vikt. Betänkandet nr 24, som nu är uppe till behandling, rör mer tekniska delar av vallagen, men därmed är inte sagt att det skulle sakna betydelse.

Den tunga biten är förslaget till nya regler för hur kandidat som fått mandat i mer än en valkrets skall ersättas i valkrets där han inte tillträder mandat. dvs. nya regler för avveckling av s. k. dubbelvalssituationer.

Det visade sig nämligen, som påpekades i en centermotion till förra årets riksdag, att de regler som gällde vid 1973 års val i en del kommuner fick mycket märkliga följder vid fördelningen av mandat på olika listor inom ett parti. Det inträffade således att en lista som fick minst antal röster kunde få flest mandat, vilket inte var särskilt vettigt. Nu rättas dessa brister till.

I betänkandet behandlas vidare bl. a. ett par motioner, en centermotion och en moderatmotion, som rör en praktisk detalj av betydelse för själva valförfarandet, nämligen tiderna för öppethållandet i vallokalerna på valdagen. Motionärerna menar att man kan stänga vallokalerna kl. 20 i stället för kl. 21. Den sammanlagda röstavlämningsstiden skulle således bli från kl. 08.00 på morgonen till kl. 20.00 på kvällen. Utskottsmajoriteten har inte velat gå med på den föreslagna förändringen, vilket jag och två andra reservanter anser att utskottet borde ha gjort.

Det finns flera goda skäl som talar för en tidigare stängning av vallokalerna. Det viktigaste skälet är naturligtvis att den sista timmen på kvällen, den mellan kl. 20.00 och 21.00, utnyttjas i mycket liten utsträckning av de röstande. Det visar erfarenheten och det visar till yttermera visso en undersökning som riksskatteverket har låtit göra. Något egentligt behov av att hålla öppet mellan kl. 20 och kl. 21 finns således inte. Vallokalerna är i huvudsak tomma på röstande, men valförrättarna får sitta och titta på varandra och kan inte börja med den sammanräkning som väljarna sitter hemma vid sina TV-apparater och väntar på resultatet av.

Om vi stänger vallokalerna en timme tidigare får vi således valresultaten en timme tidigare, vilket är viktigt för massmedias rapportering och för medborgarnas information om hur valet har gått. Vidare får valförrättarna en timmes kortare arbetsnatt, vilket kommer att underlätta rekryteringen av valförrättare – en inte helt oväsentlig sak. Allt detta kan således uppnås utan att man kan visa att någon kommer till skada och utan att man träder någons rättigheter för när.

För den skull, herr talman, yrkar jag bifall till den reservation som är fogad till konstitutionsutskottets betänkande nr 24.

Herr WERNER i Malmö (m):

Herr talman! Herr Fiskesjö har presenterat propositionen i vissa delar och de framlagda förslagen till ändringar i 1972 års vallag. Jag kan därför gå förbi den redogörelsen. Jag ville dock med tillfredsställelse notera ett par saker.

Alla registrerade partier, alltså även icke riksdagspartier, får nu möjlighet att lägga ut valsedlar i postlokaler där röstning skall ske. Alla partier med partistöd erhåller rätt att få sina valsedlar utlagda i vallokalerna. Därigenom undanröjs en uppenbar orättvisa från tidigare val.

Jag vill säga ett par ord om den reservation som har fogats till betänkandet och som gäller stängningstiden. De motionärer – bl. a. herr Hernelius från vårt håll – som yrkat på stängning av vallokalerna kl.

20 i stället för kl. 21 har verkligen fog för sitt yrkande. Vi vet att riksskatteverkets enkät till valnämnderna ute i kommunerna visade att man till 90 % ansåg att vallokalerna kunde stängas kl. 20 utan men för de röstande. Den PM som begärdes in från kommunerna efter 1973 års val visade att 40 % hade önskemål om att få ändra stängningstiden. Det kan vi gärna tillåta, när vi har denna generösa poströstning. Flera veckor före valdagen kan man rösta på posten, vilket har blivit kutym för många. Även ombudsrostningen är mycket generös. Timman mellan 20 och 21 på valdagen tycker jag nog att man kan spara in.

Somliga menar att det har blivit en inrotad vana att leverera sin valsedel före kl. 21. Jag tror inte på en sådan vana. En handling som pågår ett par minuter vart tredje år kan knappast bli en inrotad vana. Det hade varit intressant att göra en gallup i kammaren för ett par dagar sedan och fråga riksdagsmännen hur det är nu. Stängs vallokalerna kl. 21, kl. 20, kl. 19 eller kl. 18? Jag tror att vi skulle få de mest spridda besked.

Utskottet anför också att på grund av den sänkta rösträttsåldern kommer stora grupper av ungdomar i år att rösta för första gången och vidare att vi har att ta hänsyn till invandrarnas valdeltagande, som kommer att behandlas i nästa ärende. Utskottet anser att det skulle vara oklokt att ändra stängningstiden just nu, men det är väl tvärtom klokt att göra ändringen vid ett tillfälle när stora grupper kommer till som inte har röstat tidigare och bevisligen inte kan ha någon inrotad vana vid att lokalerna stängs kl. 21.

Man kan tycka att det här är en liten fråga, och det är det väl. Det rör sig om en timme bara, men alla som har medverkat i valarbete vet att det är inte så lätt för smärre partier att få valsedelsutdelare till de sista timmarna. Jag föreställer mig också att det kostar rätt stora summor att hålla öppet i tiotusentals vallokaler runt om i vårt land på denna förvisso obekväma arbetstid.

Därtill kommer informationssynpunkten, som herr Fiskesjö var inne på. Massmedia kan få del av valresultaten tidigare, och eventuella tekniska missöden behöver inte hålla svenska folket uppe halva natten – vi har ju upplevt sådant.

Naturligtvis är det alltid några som kommer i sista minuten. Så kommer det att vara vilken tid vi än sätter som gräns för öppethållandet. Det anføres för resten att dessa oftast är människor som är intresserade av den preliminära sammanräkningen i vallokalen.

Jag tror att det vore klokt om kamraterna i kammaren följde reservationen, som jag yrkar bifall till.

På grund av ett tekniskt missöde har en reservation uteblivit som skulle ha avgivits till förmån för motion 228 av herr Schött. Den motionen gäller rätten att vid kyrkofullmäktigeval rösta på utlandsbeskickning. Det har varit en rättighet i tidigare vallagstiftning, men den togs bort 1972. Motiveringen var den att så få personer utnyttjade utlandsbeskickningarna vid det rösttillfället. Det är ett betänkligt argument, tycker jag. Vi är ute för att stimulera folks intresse för valdeltagande, och det gör

man förvisso inte genom att strypa möjligheterna att delta.

I det förra ärendet argumenterade man för att vi skulle ge allmänheten de allra bästa möjligheter att rösta, men här har man inskränkt möjligheterna att vara med. Alla vet vi hur klen bestämt det är med deltagandet i kyrkofullmäktigeval, men det blir ju rakt inte bättre av att möjligheterna begränsas. Det kan väl hända att det inte var så många som använde den här möjligheten när den fanns, men jag tror att borttagandet av den har en psykologisk effekt som kan vara allvarlig. Den inger tvivelsutan människor uppfattningen att det är ganska betydelselöst om vi röstar i kyrkofullmäktigeval eller ej, eftersom myndigheterna inte ger samma möjlighet utrikes som när det gäller de övriga valen.

Jag ber alltså, herr talman, att få yrka bifall till motionen 228.

Fru THUNVALL (s):

Herr talman! Allra först skall jag lova att inte använda hela den tid som jag har antecknat mig för. De föregående talarna har något kommenterat vad utskottet sagt, och jag skall allra först tillåta mig att göra detsamma.

I propositionen 55 som behandlas i utskottets betänkande nr 24 finns en del viktiga förändringar i vallagen. Där finns t. ex. regler för hur dubbelvald kandidat, dvs. kandidat som står i tur för att få mandat i mer än en valkrets, skall ersättas i den valkrets där han inte tillträder mandat. Detta har Bertil Fiskesjö påpekat. Utskottet är enigt i den delen liksom i det förslag som innebär att nya dubbelvalssituationer inte kan uppstå, eftersom de frånträdde platserna tillsätts en efter en av kandidater som hämtas från den avvecklades lista bland dem som inte tilldelats mandat.

Jag tror också att det var herr Fiskesjö som talade om hur det tidigare kunde förekomma att en listtyp som samlat ett mindre antal röster i en valkrets trots detta kunde få fler mandat i valkretsen än en annan lista som samlat fler röster. Detta missförhållande måste rättas till när man upptäckt det.

Propositionen innehåller också förslag som innebär en utvidgning av rätten att lägga ut partimarkerade valsedlar på postanstalt där röstning anordnas. Jag behöver inte närmare kommentera detta, eftersom Mårten Werner nämnde det här. Där är utskottet också enigt, liksom kring förslaget att röstsammanräkning vid kyrkofullmäktigeval skall vara offentlig liksom i andra allmänna val.

Det föreligger också ett enigt utskottsförslag om avslag på den motion som Mårten Werner nu yrkat bifall till. Vi har hört att det är ett tekniskt missöde att det inte blivit någon reservation på den punkten.

Jag har inte forskat i hur det var när rätten att rösta vid svensk utlandsmyndighet togs bort 1972, så jag vet inte om det då fanns någon motion om att få behålla den rättigheten. När Mårten Wernersäger att det är få som använt sig av den måste jag påpeka att det ändå framgått att det överhuvud taget inte var någon som använde sig av den rätten tidigare. Det är väl ganska meningslöst att behålla något som ändå inte utnyttjas. Därför har detta tagits bort från

1972, och det har inte alls kommenterats i propositionen vid detta tillfälle.

Så finns några motioner beträffande vallagen som föranlett reservation. Både Bertil Fiskesjö och Mårten Werner har talat för de motionerna tidigare. Det gäller tid för vallokalernas öppethållande. Man anser att vallokaler kunde stängas kl. 20 i stället för som nu 21. Man återoppar riksskatteverkets enkät, utförd bland landets valnämnder, i vilken man funnit ett visst stöd för uppfattningen att det skulle gå bra att stänga kl. 20.

Det är väl ganska självklart att det bland landets valnämnder kan finnas stöd för en tidigare stängning.

När det gäller uppfattningen att massmedia bör få rapportera så tidigt som möjligt, är det givet att det finns ett stort intresse för att snabbt få fram valresultaten. Det är väl också bevisat att antalet röstande denna sista timme är lägre än under den övriga delen av valdagen.

Utskottet har dock intagit ställningen att man inte nu vill förorda en tidigare stängning. Viktigast för utskottets ställningstagande har varit det som också departementschefen anfört som skäl, nämligen hänsynstagandet till väljarnas möjlighet och intresse att delta i valet. Jag kan inte föreställa mig, som Mårten Werner, att man här i kammaren skulle få så många olika besked om stängningstid. Jag tror att vi har deltagit i valarbete så många gånger att vi vet när det är dags för vallokalerna att stänga.

En omständighet som herr Werner i Malmö ansåg inte borde utgöra hinder för att ändra öppethållandetiderna men som utskottet anser vara viktig är att ett par nya kategorier får rösträtt, nämligen dels en stor grupp unga medborgare – genom sänkningen av rösträttsåldern – dels de invandrare som får rösträtt i kommunala val 1976, om riksdagen antar det av konstitutionsutskottet tillstyrkta förslaget härvidlag, som f. ö. ligger på riksdagens bord som nästa ärende. Enligt utskottsmajoriteten, där f. ö. herr Fiskesjö har blivit ensam för reservationen från sitt parti, är det mot den bakgrunden inte lämpligt att inför 1976 års val generellt förkorta tiden för vallokals öppethållande.

Det kan ligga något i det som herr Mårten Werner anförde, nämligen att många väljare gärna vill delta i sammanräkningen, men jag har själv så många gånger suttit i vallokal – det gjorde jag även vid den senaste valförrättningen – att jag vet att även om det finns möjlighet att rösta tidigare genom posten är det ändå många som vill rösta i en vallokal.

Med tanke på de nyssnämnda nya grupperna, som kan föranleda ökat arbete för valnämnderna, anser majoriteten av utskottet att man skall vänta i varje fall över nästa val, innan man ändrar på tiden för vallokals öppethållande.

Jag yrkar bifall till konstitutionsutskottets hemställan i dess betänkande nr 24.

Herr WERNER i Malmö (m):

Herr talman! Med anledning av vad fru Thunvall sade om val till kyrkofullmäktige på utlandsbeskickning vill jag än en gång framhålla att en sådan åtgärd skulle få en effekt som psykologiskt inte är lycklig. Folk skulle få för sig att valen till kyrkofullmäktige inte spelar någon roll. Vi försöker på olika sätt att här hemma stimulera valdeltagandet när det gäller kyrkofullmäktige. Fru Thunvalls uttalande strider helt mot våra ambitioner. Det är alldeles klart.

När det gäller de nya kategorierna – de många ungdomarna och invandrarna – så har de 13 timmar på sig under valdagen för att rösta. Före valet har de veckor på sig att poströsta. Vidare kan de rösta genom ombud. Jag finner sålunda ingen anledning att tro att en förkortning av öppethållandet skulle vara besvärlig för de grupperna. Dess bättre försökte fru Thunvall sig inte på något argument om vanetänkande och sådant. Det var nog klokt. Jag vidhåller min uppfattning att om det gjordes en gallupundersökning om stängningstiderna skulle svaren bli ganska varierande. Jag försökte nyligen förgäves få reda på av några ledamöter i kammaren om de visste hur många dagar före valdagen som man får poströsta. Jag fick olika besked på den frågan. Det var nog lika bra att jag inte fortsatte min utfrågning.

Fru THUNVALL (s):

Herr talman! Det är riktigt att jag inte nämnde någonting om vanetänkande. Herr Werner i Malmö tycks ha den erfarenheten att människor glömmet på tre år. Han har tydligen inga äldre väljare i sin valkrets, som har rutat in bestämda tider för sin röstning. Enligt de erfarenheter jag har från min valkrets finner man i varje fall inte bland de äldre väljarna många som poströstar. Detta är också ett skäl för mig att inte nu yrka på en ändring i öppethållandet av vallokal.

När det gäller möjligheten att utomlands rösta vid kyrkofullmäktigeval beklagar jag att herr Werner inte utvecklade sin linje bättre, så att han eventuellt fått fler med sig i utskottet. Där har vi ändå varit eniga. T. o. m. herr Werner själv har undertecknat utskottets skrivning om att man inte skall föreslå någon ändring nu. Det gjorde vi inte 1972 heller. Det var ju då som utskottet och riksdagen beslöt att ej förordna om röstning utomlands. Jag respektar det som herr Werner nu säger, nämligen att det berodde på ett missöde att han inte fullföljde denna tanke. Men tydligen var inte heller någon annan i utskottet redo att nu göra någon ändring på denna punkt. Man har tidigare inte utnyttjat möjligheten att utomlands rösta till kyrkofullmäktige. Sålunda fanns det anledning att ta bort den 1972. Jag tycker inte att vi kan beskyllas för att ha berövat vederbörande en rättighet då den inte har utnyttjats.

Herr FISKESJÖ (c):

Herr talman! I det senaste inlägget sade fru Thunvall att det var i första hand de äldre väljarna som skulle vara intresserade av att rösta

den sista timmen. I majoritetens skrivning står det att det i huvudsak är ungdomarna och invandrarna som behöver den här timmen för att rösta. I nästa inlägg blir det väl hela svenska folket som avser att rösta mellan klockan åtta och nio på kvällen. Sanningen är att vallokalerna ligger i stort sett tomma den här tiden på dygnet. Det kommer naturligtvis några efterslänrare, men oavsett om vi stänger klockan sju, åtta eller nio finns det alltid en del människor som är ute i sista stund.

En sak som man kanske bör påminna om är att vi i våras antog bestämmelser om valdistriktens storlek, vilket innebär att vi i fortsättningen inte kan ha särskilt stora valdistrikt. Någon risk för köbildning och liknande kommer det således inte att bli i nästa val. Men de här nya reglerna innebär också att vi får fler valdistrikt, och det medför att vi måste ha fler valförrättare. Jag tänker inte då på röstsedelsutdelare och liknande utan på de officiella valförrättarna. Detta kommer naturligtvis inte att underlätta möjligheterna att skaffa kvalificerat folk som valförrättare. Det är en mycket viktig funktion dessa skall fylla, och man får alltså vara ganska noggrann vid urvalet.

Herr WERNER i Malmö (m):

Herr talman! I klarhetens intresse vill jag bara säga till fru Thunvall att vi moderater reserverade oss i utskottet till förmån för motionen om kyrkofullmäktigeval på utlandsbeskickning.

Vad sedan gäller öppethållande vill jag framhålla att det finns tre namn på reservationen, men vi har 90 % av valnämnderna i kommunerna bakom oss, och dem bör man också ta rimlig hänsyn till, fru Thunvall.

Fru THUNVALL (s):

Herr talman! Det är sant att man också skall ta hänsyn till valnämndernas arbete, men vi har nämnt, när vi har talat om vilka grupper som skulle kunna utnyttja även den senare timmen, att det kan bli ett merarbete just med tanke på de nya grupperna. Jag sade inte att det enbart var de äldre väljarna som skulle rösta vid denna tidpunkt, utan jag sade – när det gällde vanetänkande – att man inte skall glömma att de har en lång tradition på det här området och att man därför inte kan föreställa sig att de ändrar sig särskilt snabbt. Jag sade också att de unga väljarna och invandrarna kan komma att öka arbetet i valnämnderna, och det är väl ovedersägligt.

Vi har inte låst oss i utskottet för längre tid än fram t. o. m. kommande val. Vi säger att vi inte *nu* finner skäl att generellt ändra på den öppethållandetid som tidigare tillämpats. Det kan måhända visa sig att det kan vara lämpligt att göra en ändring vid något senare tillfälle.

Redan tidigare har länsstyrelserna haft möjlighet att ge dispens i vissa fall för ett öppethållande ända till kl. 21. Jag vet inte i vilken utsträckning det har utnyttjats och i vilken utsträckning länsstyrelserna har beviljat sådana önskemål. Det har väl i så fall gällt mycket små valdistrikt i glesbygderna.

Jag finner att poströstningen i många fall innebär en svårighet när det gäller att avgöra om alla haft tillfälle att rösta även beträffande mindre orter, där man känner var och varannan. Tidigare kunde man i landsorten veta om nästan alla väljare – eller i varje fall de som man kunde räkna med – hade röstat. Detta kan man inte veta i dag, eftersom man inte vet vilka som poströstat tidigare.

Jag vidhåller vad utskottet har sagt, att vi f. n. inte finner det lämpligt – med det nya som kommer in i bilden – att generellt minska öppet-hållandetiden.

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 228 av herr Schött, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Werner i Malmö begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller konstitutionsutskottets hemställan i betänkandet nr 24 mom. 1 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 228.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Werner i Malmö begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	–	243	•
Nej	–	64	
Avstår	–	4	

Mom. 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av herr Werner i Malmö m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Werner i Malmö begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller konstitutionsutskottets hemställan i betänkandet nr 24 mom. 2 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av herr Werner i Malmö m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Werner i Malmö begärde

Tisdagen den
9 december 1975

*Tiden för öppethå-
lande av vallokal*

rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 241
Nej - 64
Avstår - 10

Mom. 3

Utskottets hemställan bifölls.

På förslag av herr andre vice talmannen beslöt kammaren att uppskjuta behandlingen av på föredragningslistan återstående ärenden till kl. 19.30.

§ 11 Anmälades och bordlades

Justitiecusskottets betänkanden

1975/76:16 med anledning av propositionen 1975/76:42 med förslag till lag om ändring i brottsbalken jämte motioner

1975/76:17 med anledning av propositionen 1975/76:47 med förslag till lag om ändring i rättshjälpslagen (1972:429) m. m. jämte motioner

1975/76:18 med anledning av propositionen 1975/76:64 med förslag till lag om ändring i rättegångsbalken m. m. jämte motioner

1975/76:19 med anledning av propositionen 1975/76:25 med förslag om tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1975/76 såvitt avser justitiedepartementets verksamhetsområde

Kulturutskottets betänkande

1975/76:22 med anledning av propositionen 1975/76:37 om ändring i lagen (1970:939) om förvaltning av kyrklig jord, m. m., jämte motioner

Jordbruksutskottets betänkanden

1975/76:23 med anledning av propositionen 1975/76:32 om ändringar i fiskelagstiftningen

1975/76:24 med anledning av propositionen 1975/76:25 med förslag om tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1975/76 såvitt avser anslag inom jordbruksdepartementets verksamhetsområde jämte motion

1975/76:25 med anledning av motioner angående vissa jaktfrågor m. m.

1975/76:26 med anledning av motioner om vårjakt efter sjöfågel, m. m.

1975/76:27 med anledning av motion om förbud mot nöjesjakt

1975/76:28 med anledning av propositionen 1975/76:67 med förslag till terrängkörningslag jämte motioner

Näringsutskottets betänkanden

1975/76:13 med anledning av motion om konsumentinflytande på standardiseringsarbetet

1975/76:14 med anledning av propositionen 1975/76:34 med förslag till marknadsföringslag, m. m. jämte motioner

1975/76:15 med anledning av propositionen 1975/76:57 med förslag till åtgärder för försörjningsberedskapen på beklädnadsområdet m. m. jämte motioner

1975/76:17 med anledning av propositionen 1975/76:58 om Sveriges anslutning till konventionen angående upprättande av ett europeiskt rymdorgan m. m. jämte motion

1975/76:19 med anledning av propositionen 1975/76:66 om medelstillskott till Svenska Utvecklingsaktiebolaget jämte motioner

Civilutskottets betänkande

1975/76:8 med anledning av dels propositionen 1975/76:1 i vad den inte behandlats i utskottets betänkande CU 1975/76:1, dels propositionen 1975/76:56 om ändring i byggnadslagen (1947:385) jämte med anledning därav väckta motioner

§ 12 Kammaren åtskildes kl. 17.56.

In fidem

SUNE K. JOHANSSON

/Solveig Gemert

Nr 38

Tisdagen den
9 december 1975
